
Rama Rasa Varnanam

रामरासवर्णनम्

Document Information

Text title : Rama Rasa Varnanam

File name : rAmarAsavarNanam.itx

Category : raama

Location : doc_raama

Transliterated by : Vishal Pandey

Proofread by : Vishal Pandey

Description/comments : bhushuNDirAmAyaNam | pUrvakhaNDa | adhyAya 24-36||

Latest update : August 31, 2024

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 18, 2025

sanskritdocuments.org

રામરાસવર્ણનમ્

૨૪

બ્રહ્મોવાચ ।

પરાહ્નુસ્મરલાવણ્યં બિભ્રત્ સુન્દરવિગ્રહઃ ।
કામિનીનાં કામરસં પોષયન્ રાઘવો બભૌ ॥ ૧ ॥

સીતયાદ્ધર્ડાડ્ગસડ્ગિન્યા સહ કેલિરસં દધત્ ।
જયોત્સ્નયા ચન્દ્રવદ્રામો રેજે નક્ષત્રમણ્ડલે ॥ ૨ ॥

મુગ્ધાનાં ગોકુલસ્ત્રીણાં જાનક્યાવિષ્ટયેતસામ્ ।
સમૂહં રસયન્ રામો બભારાકૃતિસૌષ્ઠવમ્ ॥ ૩ ॥

યન્નેતિ નેતીતિ વદન્તિ વેદાઃ
બ્રહ્માદયો યન્ન લેભુસ્તપોભિઃ ।
તત્ત્વં પરં તચ્છૃતિમૂર્ધ્વમૃગ્યં
વ્રજાડ્ગનાભિઃ કરયોર્ગૃહીતમ્ ॥ ૪ ॥

ગુઝ્જાહારં દધદુરસિલસચ્છીર્ષમાયૂરચન્દ્રો
વેણું બિમ્બોષ્ઠદલકલિતં બિભ્રદાપૂર્ણનાદમ્ ।
સ્નિગ્ધા ચ શ્રીર્નટ ઇવ લસદ્દેશ સૌન્દર્યસારો
બિભદ્રામઃ પ્રમુદવિપિનં વલ્લવીર્મોદયાનઃ ॥ ૫ ॥

દ્વિપરાહ્નુવસાનેડપિ નિત્યં કીડતિ રાઘવઃ ।
નાન્તોડસ્ય નિત્યલીલાનાં સ્વાનન્દરસરૂપિણઃ ॥ ૬ ॥

રાઘવો મોદયન્ ગોપીસ્તા એવ સપચ્ચિદાઃ ।
એવં યોગી વૈ રમતે રામો રમયતાં વરઃ ॥ ૭ ॥

નિર્વિકારો બ્રહ્મણોડપિ પ્રતિષ્ઠા પરમાસ્પદમ્ ।
નાસ્ય કામેન કોપેન લોભેન ચ મહાત્મનઃ ॥ ૮ ॥

मनोविकारः समभूद्यथा संसिद्धियोगिनः ।
 छत्येवं रामदेवस्य आललीलां शृणोति यः ॥ ८ ॥

स याति रामसायुज्यं परमानन्दनिर्वृतिः (तिं ?) ।
 अथाहमभिधास्यामि रामरासं मनोहरम् ॥ १० ॥

अदृश्यं यत् सुरेन्द्राद्यैश्चकार रघुपुङ्गवः ।
 कोटिकन्टर्पलावण्यविजयी रघुपुङ्गवः ॥ ११ ॥

रामकण्टकरोपांश्च मडादैत्यानञ्जुलनत् ।
 तेषां वधेषु संविद्धं सलसा विनिवारयन् ।
 मडावीरो रामचन्द्रश्चकारातीव विह्वलम् ॥ १२ ॥

रमणमनुद्दिनं यो रामचन्द्रस्य पूर्णं
 प्रणतमतिरधीते मानवो रामभक्तः ।
 स भवति शिवतुल्यो रामभक्त्या प्रपूर्णः
 परमसुखनिमग्नश्चिन्मयानन्दरूपः ॥ १३ ॥

एति श्रीमहादिरामायणे ब्रह्मभुशुण्डसंवादे केलिवर्णनं नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥

२५

भुशुण्ड उवाच ।
 श्रुत्वेदं रामचन्द्रस्य कौमार्यरितं मम ।
 मनः शीतलतामेति यद्धत् पीयूषधारया ॥ १ ॥
 दत्त्वा वरं गोपिकानां नित्यमात्मप्रदं विधे ।
 यथ्यकार रघुश्रेष्ठस्तत्रः शंसितुमर्हसि ॥ २ ॥
 यीर्षप्रतानां विप्राणां दण्डकारण्यवासिनाम् ।
 यथा वरं ददौ रामस्तथा मे वद विस्तरात् ॥ ३ ॥
 द्विपरार्धान्तेऽपि नित्यं सलज्जनन्दलोकगः ।
 रासं यकार रामाभिः परमैश्वर्यभाषितः ॥ ४ ॥
 तत्रापि दिव्यरासे तु यानि यानि शुभानि य ।
 यङ्के रासचरित्राणि तानि मे कथय प्रबो ॥ ५ ॥
 ऐकपत्नीप्रते स्थित्वा सत्यं लोपितवान्न य ।

બહુકાન્તારતિં દૃષ્ટ્વા તથા ન દ્વેષ્ટિ જાનકી ॥ ૬ ॥
 તદેતત્ કથયાસ્માકં રામચારિત્રમદ્ભુતમ્ ।
 શૂણ્ણવતો મે મહાન્ હર્ષો રોમભેદશ્ચ જાયતે ॥ ૭ ॥
 ગદ્ગદશ્ચ તથા કણ્ઠે ચિત્તસ્યૈવ ચ નિર્વૃત્તિઃ ।
 અહો ધન્યા અમી દેવા મદ્ગુણવિનિવાસિનઃ ॥ ૮ ॥
 યે પિબન્તિ શુભં નિત્યં રામચન્દ્રકથામૃતમ્ ।
 ધન્યોડહં કૃતકૃત્યશ્ચ તિર્યગ્યોનિગતોડપિ સન્ ॥ ૯ ॥
 યત્પિબામ્યમૃતં બ્રહ્મન્ ભવદ્ગદનવિચ્યુતમ્ ।
 બ્રહ્મોવાચ ।
 અહો પરિણતા બુદ્ધિસ્તવ સમ્યગ્વિભાતિ મે ॥ ૧૦ ॥
 પુનઃ પુનઃ પ્રશ્નયસિ યદ્વારાઘવપતેઃ કથામ્ ।
 વક્ષામ્યહં તુ વક્તવ્યમવક્તવ્યં કદાચન ॥ ૧૧ ॥
 ગોપનીયં શુકેનાપિ યદ્ યોગીન્દ્રેણ ધીમતા ।
 કથામૃતૈકકુણ્ડસ્ય ચત્વારો રક્ષકા વયમ્ ॥ ૧૨ ॥
 અહં શુકશ્ચ શેષશ્ચ તથા દેવી તુ જાનકી ।
 ન બ્રૂમઃ સકલં તત્તુ ગોપનીયં પ્રચલતઃ ॥ ૧૩ ॥
 વાચકાન્ ઘાતયિષ્યામિ માતૃજારપ્રસંગવત્ ।
 અધિકારિણમાલોક્ય કથગ્ચિત્ કથયામહે ॥ ૧૪ ॥
 પગ્થાધિકારિણોડપ્યત્ર ષષ્ઠો નૈવોપલભ્યતે ।
 ત્વમણ્ડજૈત્તરેયશ્ચ ધરણી ચ પતિવ્રતા ॥ ૧૫ ॥
 સૌમિત્રેયશ્ચોર્ધ્વરેતા તથા મારુતનન્દનઃ ।
 તુભ્યં મયા સમાખ્યાતા કલ્પે-કલ્પે યુગે યુગે ॥ ૧૬ ॥
 રામમાયાપ્રભાવેણ પુનર્વિસ્મૃતવાનસિ ।
 શુકેન ચૌત્તરેયાય રામચારિત્રમીર્યતે ॥ ૧૭ ॥
 ઇહૈવ શુદ્ધસત્વાય ગોલોકે પ્રેમભાગિને ।
 પુનશ્ચ ભગવાન્ શેષો વ્યાચષ્ટે ધરણીં પ્રતિ ॥ ૧૮ ॥
 લક્ષ્મણાય તથા દેવી જાનકી પ્રત્યુવાચ હ ।
 તચ્છૃત્વા સકલં પ્રોક્તં લક્ષ્મણેન હનૂમતે ॥ ૧૯ ॥

पञ्चेमाः संछितास्तत्र सङ्क्षेपेण शृणु द्विज ।
 भौशुण्डी परमेयं षट्त्रिंशत्साडसमीरिता ॥ २० ॥
 यत्वारिशत्सडसं तु लक्षमात्र मुदीरितम् ।
 उनुमत्संछितालक्षं वायुलोके विराजते ॥ २१ ॥
 समुख्ययस्तु पञ्चानां मयोक्ता ब्रह्मसंछिता ।
 छत्येवं रामयरितं शतकोटिप्रविस्तरम् ॥ २२ ॥
 प्रतिकल्पं प्रतियुगं अन्यदन्यद् विभाव्यताम् ।
 नान्तस्तस्य यरित्राणां कल्पकोटिशतैरपि ॥ २३ ॥
 किञ्चित् समाधावालोक्ष्य शृणु पुत्र निगद्यते ।
 यत्पृष्टं तु त्वया गोपीरामयोः क्रीडनं परम् ॥ २४ ॥
 तत्सुगोप्यं कथं वाच्यं वक्तास्यात्रारकी ध्रुवम् ।
 अथापि शुद्धसत्त्वाय भक्ताय विमलात्मने ॥ २५ ॥
 वाच्यमाचार्यवर्यैस्तु तच्छ्रुत्वा तत्परो भवेत् ।
 सत्यं सत्यं मया नित्यं चिन्त्यते मूलमन्त्रवत् ॥ २६ ॥
 तद्धानामृतयोगेन तिष्ठाम्याकल्पमाण्डज ।
 तपस्तप्तं मया पूर्वं तीव्रात्तीव्रतरं द्विज ॥ २७ ॥
 तेन प्रसन्नः सीतेशः सदा मां दर्शनं ददौ ।
 स्वलोकं दर्शयामास गोलोकात् परतस्तु यत् ॥ २८ ॥
 तत्र रासविलासादि दृष्टवानहमद्भुतम् ।
 प्रमोदविपिने पूर्वं रामश्चक्रे सुक्रीडनम् ॥ २९ ॥
 तस्याप्यनुकृतिं कृष्णश्चक्रे वृन्दावने वने ।
 श्रीरामो भगवान् पूर्णः कलाभिः पुरुषोत्तमः ॥ ३० ॥
 कोटिलक्ष्मीसडस्राणामंशिनी जनकात्मजा ।
 अेतयोरेव दिव्यांशौ राधाकृष्णात्मकौ व्रजे ॥ ३१ ॥
 काले-काले समुद्भूय कुरुतः शाश्वतीं रतिम् ।
 रामांशो भगवान् कृष्णः सीतांशो राधिकेश्वरी ॥ ३२ ॥
 अन्याश्च सकला गोप्यस्तदंशांशा उदीरिताः ।

દ્વારિકાયાં રુક્મિણીયં મહાલક્ષ્મી મહેશ્વરી ॥ ૩૩ ॥

અન્યાશ્ચ સત્યભામાદ્યાસ્તદંશાઃ સહજાતિકાઃ ।

કવચિદાવેશરૂપેણ કવચિદંશસ્વરૂપતઃ ॥ ૩૪ ॥

કવચિત્ સાક્ષાત્ સ્વયં સીતા રમતે પ્રભુણા સહ ।

સૈવ રાસેશ્વરી તેન રમતે રાસમણ્ડલે ॥ ૩૫ ॥

એકધા શતધા ચૈવ કૃત્વા રૂપાણિ સન્તતમ્ ।

તચ્ચરિત્રં મહાગોપ્યં મયા જ્ઞાતું ન શક્યતે ॥ ૩૬ ॥

કુરુ કલ્પશતં તીપ્રાં તપશ્ચર્યાં સ્વશોધિકામ્ ।

તદા તે તાદૃશી ભક્તિર્ભવિષ્યત્યનપાયિની ॥ ૩૭ ॥

તદા શ્રીરામચારિત્રં શ્રોતુમર્હસ્યશેષતઃ ।

નોચેન્મામેવ શપ્સ્યન્તિ યોગીન્દ્રાસ્તે શુકાદયઃ ॥ ૩૮ ॥

અનધિકારિણે મા બ્રૂયાદિત્યુક્તં પ્રભુણાપિ મે ।

ઇતિ બ્રહ્મવચઃ શ્રુત્વા ભુશુણ્ડો નામ વૈ દ્વિજઃ ॥ ૩૯ ॥

મહતીમાર્ત્તિમન્વાર્ચ્યત્ પ્રાણાન્તેઽપિ ગરીયસીમ્ ।

આકાશવાકુ સમુદ્ભૂતા તદા સંશ્લૃણ્વતોસ્તયોઃ ॥ ૪૦ ॥

બ્રૂહિ બ્રહ્મન્નશેષેણ મમ ચારિત્રમદ્ભુતમ્ ।

રાસલીલાવિનોદાખ્યં ભક્તાયાણ્ડજરૂપિણે ॥ ૪૧ ॥

અયં હિ સુમહાન્ યોગી મમૈકાન્તરતિપ્રિયઃ ।

શાન્તો દાન્તસ્તિતિક્ષશ્ચ કોટિકલ્પકૃતશ્રમઃ ॥ ૪૨ ॥

મદ્ભક્તો મત્પરઃ શાન્તો મદર્થત્યક્તસંસ્મૃતિઃ ।

એકાન્તચારી વિનયી ભક્તાનાં પ્રીતિવર્ધનઃ ॥ ૪૩ ॥

જ્ઞાપયાસ્મૈ વિશેષેણ રામચારિત્રમદ્ભુતમ્ ।

પીત્વા પીયૂષવત્ સર્વં નાન્યસ્મૈ કથયિષ્યતિ ॥ ૪૪ ॥

ઇતિ દૈર્ઘીં ગિરં શ્રુત્વા બ્રહ્મા સગ્જાતસમ્ભ્રમઃ ।

સમ્પૂજ્ય દ્વિજમાયઘે રામલીલાં મનોહરામ્ ॥ ૪૫ ॥

એતામૈકાન્તિકીં લીલાં ચો બ્રૂયાદનધિકારિણે ।

સ પચ્યેત મહાધોરે નરકે દૈવચોદિતઃ ॥ ૪૬ ॥

(યઃ)કૃષ્ણૈકાન્તતરો ભક્તો રામભક્તિવિવર્જિતઃ ।

તસ્મૈ ન કથયેદેતાં લીલાં વિશ્વસ્ય પાવનીમ્ ॥ ૪૭ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ પચ્ચવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૫ ॥

૨૬

બ્રહ્મોવાચ ।

શૃણુ દ્વિજ પ્રમાણણ રામલીલાં મનોહરામ્ ।

દિવ્યરાસસમાયુક્તાં સીતાકૌતુકવર્દિનીમ્ ॥ ૧ ॥

સર્વેઽપ્યગ્નિકુમારાસ્તે ષષ્ટિસાહસ્રસંખ્યાકાઃ ।

રામલીલારસાભિજ્ઞાઃ પ્રાપુર્નિજતપઃ કલમ્ ॥ ૨ ॥

કલ્પં સારસ્વતં પ્રાપ્ય દણ્ડકારણ્યવાસિનઃ ।

શ્રુતયશ્ચૈવ સગ્જાતા ગોપીરૂપેણ ગોકુલે ॥ ૩ ॥

રામરૂપમનુપ્રાપુઃ સરથ્યાસ્તટયોર્દ્વયોઃ ।

પ્રમોદવનવાસિન્યો જાનક્યાશ્ચ મહાપ્રિયાઃ ॥ ૪ ॥

રામતત્ત્વમનુપ્રાપ્ય મુમુક્ષુઃ કામભાવિતાઃ ।

અન્યાશ્ચ દિવ્યલલના દિવ્યરૂપસમન્વિતાઃ ॥ ૫ ॥

કૃત્વા તપો વરં લબ્ધ્વા દિવ્યમાપુર્મનોરથમ્ ।

તતો નિજવરં સત્યં કત્તુ રામો મહામનાઃ ॥ ૬ ॥

કામતત્ત્વેન તાઃ સર્વા રમયામાસ ગોપિકાઃ ।

અથ પ્રાદુરભૂત્ કામઃ સહજાનન્દલક્ષણઃ ॥ ૭ ॥

જાનકીં વેપયામાસ સહજાનન્દરૂપિણીમ્ ।

સા વેપિતા કામશરૈઃ પ્રાદુર્ભૂય રઘૂદ્રહાત્ ॥ ૮ ॥

દિવ્યવેશધરા ભૂત્વા ક્ષોભયામાસ રાઘવમ્ ।

સક્ષુબ્ધઃ કામબાણેન તામાલિંગિતુમીચિવાન્ ॥ ૯ ॥

તમાયાન્તં સમાલોક્ય સ્વયમન્તર્ભભૂવ સા ।

અથ ખિન્નો રાજસૂનુર્વિરહેણ મૃગીદૃશઃ ॥ ૧૦ ॥

ઇતસ્તતો ભ્રામ્યમાણો દિશઃ શૂન્યા વિલોકયન્ ।

પાણ્ડુક્ષામવપુઃ સાશ્રુસ્તબ્ધઃ પુલકપૂરિતઃ ॥ ૧૧ ॥

દિને દિને વ્યથાપૂર્ણઃ પ્રલીનસકલેન્દ્રિયઃ ।
 પદ્મપત્રવિશાલાક્ષ્મીં તામેવ નિજવલ્લભામ્ ॥ ૧૨ ॥
 ધ્યાયમાનોઽન્તરા દૃષ્ટ્યા બહિઃ શૂન્યાખિલક્રિયઃ ।
 અશુષ્યદ્રાજતનયો દીર્યમાણઃ સ્વવક્ષસિ ॥ ૧૩ ॥
 ક્વચિચ્ચન્દ્રમુપાલેભે પૂર્ણાભિમ્બં સુધામયમ્ ।
 ક્વચિત્ પદ્મવનં દૃષ્ટ્વા દુઃખી નેત્રે ન્યમીલયત્ ॥ ૧૪ ॥
 ક્વચિત્ કૈરવિણીં વીક્ષ્ય બભૂવ ચ પરાઝમુખઃ ।
 ક્વચિદ્ રમ્ભાવનં દૃષ્ટ્વા સ્પૃષ્ટ્વા પ્રાદ્રવદાતુરઃ ॥ ૧૫ ॥
 ક્વચિત્ કુઝ્જલતાં દૃષ્ટ્વા વક્તું સમુપચક્રમે ।
 ક્વચિદ્ વસન્તમાલોક્ય મેને દાવાનલં વિભુઃ ॥ ૧૬ ॥
 ક્વચિદેકાન્તસદને તામુપાલભત પ્રિયામ્ ।
 અયે ! કઠોરહૃદયે દૃષ્ટે જનકનન્દિનિ ॥ ૧૭ ॥
 વ્યથમાનહૃદં દૃષ્ટ્વા નાધાપિ કરુણા તવ ।
 સકૃન્મે દર્શનં દત્ત્વા મહાવિરહવર્ધનમ્ ॥ ૧૮ ॥
 અન્તર્હિતા ત્વં કિં બ્રૂમઃ પ્રેમશૂન્યકઠોરતામ્ ।
 ક્વચિદાકાશમાલિડ્ય પ્રિયાબુદ્ધ્યા મુમોદ સઃ ॥ ૧૯ ॥
 ક્વચિન્નવદલં દૃષ્ટ્વા ચક્રે ચુમ્બનગાં ધિયમ્ ।
 ક્વચિત્ ખિન્નમનાઃ શ્રાન્તો શય્યામાલિડ્ય સંશ્રિતઃ ॥ ૨૦ ॥
 ક્વચિદ્ધસન્ ક્વચિદ્ધાવન્ ક્વચિત્ ક્રીડારસં દધત્ ।
 ક્વચિદુન્મત્તવજ્જલ્પન્ ક્વચિત્ કુર્વન્ મનોરથાન્ ॥ ૨૧ ॥
 નૈવ લેભે રતિં ક્વાપિ પ્રિયાધ્યાનપરાયણઃ ।
 સરયૂઘોષ વાસિન્યો દિવ્યાશ્ચ લલનાગણાઃ ॥ ૨૨ ॥
 રામનાયકમાલોક્ય બભૂવુઃ કામપીડિતાઃ ।
 કાશ્ચિત્તદ્ગુણમાકર્ણ્ય બભૂવુઃ કામમોહિતાઃ ॥ ૨૩ ॥
 કાશ્ચિત્ સાક્ષાદમું દૃષ્ટ્વા નિપેતુર્ભૂશમૂર્છિતાઃ ।
 કાશ્ચિચ્ચિત્રગતં દૃષ્ટ્વા જાતાઃ કામશરાર્દિતાઃ ॥ ૨૪ ॥
 કાશ્ચિત્ સ્વપ્ને સમાલોક્ય પીડામાપુઃ સુદુઃસહામ્ ।

એવં રામગુણાકૃષ્ણઃ સમસ્તા વામલોચનાઃ ॥ ૨૫ ॥

વિરહાત્તાઃ શ્રિતૈકાન્તા દૂતીભિઃ સંન્યવેદ્યન્ ।

તાસાં દૂત્યો રામમેત્ય પ્રોચ્યુર્વિરહજાં વ્યથામ્ ॥ ૨૬ ॥

દૂત્ય ઊચુઃ ।

અયિ સુન્દર રાઘવોત્તમ

ત્વમસિ પ્રેમભરૈકભાજનમ્ ।

વનિતાઃ સ્મરભાણવેપિતાઃ

સદય ત્વં પરિપાલય પ્રભો ॥ ૨૭ ॥

તવ રૂપવિમોહિતાઃ સ્ત્રિયઃ

કલિતાઃ કામકરે કૃતાશયાઃ ।

કુલશીલવિલજ્જયાતુરાઃ

પથિ રુદ્ધાઃ સરિતો યથાભવન્ ॥ ૨૮ ॥

અયિ રાજકુમાર સમ્પ્રતિ

વ્યથિતપ્રાણવિમોચનોદ્ધુરાઃ ।

ન નિભાલયસે કિમીદૃશીઃ

કરુણાવારિનિધિઃ સ્વયં ભવાન્ ॥ ૨૯ ॥

અથ તે કઠિનં યદા મનો

વ્રજરામાનનવીક્ષણાક્ષમમ્ ।

મરણં તદિમા મૃગીદૃશઃ

કલયિષ્યન્તિ વિગર્હિતં ભુવિ ॥ ૩૦ ॥

અયિ કામપરાર્દ્ધસુન્દર

ત્રિજગન્મોહનમગ્જુલાકૃતે ।

મૃત એષ મૃગીદૃશીગણઃ

પ્રણયશ્રીપરિપાલકસ્તવ ॥ ૩૧ ॥

અયિ મન્મથમોહનાકૃતે

કિમિયં તે પ્રકૃતિર્દુરત્યયા ।

યદમૂર્લલના નિજાધરા

મૃતપાનેન ન જીવયસ્યુત ॥ ૩૨ ॥

વનિતાવધપાતકોદ્ભવં ભય

માસ્તે ભવતોઽથવા ન વા ।
રઘુવંશવિભૂષણો ભવાન્
કથમત્યુગ્રમધર્મમાશ્રિતઃ ॥ ૩૩ ॥

ચરણામ્બુજનિર્ગલન્મધુદ્રવ
ધારાસુખિતાન્તરાશ્રયાઃ ।
મુનયોઽપિ ભવદ્ગુણામૃતં
નન્નુ ગાયન્તિ રજસ્તમોલયાઃ ॥ ૩૪ ॥

અયિ રાઘવવર્યધુર્ય તે
ચરણામ્ભોજપરાગકાઙ્ક્ષિણીઃ ।
અબલા મદનેન ઘાતયન્
હૃદિ ચિન્તાં મહતીમવાપ્સ્યસિ ॥ ૩૫ ॥

શિશુનૈવ વિમોહિતાન્તરા
વનિતાસ્તા વ્રતબન્ધકર્શિતાઃ ।
ભવતા વરદાનનિર્વૃતા
વચનેનૈવ ન વચ્ચિતાઃ કિમુ ॥ ૩૬ ॥

ઇદમીદૃશબાલભાષિતં
ધરણૌ સમ્પ્રતિ વિશ્વસેત કઃ ।
અથ વિશ્વસનીયભાષિતો
દયિતો યદ્યસિ તત્ પ્રસીદ ભોઃ ॥ ૩૭ ॥

નિજશૈશવકર્મવિસ્મરન્
વરદાનં યદિ વિસ્મૃતોઽસિ ભોઃ ।
તદિમા યુવરાજ સમ્પ્રતિ
પ્રણયેનૈવ સુનિર્વૃતાઃ કુરુ ॥ ૩૮ ॥

યદિચેચ્છરણાગતા અમૂઃ
પરિપાતું ક્ષમતે ન તે મનઃ ।
ભવતઃ સુચિરસ્થિરં વ્રતં
ગતમેવ પ્રતિભાતિ મેઽધુના ॥ ૩૯ ॥

શરણાગતપાલનવ્રતં
યદિ તે સુસ્થિરમસ્તિ રાઘવ ।
તદિમા રઘુરાજ કન્યકા

વિરહાભ્મોનિધિતઃ સમુદ્ધર ॥ ૪૦ ॥

પ્રભુણા કરુણાવતા ત્વયા
ન વિલમ્બઃ કરણીય એવ ચેત્ ।
પરિપાલય ઘોષસુન્દરી
નિજનાથાઃ સ્મરબાણપીડિતાઃ ॥ ૪૧ ॥

રઘુનાથ ભવાન્ ભવાર્ણવે
પ્રકટોડભૂર્નિજસૌખ્યહેતવે ।
સ કથં નિજનાથસુન્દરી
નિવહં સંવ્યથયન્ ન લજજતે ॥ ૪૨ ॥

ઇતિ શુશ્રુમ દેવકાર્યકૃત્
કૃતવેશઃ પુરુષોત્તમો ભવાન્ ।
તદિમાઃ સુરલોકસુન્દરીઃ
વિરહાર્તાઃ પરિપાલય પ્રભો ॥ ૪૩ ॥

પરિપાલય નાથ સેવકાન્
નિજલાવણ્યસુધૈકસંશ્રયાત્ ।
ઇતિ તે વિરુદાવલી યથા
ન વિશીર્યેત્ કરુણારસામ્બુધે ॥ ૪૪ ॥

સ્મરસુન્દર કાપિ મૂર્ચ્છિતા
પ્રમદં કાપિ તનોતિ મન્ત્રવિત્ ।
મુહુરેવ ચ કાપિ ધાવતિ
ત્રપયા કાપિ નિરોધિતાભવત્ ॥ ૪૫ ॥

પ્રલપત્યપિ કાપિ ભૂરિશઃ
કરુણાં કાપિ નિભાલતે તનુમ્ ।
જડવત્ પ્રણયેન કાપ્યભૂદ્
બહુશઃ ખિદ્યતિ રામ કાચન ॥ ૪૬ ॥

પુલકાનિ બિભર્તિ કાચન
સ્વરભડ્ગં કુરુતે ચ કાચન ।
પ્રણયેન ચ કાપિ કમ્પતે
મલિનાડ્ગી ખલુ રામ કાપ્યભૂત્ ॥ ૪૭ ॥

અથ કાપિ કરોતિ રોદનં
પૃથુમુક્તાફલલોચનાશ્રુભિઃ ।
પ્રિય કાપિ વિલીનવૃત્તિકા
ભુવનં શૂન્યમિવૈવ વીક્ષ્યતે ॥ ૪૮ ॥

ઇતિ નિત્યમુપસ્થિતં મહત્
કદનં ઘોષપુરીમૃગીદૃશામ્ ।
કૃપયા ક્ષપયાતિકોમલ
પ્રકૃતે રામ ધનુર્ધરાગ્રણીઃ ॥ ૪૯ ॥

અયિ રામ ધનુર્ધરાગ્રણીઃ
પ્રસભં રાજકુમાર પાલય ।
નહિ ચેન્નિહનિષ્યતે સ્મરો
નિજનાથાઃ ખલુ ઘોષસુન્દરીઃ ॥ ૫૦ ॥

મહતીં શ્રિયમાપ્તવાનસિ
સ્મરસિ ત્વં કિમુ ઘેનુધોરણીઃ ।
અધુનાપિ તવૈવ ગોપતે હૃદિ
વાઞ્છન્તિ ગવેન્દ્રતાં પ્રભો ॥ ૫૧ ॥

સતતોત્સવભૂરિભાગ્યવા
નસિ સાકેતપુરીપતેઃ સુતઃ ।
ન ભવન્તમિહ ત્યજન્ત્યમી
સ્વસખાયઃ ખલુ ગોપપુત્રકાઃ ॥ ૫૨ ॥

મહતી ખલુ રામ વર્તતે
ભવતઃ શ્રીર્ગુરુગોપવેશ્મસુ ।
ન તથા હૃદયં ધિનોત્યસૌ
નૃપ સમ્પત્તિરપારકુઞ્જરા ॥ ૫૩ ॥

પિતૃતો ભવતે પ્રદર્શિતા
કમલા કોટિગતૌઘસેવિતા ।
કિમુ વિસ્મરણે ભવિષ્યતિ
પ્રણયાવદ્ધગવેન્દ્રવેશ્મનઃ ॥ ૫૪ ॥

જનની તવ ગોપસુન્દરી
રઘુવર્ય ત્વયિ પુત્રવત્સલા ।

ત્વમપિ સ્ફુટરાજ્યસમ્પદં

પ્રણયેનૈવ વિધૂય સંસ્થિતઃ ॥ ૫૫ ॥

ઇતિ રામ વિગર્હણં તવ

પ્રકટં પ્રેમવશેન કથ્યતે ।

નૃપપુત્ર ન ચેત્ ત્વમીશ્વરઃ

કિમુ લોકે સુલભોડસિ મૃગ્યતામ્ ॥ ૫૬ ॥

નવનીતસમૂહતસ્કરો

વ્રજરામાપરિરમ્ભપેશલઃ ।

સુલભોડપ્યસિ ઘોષભૂષણ

સ્વકલીલારસમાત્રકૌતુકી ॥ ૫૭ ॥

ઇતિ દૂત્યપરાયણાશયૈ

વ્રજદૂતીનિવઢૈરુદીરિતમ્ ।

વચનં સુનિશમ્ય રાઘવઃ

પ્રહસન્ પ્રાહ મનોહ્રાયા ગિરા ॥ ૫૮ ॥

શ્રીરામ ઉવાચ ।

સાત્યન્તં મે પ્રિયા સીતા હૃદ્ગતા બહિરુદ્ગતા ।

મોહયિત્વા સહૃદયં હાહા કુત્ર ગતા જવાત્ ॥ ૫૯ ॥

ન તાં વિના ક્ષણં સ્થાસ્થામ્યહમીશોડપિ સમ્પદામ્ ।

સા મે વિગર્હણં કુર્યાદિદિ કીડેયમન્યતઃ ॥ ૬૦ ॥

તદ્ભૂવિજૃમ્ભવશગો બિભેમિ વ્રજદૂતિકાઃ ।

તત્સ્વીકૃતિમહં કૃત્વા શ્રોષ્યામ્યન્યાભિવાજ્ઞિતમ્ ॥ ૬૧ ॥

જનકસ્ય ગૃહે જાતા સા મે સ્વપ્રગતાડબ્રવીત્ ।

તાં ત્યક્ત્વા કથમન્યાસુ કુર્વીય પ્રણયોત્સવમ્ ॥ ૬૨ ॥

સા મે યદિ પ્રકુચેત તદા કિં મે ભવેદિતિ ।

મુહુઃ સઙ્ચિન્ત્ય નાન્યાસાં પ્રણયં પાલિતું ક્ષમઃ ॥ ૬૩ ॥

તદ્ વ્રૂત મદ્રયસ્તત્ર ગત્વા યૂયં સુદૃતિકાઃ ।

આશ્વાસયત તાઃ કાન્તા ભૂયો મદ્ધિરહાતુરાઃ ॥ ૬૪ ॥

ભવતીભ્યો વરં દત્તં સ્મરામિ વ્રજયોષિતઃ ।

તત્ર કાલં પ્રતીક્ષધ્વં યાવત્ સીતાસમાગમઃ ॥ ૬૫ ॥

તથાહં વિધિવત્ કૃત્વા ભૂયઃ પરિણયોત્સવમ્ ।
 તસ્યૈ મહાપદં દત્વા મહિષીત્વેન ભાવિતમ્ ॥ ૬૬ ॥
 ભવતીભિસ્તતઃ સડ્ગં કરિષ્યામિ વ્રજાડ્ગનાઃ ।
 ઇત્યેવં ભાષમાણો તુ તસ્મિન્ રાઘવપુડ્ગવે ॥ ૬૭ ॥
 આયયુર્મુનયઃ સર્વે દૂતીનાં પુરતઃ સ્થિતાઃ ।
 સ્થૂલાક્ષઃ શર્કરાક્ષશ્ચ કમ્બુર્મેધાતિથિઃ શુકઃ ॥ ૬૮ ॥
 નારદઃ પર્વતશ્ચૈવ સુધર્મા ચૈકલો દ્વિજઃ ।
 મિત્રભવનોડપ્યથો ધૌમ્યઃ શતાનન્દો વિશારદઃ ॥ ૬૯ ॥
 જમદગ્નિસ્તથા રામો વશિષ્ઠો વામદેવકઃ ।
 અન્યે ચૈવ તપોવીરાઃ પ્રાદુરાસુર્મુનીશ્વરાઃ ॥ ૭૦ ॥
 જાબાલિઃ પિપ્પલાદશ્ચ શાણ્ડિલ્યો લોહિતસ્તથા ।
 ઉદ્દાલકો દેવલશ્ચ લોમશશ્ચ મહામુનિઃ ।
 તે તત્ર બોધયામાસુર્ધર્મજ્ઞં રઘુપુડ્ગવમ્ ॥ ૭૧ ॥
 સુનય ઊચુઃ ।
 શૃણુ રામ મહાબાહો નૈવ વક્તુમિહાર્હસિ ।
 ત્વદડ્ગસડ્ગિની સીતા નોદ્રાહં સમુપેક્ષતે ॥ ૭૨ ॥
 શૈશવે શિશુરૂપા સા તારુણ્યે તરુણાકૃતિઃ ।
 તિરોભાવે તિરોભૂતાવિભવિ પ્રકટાકૃતિઃ ॥ ૭૩ ॥
 ચન્દ્રેણ ચન્દ્રિકેવાસૌ ત્વચૈવ સહ વર્તતે ।
 ગચ્છ રામ મનોજ્ઞં તત્ પ્રમોદવનમુત્તમમ્ ॥ ૭૪ ॥
 તત્રસ્થા વ્રજદેવીશ્ચ રમયસ્વ ચિરં પ્રભો ।
 તા એવ પ્રથમં તસ્યાઃ કરિષ્યન્તિ વિકૈતવમ્ ॥ ૭૫ ॥
 દૂત્યં તથા ભવત્સડ્ગં કારયિષ્યન્તિ ચોષિતઃ ।
 તાસ્વાવિષ્ટા તતઃ સીતા રંસ્યતે ભવતા સમમ્ ॥ ૭૬ ॥
 સ્વયં ચ રંસ્યતે સાક્ષાત્ સીતા સહજસુન્દરી ।
 નાત્ર ત્વયા ક્વચિત્ કાર્યો વિકલ્પો રઘુનન્દન ॥ ૭૭ ॥
 તાસામેવ હિતાર્થાય ભક્તાનાં વ્રજયોષિતામ્ ।

ત્વત્તઃ પ્રાદુરભૂદેવા ભેદેન દર્શનં ગતા ॥ ૭૮ ॥

પુનશ્ચાન્તર્હિતા ભૂત્વા પ્રમોદવનમાગતા ।

તત્ર સા શોભતે નિત્યં સરયૂતીરવાસિની ॥ ૭૯ ॥

પ્રમોદવનમધ્યસ્થા તદેવીભિશ્ચ પૂજિતા ।

તાસાં મધ્યેડનિશં ભાતિ પ્રમોદવનદેવતા ॥ ૮૦ ॥

રક્તાશોકલતાકુઞ્જં સીતાસૌ તત્ર કાનને ।

ત્વં તાત ગચ્છ તત્રૈવ પૂરયસ્વ મનોરથાન્ ॥ ૮૧ ॥

નેત્રોત્સવં તથાસ્માકં દેહિ રાઘવપુકુગવ ।

ત્રૈલોક્યે ચ મહામોદં વર્ધયસ્વ મહામતે ॥ ૮૨ ॥

નાતો વિલમ્બનં કાર્યં વયં દૂત્યમુપાગતાઃ ।

તત્રૈવ સીતયા સાદ્ધર્મ્યં શોભન્તે વ્રજયોષિતઃ ॥ ૮૩ ॥

શ્રુતિરૂપા નિત્યસિદ્ધા અગ્નિપુત્રાશ્ચ યોગિનઃ ।

અન્યે ચ દિવ્યમુનયો વાઞ્છન્તિ ભવદાગમમ્ ॥ ૮૪ ॥

યોષિદ્ભૂપં વિધાયૈતે કામેન ક્ષુભિતાશયાઃ ।

ત્વામેવ નિત્યં વાઞ્છન્તિ તત્ર ગચ્છાધુના પ્રભો ॥ ૮૫ ॥

ઇતિ તેષાં વયઃ શ્રુત્વા રામઃ પ્રહસિતાનનઃ ।

મહાન્તમુત્સવં કૃત્વા સર્વાસ્તાન્ વિસસર્જ હ ॥ ૮૬ ॥

ઓમિત્યુક્ત્વા દૂતિકાશ્ચ વિસસર્જ નૃપાત્મજઃ ।

દૂત્યોડપિ તેન વાગ્વન્યં કૃત્વા પ્રમુદિતાશયાઃ ॥ ૮૭ ॥

આયાતિ ભવતીનાં વૈ નાથઃ સઞ્જાતકૌતુકઃ ।

ઇતિ તાભ્યો વ્રજસ્ત્રીભ્યઃ પૃથક્ સત્યં ન્યવેદયન્ ॥ ૮૮ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ ષડ્વિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૬ ॥

૨૭

અથાગમચ્છરત્કાલઃ પ્રમોદવનમધ્યતઃ ।

ઉત્કુલ્લપકુજવનઃ પરાગોદ્ભૂલિતામ્બરઃ ॥ ૧ ॥

સમચ્છદોગ્ર સૌગન્ધ્યસમ્બૂહોન્મત્તદિગ્ગજઃ ।

મૃદુચન્દ્રકરસ્પર્શસહજોત્કુલકૈરવઃ ॥ ૨ ॥

ઉત્કુલ્લમલ્લિકાવલ્લીકુસુમસ્તવકાન્વિતઃ ।

ખેલત્મગ્જનદામ્પત્યસમ્ભ્રમોદ્ભૂતમન્મથઃ ॥ ૩ ॥

ચકોરીવદનાન્તઃસ્થ નિશાકરકરામૃતઃ

હંસકારણવાહીડસલિલોદ્ધરાણોદ્ધુરઃ ।

કગ્જકિગ્જલ્કપુગ્જાન્તર્લીનપ્રચુરષટ્પદઃ

કાશપુષ્પપ્રતીકાશચમરીપુચ્ચમાણલઃ ॥ ૫ ॥

પ્રમોદવનસમ્ફુલ્લમાલતીસૌરભાન્વિતઃ ।

સન્તતસ્વચ્ચસરચૂસલિલાચિતબાલુકઃ ॥ ૬ ॥

ગોપગોપીહૃદ્દુત્સાહવર્ધનઃ પુષ્ટિકારકઃ ।

દૃષ્ટ્વેદૃશં તુ સમયં રામો રમણકોવિદઃ ॥ ૭ ॥

ગોધોરણીં પુરસ્કૃત્ય પ્રમોદવનમાગમત્ ।

તત્ર ગત્વા કૃતાકલ્પઃ સહજોત્સવસુન્દરઃ ॥ ૮ ॥

અડ્ગલાવણ્યસન્દોહપ્રકાશિતદિગન્તરઃ ।

ગોપાનુવાચ સકલાન્ ભ્રાતૃશ્ચ લક્ષ્મણાદિકાન્ ॥ ૯ ॥

હે લક્ષ્મણ ગવાં ગોષ્ઠે રચ્યતાં પરિતોડત્ર વૈ ।

ગોપૈઃ સાહ્યં શાદ્ધલાનિ ચાર્યતાં મમ ઘેનવઃ ॥ ૧૦ ॥

અહમત્ર કરિષ્યામિ પ્રમોદવિપિનાન્તરે ।

પૂજાં કામેશ્વરસ્યાડ્ગ દેવદેવસ્ય સન્તતમ્ ॥ ૧૧ ॥

ભરતેન ચ શત્રુઘ્ન સાર્ધં ત્વં ગાશ્ચ ચારય ।

અત્ર સ્યાત્ કોડપિ ચેદ્વિઘ્નઃ પ્રતીકાર્યસ્તથૈવ સઃ ॥ ૧૨ ॥

પ્રમોદવનકુગ્જેષુ કરિષ્યામિ મનોરથમ્ ।

ઓમિત્યુક્તવન્તમથો વિસૃજ્ય લક્ષ્મણં ચ તાન્ ॥ ૧૩ ॥

અન્તઃ પ્રમોદવિપિનમિયાય રઘુનન્દનઃ ।

તત્ર ગત્વા શશિજ્યોત્સ્ના વિસતન્તુપટોજ્જવલાઃ ॥ ૧૪ ॥

સુધામયીઃ શરત્પૂર્ણા રજનીરાજુહાવ સઃ ।

દ્વિપરાધાન્તેડપિ નિત્યાસ્તાસ્તસ્ય પુરતોડભવન્ ॥ ૧૫ ॥

તાસુ ક્રીડનમારેભે દિવ્યકેલીવિશારદઃ ।

તત્ર સ્થિત્વા મહાકુઞ્જ જુગુઞ્જ કલવેણના ॥ ૧૬ ॥

તત્ર વેણુરવે ગાનમકરોદિદમાદરાત્ ।

ઇત્યેહિ જનકનન્દિનિ મદન્તાઃ

સન્તાપહરણચન્દ્રિકાવતારવિગ્રહે

મદ્ગુગસઞ્જાતપ્રમોદવનલહરીલીલાયિતગતે

સહજચિદાનન્દમયતારુણ્ય

વિલાસવૈભવાધિવાસિતે ॥ ૧૭ ॥

ચિલ્લોકસ્વામિનિ કામિનીજનગર્વાપહાર

મકરધ્વજપતાકે વેદિમધ્યે મહામત્તમાત્કગગામિનિ

રાકેશપ્રભાવલેપનિર્વહણવદનકાન્તે

કૈશોરલીલામતિલઙ્ઘ્યવર્તમાને ॥ ૧૮ ॥

પ્રમોદવન-વૃન્દાવન-મન્દારવન-કદમ્બવન-પારિજાતવનેશ્વરિ

કુઞ્જભુવનેશ્વરિ રક્તાશોકલતામણ્ડપમધ્યસ્થે સ્મરમન્ત્ર-મહાવિદ્યે

શ્રીમન્ત્ર-વિદ્યે મહામન્ત્રવિદ્યે મહાશ્રીયન્ત્રનાથિકે મહાયકનાથિકે

માત્કુલકુલપૂજનીયચિન્તામણિચરણાનખચન્દ્રિકે ॥ ૧૯ ॥

ચઞ્ચલાપાઙ્ગસક્લોભિતકોટિકન્દર્પકામિનીહૃદયે

કોટિબ્રહ્માણ્ડકમલાસમુચ્ચયરૂપવિગ્રહે

મન્દસ્મિતમાત્રનિરસ્તવિરહશોકે હા ભામિનિ

હા ચણ્ડિ હાત્યન્તકોપને હાતિશયદુરારાધ્યશીલે

ભૂલીલાદિવિવિધાકારાવાન્તરાવતારાતિ-નિમગ્નમાનસે ક્વાસિ ક્વાસીતિ

ઐં ઐં ઐં ઐં આનન્દવલ્લિકે ક્વાસિ ક્વાસીતિ જગૌ ॥ ૨૦ ॥

તતસ્તદાકર્ણ્ય સુવેણુનિઃસ્વનં

પ્રિયોદિતં મન્મથવેગ વર્ધનમ્ ।

સ્મરોન્મદપ્રોહ્લતમાનસા બહિ

હૃદન્તરાદાવિરભૂન્નિતમ્બિની ॥ ૨૧ ॥

અશોકવલ્લીવનમણ્ડપાન્તરાદ્

વિનિઃસરન્તી સહજારુણાંશુકા ।

ઘટસ્તની સન્મણિહારભૂષણા

સ્ફુરત્પદન્યાસવિરગ્ચિતાવનિઃ ॥ ૨૨ ॥

મરાલગત્યગ્ચિતમઞ્જુવિગ્રહા

નિતમ્બભારોદ્ગહનાક્ષમા રમા ।
મૃદુસ્મિતદદ્યોતવિભાસિતાનના
મનોહરાપાડુગવિભૂષિતેક્ષણા ॥ ૨૩ ॥

અનર્ધકાઞ્ચીગુણનાદિઘણિકા
મનોહ્રાકેયૂરવિલમ્બિદોર્લતા ।
ત્રપાનિમગ્ના કલિતાવગુણના
સુવૃત્તદીવ્યજજ્ઞનપ્રભામ્બરા ॥ ૨૪ ॥

સુકણ્ઠકણ્ઠી શુભસૂત્રશોભિતા
સભાગસૌભાગ્યસમૂહસડ્ગતા ।
સમાનશીલૈઃ પ્રચુરૈઃ સખીજનૈઃ
સનાથપર્યન્તપુરસ્થલસ્થિતા ॥ ૨૫ ॥

પરિસ્ફુરચ્ચારુકપોલમણ્ડન
પ્રતિષ્ઠતાટકુમણિપ્રભાભરા ।
પ્રસૂનચિત્રીકૃતચારુવેણિકા
સુનાસિકાશોભિમહામણિત્રયા ॥ ૨૬ ॥

સુમઞ્જુસિન્દૂરસમૂહસુન્દર
પ્રસર્પિસીમન્તિતરત્નપટ્ટિકા ।
લલાટપર્યન્તવિરાજિભૂષણ
પ્રભાસમૂહૈઃ પરિવેપિતાનના ॥ ૨૭ ॥

સા રાઘવેન્દ્રસ્ય જવેન સન્નિધૌ
સમેત્ય કણ્ઠે મણિમાલિકામધાત્ ।
તયોર્વિનિર્વૃત્ય વિવાહમડ્ગલં
સખીજનઃ કુઞ્જગૃહે વિધાનવિત્ ॥ ૨૮ ॥

પ્રવર્તયામાસ મિથો રતિક્રિયાં
નવીનસડ્ગોદ્ધનડ્ગકૌતુકામ્ ।
તતસ્તયોસ્તત્ર દિને દિનેડભવ
ન્મહોત્સવઃ પૂર્ણસખીમનોરથઃ ॥ ૨૯ ॥

શ્ડ્ગારયામાસ રઘૂદ્ગઃ પ્રિયાં
પ્રિયાપિ તં દિવ્યયુવાનમાદરાત્ ।
એવં તદન્યોન્યમભૂત્ કુતૂહલં

दाम्पत्यभावप्राप्तयेन सञ्चितम् ॥ ३० ॥

परस्परालापनिरीक्षाणादिषु

प्रवृद्ध उच्यैः प्राणयस्य वारिधिः ।

अभूदमर्यादतरः समन्ततो

यथान्यवार्ता धरणीं समाकृमत् ॥ ३१ ॥

साकेतनगरद्वारा रासभूः सखवेश्मसु ।

सरयूतटकुञ्जेषु रत्नपर्वतसानुषु ॥ ३२ ॥

क्रीडास्थानेषु दिव्येषु मलासाम्राज्यभूतिषु ।

वाटिकातटवापीषु प्रमोदवनमध्यतः ॥ ३३ ॥

धौ केविरसं रामो रामया सख सन्ततम् ।

क्वचिद् गुञ्जविभूषाढ्यो वनमालाविभूषणः ॥ ३३ ॥

मयूरयन्द्रिकोत्तंसी वितेने नयनोत्सवम् ।

क्वचिच्चन्दनकाशमीरमकरीपत्रचित्रितः ॥ ३४ ॥

रत्नाकल्पमनोहारी यकारातीव सम्पदम् ।

क्वचिच्च कनकोष्णीषरत्नस्तवकशोभितः ॥ ३५ ॥

उमकञ्चुकलिमाङ्गो रेणु राजोत्तमो यथा ।

क्वचित् पीताम्बरधरः शुभ्रधौत्रविराजितः ॥ ३६ ॥

आभङ्गयूडाचिकुरश्चकार प्रियया मुदम् ।

क्वचिच्च मल्लकञ्छाढ्यः सुवर्णधृतकुण्डलः ॥ ३७ ॥

करस्थवलयोल्लासी रराज रघुनन्दनः ।

क्वचित्रासामण्डिभ्राजु श्रीमदाननमण्डलः ॥ ३८ ॥

प्रियाकल्पितपुंवेशो रेणु श्रीरामयन्द्रमाः ।

क्वचित् किरातवेशेन सन्नद्धललनासभः ।

भृगयाभिरतिर्वीरो व्यरोचत वनान्तरे ॥ ४० ॥

अेवं विचित्ररथनान्वितकेलिकारः

कन्दर्पकोटिकमनीयकलाकलापः ।

दासीजनप्रतिविभूषितदिव्यरामा

तारुण्यमोदमदिरारसपानमत्तः ॥ ४१ ॥

અન્યોન્યમુજ્જવલરસોદધિહાવભાવ
રિડ્ગત્તરડ્ગશતસાન્દ્રતરાર્દ્રમૂર્તિઃ ।
ચક્રે વિલાસરસિકો વિવિધાન્ વિલાસાન્
શ્રીમત્રમોદવનકુઞ્જગૃહે સુરમ્યે ॥ ૪૨ ॥

ઇત્યં વિહરતસ્તસ્ય રામયા સીતયા સહ ।
દ્વિપરાધ્વન્તિમભવદ્ બ્રહ્મણો રજની હિ સા ॥ ૪૩ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ સપ્તવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૭ ॥

૨૮

તતઃ પ્રવર્તતે ઘોરં તમો ભાવપિધાયકમ્ ।
રવેરસ્તમભૂતેજઃ શશુભે જ્યોતિષાં ગણઃ ॥ ૧ ॥

તારકૌઘાઃ પ્રાદુરાસન્નુલૂકાઃ સમ્પ્રપેદિરે ।
પદ્મકોશાન્તરે બદ્ધાઃ જુગુઞ્જર્ન મધુવ્રતાઃ ॥ ૨ ॥

મધુરોલ્લાસસંશોભિ બભૌ કૈરવિણીવનં
વિટપેષુ ચ નિદ્રાણાઃ પતડ્ગા ન ચ ભાષિરે ।
સંવીક્ષ્ય તામસીં વેલાં રામઃ પ્રોવાચ જાનકીમ્ ॥ ૩ ॥

જનકનન્દિનિ સમ્પ્રતિ વર્તતે
રજનિરુત્સુકકોકગણાર્તિદા ।
સ્ફુરદુલૂકકદમ્બકમોદ
કૃત્તિમિરઘોરપટાવૃતકાનના ॥ ૪ ॥

કટુ રટન્તિ ચ સમ્પ્રતિ ફેરવાઃ
સુકલહંસરવશ્ચ તિરોહિતઃ ।
શ્રવણયોઃ કુરુતે કટુતામસૌ
કિંમપિ ચક્રવધૂ નિવહારવઃ ॥ ૫ ॥

ન ખલુ સમ્પ્રતિ વઞ્જુલકાનનં
વિકસિતં વિતનોતિ દૃગુત્સવમ્ ।
કુમુદિની પ્રવિભર્તિ વિકાસિતાં
વિતથસૌરભસમ્પદુપેક્ષિતા ॥ ૬ ॥

કિંમપિ ગાયતિ ચ ભ્રમરાવલી
વિકટકુઞ્જલતાવનવેશ્મસુ ।
દધતિ રત્નગિરેસ્તટભૂમય
સ્તિમિરસઙ્ઘકૃતં સ્વપરાભવમ્ ॥ ૭ ॥

ઇતિ નિશમ્ય નિશાગમવર્ણનં
જનકજા સમભાષત વલ્લભમ્ ।
ઇયમહો રજની ન નિવર્તતે
પ્રલય એષ વિધેરપિ નાશકઃ ॥ ૮ ॥

ભજતિ ભૂતગણઃ પ્રકૃતિં પરાં
પ્રકૃતિરેતિ પરે પુરુષે લયમ્ ।
પુરુષ એતિ ભવન્તમમું પરં
નિજવિલાસરતં પુરુષોત્તમમ્ ॥ ૯ ॥

ત્વમધુનાપિ રતેર્ન નિવર્તસે
સહજચિત્સુખકેલિકલાનિધિઃ ।
યદપિ નાથ ગતા લયમીદૃશાઃ
શતશ એવ વિરઞ્ચિહરીશ્વરાઃ ॥ ૧૦ ॥

ત્વમવધિઃ પરમં પુરુષોત્તમઃ
સતતકાલકલાકલનાત્મકઃ ।
પ્રિય ભવન્તમુપેત્ય ગતોઽ
પ્રસાવગત એવ વિવાત્યત ઇત્યહો ॥ ૧૧ ॥

અહમપિ પ્રભુણા ભવતા સહ
પ્રમુદકાનનકુઞ્જવિલાસિની ।
ન કલયે પ્રણયેન ચ સમ્ભવં
ન વિરતિં સુખકેલિમહોત્સવે ॥ ૧૨ ॥

અથ યદિ સ્વપનસ્યુહયા પ્રભો
કિંમપિ તે નયનેઽલસપક્ષ્મણી ।
તદહમપ્યધુના સ્વપિમિ ક્ષણં
ભવદુદારભુજાન્તરવર્તિની ॥ ૧૩ ॥

ભવદુરોનયનાનનનાસિકા
હૃદયપાણિપદાવયવાશ્રિતા ।

વિરચયામિ સુષુમિરિવોછવસ
ત્રિગમશબ્દમયીં વિરતિં ન કિમ્ ॥ ૧૪ ॥

નિધુવનાન્તમિતા શ્વથવિગ્રહા
સ્વપિમિ નાથ કદા ભવતા સમમ્ ।
સ્વદયિતસ્ય સુષુમિદશાજુષ
સ્તવ મુખેન્દુનિરીક્ષણં મક્ષમા ॥ ૧૫ ॥

નહિ નિમીલિતલોચનપદ્મજો
ઽપ્યથ ભવાનપિ માં પરિમુગ્ધસિ ।
સુખસુચન્નિતદોઃપરિરમ્ભણ
પ્રણયકેલિકલાકુલવિગ્રહઃ ॥ ૧૬ ॥

અલસલોચન એષ સખીજનો
ઽપ્યલમિહ સ્વપિતીતિ વિભાવ્યતે ।
ઇહ ન સોઽપિ જનોઽસ્તિ ય એત્ય
નો દિશતિ નાગલતાદલવીટિકામ્ ॥ ૧૭ ॥

કથયતો રતિવલ્લભયોર્મિથઃ
સપદિ કાપિ સખી સુસમાયયૌ ।
ન યુવયોરધુનાપિ દિનાત્યયે
ભવતિ સુમિરતીવવિલાસિનોઃ ॥ ૧૮ ॥

નવનિકુઞ્જલતાવનમણ્ડપે
કુસુમકલ્પમતલે કુરુથો ન કિમ્ ।
નિધુવનક્રિયથા સહજં સુખં
સ્મરવિલાસકલાકુશલૌ યુવામ્ ॥ ૧૯ ॥

નિધુવનશ્રમસઙ્ગતનિદ્રયો
શ્વરણવાહનમેત્ય કરોતિ યા ।
કિમુ ન સાપ્યહમદ્ભુતદાસિકા
રહસિ દમ્પતિસુમિરહસ્યગા ॥ ૨૦ ॥

ઇત્થં સખીગિરં શ્રુત્વા સ્મૃત્વા સીતારઘ્નૂઢૌ ।
શય્યામન્દિરમત્યુચ્ચૈરાજગ્મતુરનુત્તમમ્ ॥ ૨૧ ॥
ચન્દનાગુરુધૂપાઢ્યં કર્પૂરોજ્જવલદીપકમ્ ।

शय्यान्तावनिविन्यस्त द्रिव्यास्तरणैर्नृकम् ॥ २२ ॥

नानारङ्गसुतानेक द्रिव्यचित्रविचित्रितम् ।

कुञ्जवल्लीवनान्तःस्थमन्दारद्रुममूलगम् ॥ २३ ॥

रक्तपीतप्रभाशोभिरत्नवेदपथुरि स्थितम् ।

सुवर्णसम्पुटन्यस्तताम्बूलोदलवीटिकम् ॥ २४ ॥

कल्पद्रुमप्रसूनस्त्रग्वासोलङ्कारभूषितम् ।

सम्भोगमल्लयुद्धान्त सुभ्रष्टव्यज्जनाञ्चितम् ॥ २५ ॥

सुगन्धिमिष्टमधुरपक्वान्नादिसमायुतम् ।

प्रोद्भासिरत्नयषकोपेतमैरेयभाजनम् ॥ २६ ॥

धूतकेलिक्रियोपाययतुष्पधादि संयुतम् ।

उमरत्नयतुष्पथपानीयकलशीयुतम् ॥ २७ ॥

रत्नज्योतिसमुद्भासिपृथुदर्पणमण्डलम् ।

वेश्माभ्यन्तरवेश्मान्तजवलत्सुस्थिरदीपकम् ।

सम्भीजनकृता-वीक्षा गवाक्षशतसङ्कुलम् ॥ २८ ॥

तत्र गत्वा निजालीभिः कृताकल्पां निजं श्रियम् ।

रमयामास रामेन्दुर्वस्मररतोत्सवे ॥ २९ ॥

सभ्यो जाम्बूनदीं मालां दत्त्वा सीताकराम्बुजे ।

रामस्य रोषयामासुः कण्ठे पुलकसुन्दरे ॥ ३० ॥

तस्याः काञ्चीगुणग्रन्थिस्पर्शोत्कम्पिकरे प्रिये ।

सभ्यस्तूर्णं विनिर्याताः शय्यामन्दिरतो बहिः ॥ ३१ ॥

तत्रैतयोः काकुवयःशताकुलं

प्रभूतकर्णशरोद्भुरं रतम् ।

बभूवुः भूयो न न नेति कान्तया

निवार्यमाणोद्भुरकान्तभेलितम् ॥ ३२ ॥

प्रियः परीरत्य मनोरमां प्रियां

स्तनद्वयामर्दनजतसम्भ्रमाम् ।

युयुम्भ बिम्बीकूलकोमलेऽधरे

रदप्रणारोपणजतवेदनाम् ॥ ३३ ॥

બલેન સા તસ્ય સુબાહુચન્નાણાં
નિવાર્ય નીવીં પ્રદદૌ કરં હિ સા ।
દ્વિતીયકેન પ્રસભં ચ પાણિના
સુદૂરયામાસ યુવાનમદ્ભુતમ્ ॥ ૩૪ ॥

બલી સ તસ્યાશ્ચરણદ્વયં જવા
ત્રિજાસમારોપ્ય મુખેન્દુમણ્ડલમ્ ।
ચુચુમ્બ સુસ્નિગ્ધકપોલભાસ્વરં
વૃતાલકાલીઅમરીશતાકુલમ્ ॥ ૩૫ ॥

હઠાત્ સમાકૃષ્ય પદદ્વયેન સા
વિવ્યાધ વક્ષસ્થલમસ્ય કામિનઃ ।
તતોડભવનૂપુરકિઙ્કિણીરવઃ
પ્રસુમહંસૌઘવિતીર્ણસમ્ભ્રમઃ ॥ ૩૬ ॥

રામશ્ચ તન્નૂપુરયુગ્મશિજ્જિતૈઃ
મનઃ પ્રભૂતદ્વિગુણાસ્મરાર્દિતઃ ।
રઠૈર્વિનિષ્પિષ્ય રદચ્છદં પુનઃ
સંરમ્ભતસ્તત્પરિરમ્ભમાચરત્ ॥ ૩૭ ॥

સા રામચન્દ્રસ્ય ભુજદ્વયાન્તર
સ્થિતાર્દિતા વક્ષસિ તેન વક્ષસા ।
ચચાલ નાલિડ્ગનસડ્ગમોદ્ભવ
પ્રમોદસમ્બન્ધનિમીલિતેક્ષણા ॥ ૩૮ ॥

ચુચુમ્બ તસ્યાઃ સ્ફુટકોરકાકૃતી
દૃશોઃ [શૌ ?] સકાસી વદનં નિભાલયન્ ।
તસ્થૌ પુનર્નીવિગુણં પિધાય સા
કરદ્વયેનોત્પુલકાવલીતનુઃ ॥ ૩૯ ॥

સ તત્કરૌ પકુજકોરકાકૃતી
હઠાત્ સમુત્કિષ્પ્ય બભગ્જનીવિકામ્ ।
તાવત્તુ સા ચોરુચુગં સુવેષિતં
કૃત્વા કરાભ્યાં ચ વરાડ્ગમખ્યાધાત્ ॥ ૪૦ ॥

સ તન્નિતમ્બદ્ધિતયં મનોરમં
લિલેખ સૂક્ષ્મૈઃ કરજૈઃ સ્મરોદ્ધૃતઃ ।

समालभ्य स्तनकुम्भलङ्घ्यं
स्ववक्षसा दीर्यदुदारकञ्चुकम् ॥ ४१ ॥

विदीर्यमाणा कुचकञ्चुकी य सा
यकार तत्र द्विगुणं श्रियं रतेः ।
स्तनौ सुवेशेन यथा विरासतुः
प्रमत्त यक्त्राविव पद्मिनीदलात् ॥ ४२ ॥

उदीर्णभासोः स तयोरुरोजयो
र्नभावलीं सन्निधमान नायकः ।
स्फुटेन्द्रगोपापयवैः समाश्रितौ
यथा लतायास्तवकौ विरेजतुः ॥ ४३ ॥

साध्यस्य वक्षस्थलमुद्धृतैर्नभैः
पस्पर्श किञ्चित्स्मयदुर्मदक्षिणा ।
आवर्जयामास य दूर्लभत्वतः
स्मरातुरस्यास्य छेन वेगिताम् ॥ ४४ ॥

स उत्पतन्मन्मथवाणवेपितो
मदोद्धतो बाहुभलेन यन्त्रयन् ।
यकार बालां मधुरांशुकञ्चुतां
विस्पष्टदीव्यज्जघनद्वयप्रभाम् ॥ ४५ ॥

विलोडयमाना सुरते प्रियेण सा
बभूव सुरवेदकणान्तविग्रहा ।
तथाप्यमुञ्च्यत्रपया न कर्त्तुमि
न्निनान्तसंशोभिमुभावकुण्ठनम् ॥ ४६ ॥

पिधाय योनिं करपद्मसम्पुटे
परस्परसंस्पर्शसुसङ्गतोरुकाः ।
अधःस्थिताप्युच्छलतिस्म तस्य सा
समानलज्जामदनद्वयाकुला ॥ ४७ ॥

तां केनचिद्धन्धलेन कामुको
निबद्ध निर्मुञ्च्य तदोरुबन्धनम् ।
आरोपयामास निजोरुयुग्मके
वराङ्गसौलभ्यसुनिर्वृतेन्द्रियः ॥ ४८ ॥

નિજોરુસંસ્થામબલાં સુચન્નિતાં
તતો નિબન્ધાચ્ચલિતું ચ નો ક્ષમામ્ ।
દદર્શ વક્ત્રે પરિચુમ્બિતાધરે
પરાઙમુખી તાવદભૂજજવેન સા ॥ ૪૯ ॥

તસ્યાઃ સુદીર્ઘામલકાવલીં કરે
નિગૃહ્ય તાં સમ્મુખમન્વકૂલયન્ ।
તતોડપિ સા સમ્મુખવર્તિની પ્રિયા
નિમીલિતાક્ષી ન બભાણ કિઞ્ચન ॥ ૫૦ ॥

સામર્ષસકોધસહર્ષસત્રપ
સહાસસોન્માદનસાશ્રુલોચના ।
બભૂવ તૂષણીમવશા સુચન્નિતા
કૃતાધરસ્પન્દલવાનુમેયગીઃ ॥ ૫૧ ॥

તતોડસ્ય વક્ત્રં શનકૈઃ પ્રપશ્યતી
બભાણ બાલા મૃદુવલ્ગુભાષિતા ।
અલં જવેન પ્રિય મુઞ્ચ મુઞ્ચ માં
ન નેતિ સમ્મર્દવિલોલવિગ્રહા ॥ ૫૨ ॥

સ ભાષ્યમાણોડપિ જવેન ચોનિં
બભજ્જ તસ્યાઃ ખલુ દીનયાચિતમ્ ।
હાહેતિ વક્ત્રે કરકુઝ્મલદ્વયં
પ્રકુર્વતી કાકુશતાકુલા ચ સા ॥ ૫૩ ॥

હઠેન તેન વ્યથિતેવ કામિના
રરજ્જ શય્યાપિ યથાર્દ્રયાવકૈઃ ।
કૃતોદ્ધતાં નિર્દયસૌરતક્રિયાં
તત્યાજ મૂર્ચ્છાચિતવિગ્રહાં તુ તામ્ ॥ ૫૪ ॥

સખીજનસ્તાં પ્રથમે રતોત્સવે
બાલાં કથઞ્ચિત્પ્રતિલબ્ધચેતનામ્ ।
સંસ્નાપયામાસ સુમડ્ગલોદકૈઃ
વિધાનવિદ્ભિર્નિગમૈઃ પ્રબોધિતામ્ ॥ ૫૫ ॥

ઇત્થં નિશાયામતિલડ્ઘ્ય ચેતનાં

ચકાર રામઃ પ્રિયથા રતોત્સવાન્ ।

યાવત્સ શેતે પુરુષો મહોદધૌ

ભુજ્ઙગરાજે શયને સુષુપ્તિભાક્ ॥ ૫૬ ॥

ગાવશ્ચ તસ્ય પ્રસરન્તિ સર્વતો

નિશ્વાસરૂપા ભુજગેન્દ્રપાલિતાઃ ।

તૌ કામિનૌ નિર્ભરકામકેલિભિઃ

સંશ્રાન્તચિત્તૌ દધતુઃ સ્વલીલામ્ ॥ ૫૭ ॥

તદોલ્વણા નામ જવેન રાક્ષસા ઉત્પેતુરુગ્રા બલવત્સહિસ્રાઃ ॥ ૫૮ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ અષ્ટાવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૮ ॥

૨૯

અથોત્પેતુઃ પરિતઃ પ્રમોદવનમુલ્વણા નામ રાક્ષસાઃ ।

સોદરકાઃ સાયુધાઃ સકવયાઃ સુતીવ્રમતથો

મદોદ્ધતાસ્તામસાસ્તામસીન્નપરાક્રમા ઉલ્મુકહસ્તા

અમઙ્ગલાસ્તાલશતસમુચ્છાયવપુષો દુર્દર્શનાઃ

પ્રજ્વલદ્વાગ્નિદૃશો ગિરિગણ્ડસમાનાંસાઃ

પૃથુતરનાસાવિનિઃ સરચ્છવાસસમુલ્કમ્પિતદ્રુમાન્

સમુન્મૂલયન્તઃ પાદવિન્યાસપ્રચાલિતધરણીભાગાઃ

સરાગાનનાઃ કરાલજટાલકેશાઃ કૃત્તિવાસસો ગણા

ઇવ વિકટાટોપતાણ્ડવપ્રચણ્ડાઃ ॥ ૧ ॥

તાન્ લક્ષ્મણોઽભિવીક્ષ્ય શ્રીરામાજ્ઞાપરાયણ

સ્તદાબિલકાર્ય પ્રસાધનચતુરોઽક્ષરબ્રહ્માકૃતિઃ

પુરુષોત્તમસ્ય દ્વિતીયા મૂર્તિશ્ચતુર્મૂર્તિર્ભગવતઃ

સજ્જીકૃતધનુઃ સુતીક્ષ્ણવિશિખધારાસારૈ

ર્નિવારિતવાંસ્તે દૃષ્ટ્વા શાદ્રલે ચરન્તં

રામધેનુકં સક્ષોભયાગ્ચક્રુસ્તતોવીરઃ સધેનુકં

પ્રમોદવનાભ્યન્તરે પ્રવેશ્ય તાનાપતતઃ

પ્રચણ્ડૈઃ કાણ્ડૈર્વિવ્યાધ ॥ ૨ ॥

તે વિદ્ધા દ્વિગુણસગ્જાતરુષો લક્ષ્મણં

વિષમમુશલસમૂઠૈરવાકિરન્ ।
 સ નિજકાણ્ડવર્ષેણ મુશલાન્ દ્વિધાકરોત્ ।
 તેન દ્વિધાકૃતા મુશલા દૂરાદેવ પરાવૃત્તાઃ બભૂવુઃ ।
 કથઞ્ચન રવિરિવ પાંસુપ્રચયાવકીર્ણમારુતાણ્ડ
 વરાન્મુશલદુર્દિનાત્ સ્વરૂપં પ્રકાશયામાસ ।
 તે પુનરપિ તં રાજકુમારમાચ્છાદયન્ શક્તિવૃન્દૈઃ,
 સન્નિન્નઃ શક્તિવર્ષેણ મૂર્છિતો ધરણ્યાં નિપપાત ॥ ૩ ॥

તતો હાહાકૃતં દિવિ દેવસૈન્યં
 બભ્રામોવાય ચાહો પ્રભો લક્ષ્મણ કથં
 નિર્વિરાજ [ણ ?] ઇવાસિ સંવૃત્તઃ ।
 સમ્પ્રતિ ખલુ ત્વમેવ ગોધોરણીનાયકો
 નાન્યમુપલભામહે । પ્રભુસ્તુ યોગનિદ્રા
 વશંવદોડધુના શેતે ક્ષીરોદાણિવે પ્રાણ
 પ્રદસ્ત્વમેવાસ્ય સહજકેલીનાં લીલોપધાની
 કૃતસમુદ્રતનયૈકબાહોઃ સાન્દ્રતરાશ્લેષજ
 પરસ્પરસુખાનુભવરસિકસ્ય આદેશોડસૌ
 ત્વાં પ્રમોદવનરક્ષાયૈ ગવાં પાલનાય ચ
 મહાવિક્રમોર્જિતમેકવીરં
 સ્વાનન્દવિલાસસાધનોપાયમ્ ॥ ૪ ॥

સખલુ ત્વં મૈવં કાર્ષીઃ । ભરતશત્રુઘ્નાવપિ
 સમ્પ્રતિ ક્વગતાવિતિ ન પ્રતીમો યતસ્ત્વમેકાકી
 મહોલ્વણૈરમીભિર્યુદ્ધસે । સંસ્મર સંસ્મર
 સ્વાત્માનં સમુત્તિષ્ઠ સજ્જીકૃતધનુઃ
 કોટિરાક્ષસકુલહન્યવે સૌમિત્રેયેતિ ॥ ૫ ॥

લક્ષ્મણસ્તત્ક્ષણે પ્રવિધૂયાડ્ડગવ્યથાં
 નિજમહિમસંસ્મૃતિસુધાધારાભિસ્તૂર્ણમુત્યાય
 ઘોરતરનારાયધારાભિર્દુર્દિનૈઃ સમાચ્છાદિતવાન્
 રાક્ષસમહોદરાન્ । તે ચ પ્રબલતરભુજગેન્દ્ર
 ભોગોપમભુજદણ્ડકુણ્ડલીકૃતકોદણ્ડ
 નિર્ગલત્કાણ્ડાગ્રસન્નિન્ન શિરસો નિપેતુઃ પરિતઃ
 પ્રમોદવનં । તેષાં પતતાં શરીરાણિધરણી

કામયામાસુસ્સમભૂચ્ચારવોજનિર્ઘાતધોરઃ ।
 કેચિચ્ચ પલાયમાનાઃ ક્ષમાં સમાકમ્પયન્,
 તેષાં પલાયમાનાનાં ચરણાવિન્યાસ સંરમ્ભેણ
 વ્યશીર્યન્ત ભૂમિભાગાઃ । એવં નિર્દલિતાખિલ
 વિપક્ષસૈન્યો મહાવીરો ધનુઃ પ્રતિસંહૃત્ય ગવાં
 ધોરણીમપાલયત્ । તાવત્ સુખં શેતે જાનકી
 કણ્ઠપાણિઃ સકલલોકેશ્વરઃ શ્રીરામઃ ॥ ૬ ॥

અથ યામાર્ધાવશિષ્ટાયાં રજન્યાં
 પ્રભોઃ પ્રબોધનાય વૈતાલિકવરવેશધારિણો
 વેદા વિદ્યાધરીવેશધારિણ્યશ્ચ
 મહોપનિષદ ઉત્થાનકમગાયન્ ॥ ૭ ॥

વેદા ઊચુઃ ।
 જય જય નિજજનકરુણાં કુરુ કઞ્જદલનયન
 સ્વયમેવોજ્જ્વલમાણાખિલસૌભાગ્યસદન
 જડઃજીવાત્મનાં પરિણામમાનસ્ય તેન તદીયૈર્ધર્મેઃ
 સમ્બન્ધઃ સપદિ તદાત્મનૈવ દૃશ્યોડસિ ॥ ૮ ॥

વયુનં નામૈવ તે યેન પરમહંસોડપિ ત્વામખિલગુણાતીત
 મહિમાનં વેદ સ્વે મહિમનિ પ્રતિષ્ઠિતતમમ્ ॥ ૯ ॥

ન ખલુ ત્વમાધેયો નિરપેક્ષવૃત્તેસ્તવૈતત્પરં
 પદં યત્ સૂરયો ધિયા પશ્યન્તિ, યત્ર કાઞ્ચની
 રત્નોપલઘટિતા ભૂર્યત્રૈરમ્મદીયં નામ સરો યત્ર
 સ્વાનન્દં સંવિદેવ વાપી યત્ર સ્વાત્માનન્દપ્રસાદ
 એવ પ્રાસાદઃ સબહુવિધભોગસમુચિતશિખરાગ્ર
 નિષણ્ણસત્ત્વાત્મકચિત્તસમાકાન્તો
 યત્ર ત્વમેવાધિરાજો વિજયસે ॥ ૧૦ ॥

અથ દુસ્તર્કકલિતકલુષીકૃતાન્તઃકરણાનામેષ
 લોકો દુર્વિભાવનોડન્તઃસાધનશતં
 પ્રયુઞ્જાનૈરેવ તે ભવિતવ્યં મનોમયઃ પ્રાણવપુઃ
 પ્રભારૂપઃ સર્વકામઃ સર્વગન્ધઃ સર્વરસઃ સ
 એષોડણુરાત્મા ચેતસા વેદિતવ્યોડયં તવ લોકઃ

સચ્ચિદાનન્દધનો બાહ્યાભ્યન્તરો ન તં
કશ્ચન વેદ તવ ચરણપરાગપૂતાત્માનમૃતે ॥ ૧૧ ॥

જય જય સદેકસ્વરૂપ કલાત્મક કાલકલનાતિગ
ચિદેકપ્રતિષ્ઠિતનિખિલપ્રપચ્ચરચનૈકાશ્રય
વાઝ્મનસાગોચર સ્વાનન્દસિન્ધુલહરીગણસન્નિમગ્ન
નિજાન્તરાનન્દિનીસહજાલક્ષ્મીપરામ્બાસંવલિત
નિત્યનિકેતન નિરવધિકીડાર્થ વિકલ્પમાનમિદં
વિશ્વં તદ્વિશેષમેવ વિકૃતિરપિ ત્વત્પ્રકૃતિરેવેતિ
ભેદેનાપિ મનોવાકૃત્યામેવાવલમ્બતે યથા નદ્યઃ
સ્થન્દમાનાઃ સમુદ્રસેવાભિસંવિશન્તિ તથૈતાનિ
નામાનિ સર્વાણિ પુરુષં ત્વામભિસંવિશન્તિ ॥ ૧૨ ॥

અથેમે વિદ્વાંસઃ કાયવાક્રિયત્તમલનિર્વર્ણી
ત્વત્કથામૃતધારાન્તઃ કૃતાવભૃથાઃ કાય
કલેશકરાણિ તપાંસિ સમાપયન્તિ ।
યે પુનઃ સતત એવ સુખાનુભવનિકેતનં
ત્વત્પદદ્વયં ભજમાનાઃ શુદ્ધાત્મસ્વરૂપ
સ્ફુરણેનાન્તઃકરણં કાલપ્રભાવં
સત્વાદીંશ્ચ નિર્જિતવન્તઃ કુતઃ કલેશકર્માણ્યવરજયેયુઃ ॥ ૧૩ ॥

યદેતદાનન્દમયં યદેતદત્રમયાદિ ચ તસ્યાપિ
પુચ્છપ્રતિષ્ઠા ચ ત્વં તવ પૃથિવી શરીરમાત્મા
શરીરમવ્યક્તં શરીરમક્ષરં શરીરં ત્વં સર્વાન્તરાત્મા
પહતપાખ્યા દિવ્યો દેવ એકો રામચન્દ્રઃ ॥ ૧૪ ॥

અથેમે શાર્કરાક્ષા મણિપૂરકસ્થં બ્રહ્મોપાસતે
સદેકશતનાડીસ્થાનં તે તદનેનૈવ વર્તમા ।
ત્વામેત્ય ન પુનર્દુઃખાલયમભિસંવિશન્તિ સોડસિ
ત્વમેકો દેવઃ સર્વભૂતેષુ સ્થાનેષુ ગૂઢઃ ॥ ૧૫ ॥

અથામૂખ્યભિવ્યક્તિસ્થાનેષુ સંશ્ચકાસ્તિ સોડસિ
ત્વં પ્રતિહતરજસ્તમોવિસરઃ શુદ્ધસત્ત્વૈકવપુઃ
સ્વકર્મોપાર્જિતનાનાપુરેશઃ કાર્યકારણાસંવૃત્ત
નિખિલાંશાખિલશક્તિપરિવૃઢઃ કપીનાં

નૈગમોક્તીનામાવપનમસિ ॥ ૧૬ ॥

અથાતિદુર્લભતરસ્વતત્ત્વપ્રકાશનૈકાન્તતનૌ
વિચિત્રલીલારસામૃતા કૂપારે ત્વયિ મગ્ના મત્તાસો
જનાસઃ કિમિતિ મુક્તિં લવણોદરસદનેશ
તુલ્યાં સ્મૃહયેયુર્યત ઇમે પારમહંસ્યવ્રતે સ્થિતાઃ
પદપદ્મજપરાગવિચિત્રિતવપુષસ્તન્નિર્ગલન્મકરન્દ
ધારાસ્વાદનિર્વૃતાઃ સતતમેવ વિજયન્તે ॥ ૧૭ ॥

અથાસ્મિસ્ત્વત્સેવૌપયિકે કુલાયે
પરમાત્મૈકસખાથો વત ચે ન ।
ભજન્તિ ત ઉરુતરભીતિમહા
વર્તે ભવે ભ્રમન્ત એવ તિષ્ઠન્તિ ॥ ૧૮ ॥

અથ ચે મનોઽક્ષગણાં સંયમ્ય દૃઢભૂમિના
યોગેન હૃદિ નિરુધ્ય પરં તત્ત્વં સમુપાસતે ।
ત્વદ્ભાવમચિરેણાપિ યન્તિ દ્વિષન્તોઽપિ તે ચરણયોઃ
સાયુજ્યમીયુઃ પ્રમેયબલમદઃ કતમઃ સ્તોતું ક્ષમો ભવતિ ॥ ૧૯ ॥

અથ ભગવન્ કો નુ ત્વાં જાની
યાદર્વાક્ સમસ્તદૈવતપ્રસરં યતો
સાધુધિયામખિલજગદાદિભૂતમૃષિ
મનુજજિરે આધ્યાત્મિકા આધિદૈવિકાશ્ચ ॥ ૨૦ ॥

અથ ત્વચ્ચખિલસામ્રાજ્યસુખાધિકસુખે
રસાત્મકવિગ્રહે સમધિગતે કિમમીભિઃ
પુત્રાપત્યકલત્રાદિભિઃ કુતર્કૈઃ સુદુર્ભગૈરિતિ
વ્યવસ્ય પ્રાચીના મહાશ્લોકા મહાશ્રોત્રા
મહાશીલાઃ સર્વં પરિહૃતવન્તસ્ત્વયિ ચ રતિં
કૃતવન્તસ્ત એવેદં ભવાત્મકં વ્યસનં તીર્ણવન્તઃ ॥ ૨૧ ॥

અથેદં વિશ્વં સદેવ સદુપાદાનકત્વાદિ
તિહૃતૂપન્યાસહતધિયાં દહનાદિભ્ય ઉત્પન્ના
પ્રભાપિ દાહિકા કિં ન ભવેદિતિ રઘુકુલો
તંસસ્ત્વમેવ સત્ત્વમેવ સદિતિ મન્મહે ॥ ૨૨ ॥

અથ યથા ભુજગઃ સ્વગતમપિ કઞ્ચકું

ગુણબુદ્ધ્યા નાભિમન્યતે તથા ત્વમજા
નહિ નિરન્તરાહ્વાદિસંવિત્કામધેનુવૃન્દ
પતેરજયા તવ કિઞ્ચિત્ કૃત્યમસ્તિ પ્રભોઃ ॥ ૨૩ ॥

અથ યદિ ભવાન્ સ્વલિંગમુપ
સંહૃત્ય કાર્યં પ્રતિ દૃષ્ટિ મીલયતિ
તદાનુશાયિનાં જ્ઞાનસાધનં નાસ્તિ
ન વા સ્થૂલં ન સૂક્ષ્મ ન ચોભયમ્ ॥ ૨૪ ॥

અથાસ્થાસતઃ પ્રપઞ્ચસ્ય ન જન્મ ઘટતે સતો વા
દુઃખાદેર્ન નાશ આત્મનિ ભિદાવકલ્પતે કર્મ ચ ન
સમ્ભવતિ સેયં ચ નામ તવ દૃષ્ટિસ્ત્વચ્ચેવ બોધૈકસ્વભાવે
યોડયમબોધનિબન્ધનો જીવઃ સોડપિ ભિદયા નૈવ
વક્તુમર્હત્ સદ્વિષયત્વાશ્રયત્વયોરભાવાત્ત્વયિ ॥ ૨૫ ॥

અથત્વચ્ચવર્તમાનમપિ મનો વર્ત [માન ?]
ભિવ ભાતુ યે તુ ત્વદ્વેદિતારસ્તે
ઇદમશેષં ત્વદ્રૂપતયેવાભિમૃષન્તિ નહિ
કનકમાત્રદૃશાં કુણ્ડલાદિકમવભાસતે ॥ ૨૬ ॥

અથ ત્વં સ્વત એવ વ્યાવૃત્તકાર્ય
કારણાદ્યુપાધિઃ સકલકારકશક્ત્યુપેતઃ
સ્વરૂપશક્ત્યૈવ રાજસે માયયા
સહ તદધીનૈરપીડ્યમાનઃ ॥ ૨૭ ॥

અથ યદિ નિત્યલીલસ્ય તે માયયા
સહ વિકૃતિર્ભવેત્ તતઃ સ્થાવરા
જડગમાશ્ચ નાનાકૃતયો જીવા ભવેયુઃ ।
સેયમીક્ષૈવ તવ પરમકારુણિકસ્ય
વ્યોમ્ન ઇવ સ્વપરભિદા શૂન્યસ્ય ॥ ૨૮ ॥

અથ ત્વં વ્યાપકો નિયન્તા સેવ્ય એવા
મી ત્વણવો વ્યાપ્યા નિયમ્યાઃ સેવકા એવ
ત્વદુપલબ્ધાભિલવૈભવભાજો નાન્યથા
પ્રતિપત્તવ્યા ક્ષુદ્રવિસ્ફુલિંગા
ઇવ નાગ્નિકૂટસ્ય તુલામધિરોહસિ ॥ ૨૯ ॥

અથ પ્રકૃતિપુરુષયોરુભયોરપ્યજત્વાન્ન
 સમ્બન્ધો ઘટનામેતિ યેનાધ્યાત્મિકરૂપાઃ
 સોપાધયો જીવા જાયન્તે તતઃ પ્રકૃતિવિકાર
 પ્રલયેન સુમવાસનત્વાચ્છુદ્ધાસ્તાઃ
 પરમાત્મનિ જીવાપ્યા શક્તયઃ સૃષ્ટિસમયે
 વિકારિણી પ્રકૃતિમાસજય ક્ષુભિતવાસનાઃ
 સત્યઃ સોપાધિકાવસ્થાં પ્રાપ્નુવન્ત્યેત્યુચ્યરન્તિ
 સોડયમચિન્ત્યસ્તવૈવ મહિમા વિજયતેતરાં રઘુવરશાદ્દૂલસ્ય ॥ ૩૦ ॥

અથાસૌ હેતિરપિ ત્વદ્ભૂભઙ્ગમાત્ર
 નિયુક્તઃ સર્વાણ્યેવ વશયિતું શક્તો
 વિહાય ત્વદ્ભજનામૃતધારાશીતલ
 મનસો ભક્તાપ્યાન્ પરમહંસાન્ ॥ ૩૧ ॥

અથ કોટિસમીરરોધવ્યગ્રાત્માનો
 ન મનોરોહું શક્તાઃ બહુભિઃ
 પ્રત્યૂઠૈરન્યન્ત એવ વિના
 ભવચ્ચરણનિદેશકદેશિકમ્ ॥ ઓમ્ ॥ ૩૨ ॥

ઇત્યભિજ્ઞયોપરતેષુ વેદપુરુષેષુ સ્તમ્ભ
 સ્વેદાદિવિવિધભાવાકુલિતાઃ સ્ખલદ્વિરઃ
 સગદ્રદાઃ પુલકવિસરકદમ્બાયિતતનવો
 બહુતરપ્રેમાઘૌતકુચકુમ્ભકુકુમાઃ
 બિદ્યમાના ઇવ ભૂયસા વિપ્રલમ્ભેન મહોપનિષદો
 નિર્ભરસુરતશ્રમશયાનયોર્દમ્પત્યોર્યુગલમસ્તૌષુઃ ॥ ૩૩ ॥

મહોપનિષદ ઊચુઃ ।
 જય જય કાન્તકેલીરસનિમગ્નમનસોઃ
 કોટિરતિકન્દર્પરૂપલાવણ્ય મુખયોઃ
 સ્વારાજ્યસુખસામ્રાજ્યસમ્પદાવિષ્કરણવતોરવહેલિત
 વૃન્દાવનેશ્વરીશ્રીમદ્દ્રુષ્ભાનુજાશ્રીમદ્બ્રજેન્દ્રનન્દન
 રસયોર્ગોલોકાદ્યુપરિતનસહજચિલ્લોકવિલાસસ્વામિનોઃ
 સ્વરૂપશક્તિમાત્રાવિભાવિતસપ્તિસપ્તીદૂતિદૂત
 વિટચેટકાદિસહાયબલલબ્ધકોકકલાલાવણ્યયોઃ

શ્રીમજ્જનકનન્દિનીરઘુકુલયોર્યુગલાય નમઃ ॥ ૩૪ ॥

અથ યુવાભ્યાં દમ્પતીભ્યાં ક્ષન્તવ્યો
નો વૈયાત્યમદો યત્ સુરતાન્ત વિવસનયોઃ
પુરુષાયિતવિપર્યસ્તભૂષણવસનનયનાઞ્જનાદિ
વિવિધાકલ્પયોઃ પરસ્પરકણ્ઠાશ્લેષપ્રભૂત
દ્વિગુણિતસક્રુબ્ધમનોભૂપરવશયોઃ
પરસ્પરોન્મર્દક્ષુભિતવક્ષસોઃ પુલકાઞ્ચિતયો
રઘરભિમ્બસ્ય સુધાપાનપરાયણયોરીદૃશ
નિસ્ત્રપયોર્યુવયોઃ સમીપં ભજામહે નર્મસાખ્ય ઇવ
નિકુઞ્જકેલીભવનદ્વારોદ્ધાટનલબ્ધાનન્દકદમ્બાઃ ॥ ૩૫ ॥

અહો કવ વયં બહુતરકર્મઠકુલવઞ્ચિતચિત્તા
અનેકયોગિજ્ઞાનિગુરુજનકૃતપ્રત્યૂહાઃ
કુલાડ્ગના ઇવ ગુરુલજ્જાવરુદ્ધપ્રિય
દર્શનસ્પર્શનમુખામૃતવિધુરા લજ્જયૈવ
વ્યતીતતારુણ્યાઃ કવ ચ તવ ચેદં
મહોચ્છૃડ્ખલમમેયદિવ્યરૂપલાવણ્ય
વારિધિપ્રસરણં સતત પ્રિયાભ્યામેવ
સમાસાદિતા પ્રેમણઃ પુરુષસ્યેવ સીમા ॥ ૩૬ ॥

અહો અલૌકિકત્વં કેલીનાં ચ
દ્વિરઞ્ચિવસકસ્ય પ્રાવીણ્યમતિવર્તન્તે ॥ ૩૭ ॥

અહો વિચિત્રતા શોભાતિશયસ્ય
યન્નિર્ભરરજનીરડ્ગરસિકાભ્યાં
પૂર્ણીકૃત્ય નિપીતોડપ્યનુક્ષણં
વર્ધમાન એવાવિર્ભવિષ્ણુઃ ॥ ૩૮ ॥

અહો યુવાભ્યામેવ પૂજિતઃ
પરસ્પરાલાપપરિરમ્ભણચુમ્બન
નખરદદાનમન્દસ્મિતોન્મર્દનાદિ
ભિર્મન્દારકલ્પદ્રુમકુસુમસમૂહૈઃ
કેલીમનોરથકામતરુઃ કામદેવઃ ।
વત વત કથમપ્યસુલભાય મનોમોહૈકકન્દાય

સહજનન્દાય નમો યુવયોઃ સુરતાય ॥ ૩૯ ॥

અહો વયં ત્રિગુણપ્રવાહમાર્ગપતિતાઃ

કિં પ્રાપ્સ્યામ ઇમાં ગુણાતીતાં સચ્ચિદાનન્દૈકરસમર્થી

સહજનન્દિનીરઘૂત્તમયોઃ કેલિકલામવલોકિ

તુમપિ કિં નાધિક્રિયામહે દૈવવચ્ચિતાઃ ॥ ૪૦ ॥

અથ યદ્યમુયોશ્ચિલ્લોકસ્વામિનોઃ

સચ્ચિદાનન્દરસદમ્પત્યોસ્તત્પ્રાન્તભૂમિકાભાજોઃ

બહુકોટિજન્માર્જિતસુકૃતોદ્ભૂતભાગ્યા એવ વયં

તર્હિ નાતિચિરાદેવાભ્યાં નિત્યનિજવિહારસ્ય

ભાજનતાં પ્રાપ્સ્યામહે શ્યામા રામા લલિતા

વિશાખા રઙ્ગવિદ્યા પૂર્ણમાસી ચમ્પકલતા

દયા નિત્યસિદ્ધા ઇવ વયમપિ કોટિજન્મસાધનસિદ્ધાઃ ॥ ૪૧ ॥

ઇત્યભિલાષપૂર્વકમભિલષ્ય તાઃ

સર્વમહોપનિષદોડતિશયિત

ગુણવર્ણનપ્રાપ્તજિહ્વાનસ્તૂષ્ણીં બભૂવુઃ ॥ ૪૨ ॥

અથાવિરાસીચ્ચ નિકુઞ્જમન્દિરે

જાલાન્તરપ્રાપ્તનિજાવકાશઃ ।

સૂર્યાશુદ્ધાણ્ડપ્રકરોડતિકોમલઃ

પ્રોત્કુલ્લશોણામ્બુજગર્ભબન્ધુઃ ॥ ૪૨ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસોનામ એકોનવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૯ ॥

૩૦

બ્રહ્મોવાચ ।

પ્રાતરૌત્યાનિકં ગીતમિદમાકર્ણ્ય દમ્પતી ।

પ્રબોધમીયતુસ્તૂર્ણં સુરતોત્થશ્ર માલસૌ ॥ ૧ ॥

તામ્બૂલવીટિકાસ્વાદરગ્જિતાધરસુન્દરૌ ।

કવચિલ્લવચિન્નખાઙ્ગુલિલિખિતોલ્લાસિ વિગ્રહૌ ॥ ૨ ॥

નિર્ભરસ્મરસમ્મર્દમૃદિતાવયવોદ્ધુરૌ ।

લમ્બમાનાલકસ્તોમભ્રમરીમુખપદ્મજૌ ॥ ૩ ॥

નિદ્રાવ શેષસંવીતપતત્પક્ષ્માણલોચનો ।
 રજનીસુખસંસ્મારસ્મયમાનમુખામ્બુજૈ ॥ ૪ ॥
 પરાર્દુરતિકન્દર્પશોભાનિર્મન્યનોચિતૌ ।
 અન્યોન્યગણ્ડકલકપ્રતિભિમ્બાયતાનનૌ ॥ ૫ ॥
 પ્રાતરારક્તસૂર્યાશુભેદસકુચદીક્ષણૌ ।
 અન્યોન્યવિસ્ફુરદ્ભૂષાહ્રિતકણ્ઠાદિવિગ્રહૌ ॥ ૬ ॥
 સ્મરસમ્મર્દસક્લોભવિપર્યસ્તધૃતામ્બરૌ ।
 અન્યોન્યપ્રતિભિમ્બાકુસ્ફુરદ્વર્ણમન્દિરૌ ॥ ૭ ॥
 કામપૂજાલબ્ધરસપ્રમાદપ્રસરાવિવ ।
 સહજાનન્દિનીસીતાશ્રીમદ્રઘુવરાભિધૌ ॥ ૮ ॥
 તતો વિધાય માઙ્ગલ્યમારાત્રિકમનુત્તમમ્ ।
 સખીભિઃ કૃતસંસ્કારૌ રેજતુર્દમ્પતી મિથઃ ॥ ૯ ॥
 પ્રાતરાશાદિકાનેકસપર્યાસાધનોત્સુકૌ ।
 સખીગણૈઃ સેવ્યમાનૌ સીતારામૌ વિરેજતુઃ ॥ ૧૦ ॥
 એવં વિહરતોઃ કોટિકલ્પાન્ પ્રાપ્ય ક્ષણાનિવ ।
 બલકૃષ્ણાદયસ્તત્રાવતારાઃ કોટિશો યયુઃ ॥ ૧૧ ॥
 એકદા સુખમાસીનૌ સીતારામૌ કૃતોત્સવૌ ।
 તા એવ દૂતિકા એત્ય પ્રોચુર્વચનમાદરાત્ ॥ ૧૨ ॥
 દૂત્ય ઊચુઃ ।
 અહો પ્રિયૌ વાં સ્વસુષ્પૈકનિર્વૃતૌ
 કચ્ચિત્ પરસ્યાપિ સુખાનિ જાનથઃ ।
 યોડયં જનઃ ક્લિશ્યતિ કોટિકલ્પતો
 ધૃતવ્રતો વા કૃત આતુરાન્તરઃ ॥ ૧૩ ॥
 ઉદારપાણિસ્તુ સ એવ ગણ્યતે
 યોડન્યસ્ય દત્તે સ્વયમાપદં દધત્ ।
 અથો વિભજ્યૈવ વનક્ષિતે યો જનો
 ન સોડપિ મર્ત્યઃ કૃપણાન્તરાત્મવત્ ॥ ૧૪ ॥

ઇમાં સમાસાધ નિજાર્થકોવિદાં
કથં નુ જાતો રઘુસત્તમાધુના ।
સર્વ પુનર્વિસ્મૃતવાનસિ પ્રભો
કમાશ્રયિવ્યન્ત્યબલાજનાસ્તવ ॥ ૧ ॥

અથ સ્મરસ્યદ્ભુતદાનમાત્મનઃ
પ્રમોદવલ્લીવિધિને વર્તિતું યત્ ।
તર્હિ કૃતસ્ત્રીનિવહોડયમીદૃશો
વિપત્તિમાસાદયતીતિ ગર્હિતઃ ॥ ૧૬ ॥

ઇયં તુ સદ્દશભવા ભવન્મુખે
લગ્નેતિ લોકસ્ય મહોત્સવોડભવત્ ।
અથાન્તરાછિન્ન ગણે વિલોક્ય સ
વ્યમુગ્ધદાસાં નિજસૌખ્યહેતવે ॥ ૧૭ ॥

તથાપિ તે રાઘવવર્ય નોચિતં
મનો નિજાનાં વિષયે યદીદૃશમ્ ।
સમસ્ય સર્વોદ્ધરણક્ષમસ્ય ચ
પ્રપત્તિમાત્રેણ વરોદ્ધુરસ્ય તે ॥ ૧૮ ॥

તાસાં વતાભીરમૃગીદૃશાં કૃતે
કિંચન્ન પૂર્વ વિનિવેદિતોડસિ ભોઃ ।
તથાપિ કિં તે કરણીયમસ્તિ
તન્ન વિગ્રહે સ્વૈરગતં રઘુદ્વજ ॥ ૧૯ ॥

અમૂઃ સમારાધ્ય ભૃશં સહસ્રશઃ
સદૈવતાગ્ર્યં ભવતોર્યુગં પ્રિયૌ ।
અધાપિ ન પ્રાપ્તમનોરથાઃ કથં
પુરા ચિરં દત્તવરા વરાડ્ગનાઃ ॥ ૨૦ ॥

ઇતિ તાસાં વદન્તીનાં દૂતિકાનાં પુરઃસ્થિતા ।
શનૈઃ શ્રીરામરમણી તત્રૈવાન્તરધીયત ॥ ૨૧ ॥

અયં ખલુ મદન્યાસુ સંસક્તો ધૂર્તપુડ્ગવઃ ।
યાસાં દૂત્યમુપાનિન્યુઃ સહસ્રં દૂતિકાજનાઃ ॥ ૨૨ ॥

ઇતિ માનાપદેશેન તાસામારાધનક્રિયામ્ ।

જાનકી સફલીકર્તુ ભક્તિરૂપા વ્યવર્તત ॥ ૨૩ ॥
 યદિ મર્યાદયા રામો ભક્તાનુદ્ધર્તુમિચ્છતિ ।
 જ્ઞાનભક્તિસ્વરૂપેણ તદા સીતા વિવર્ધતે ॥ ૨૪ ॥
 યદા સન્ત્યજ્ય મર્યાદાં સ ભક્તાનુદ્ધીર્ષતિ ।
 પ્રેમભક્તિસ્વરૂપેણ તદા સીતાપિ દૃશ્યતે ॥ ૨૫ ॥
 અન્યદેવમતં જ્ઞાનમન્યચ્ચ પ્રેમલક્ષણમ્ ।
 દ્વયોરૈક્યમિહેવાસ્તિ શ્રીરામે કલરૂપિણિ ॥ ૨૬ ॥
 સાંપ્રજ્યસ્ય યોગતપસોર્જ્ઞાનવિજ્ઞાનયોસ્તથા ।
 પરેણ બ્રહ્મણા કોડપિ સમ્બન્ધો ઘટતે નહિ ॥ ૨૭ ॥
 અથમેવ ચ સમ્બન્ધો યઃ પ્રેમાખ્ય ઉદાહૃતઃ ।
 સ એવ ભક્તિશબ્દાર્થોઽન્યઃ સ્થાદૌપચારિકઃ ॥ ૨૮ ॥
 ભજન્તે યન્નિમિત્તેન લક્ષ્મીનાં કોટયઃ પ્રિયમ્ ।
 સા સીતા કિં ભવેલ્લક્ષ્મીર્નિત્યશ્રીવિગ્રહાત્મિકા ॥ ૨૯ ॥
 નિત્યા તદંશરૂપૈવ રાધા વૃન્દાવનેશ્વરી ।
 નો ચેત્ કથં શ્રીકૃષ્ણસ્ય લુઠેચ્ચરણપદ્મયોઃ ॥ ૩૦ ॥
 એવં ભક્તિસ્વરૂપેયં સીતા રાધાદિરૂપિણી ।
 શ્રીસ્તદારાધનાયુક્તા કથં તત્ત્વેન ગમ્યતામ્ ॥ ૩૧ ॥
 પ્રિયા સત્ત્વેઽપ્યસત્ત્વે ચ નિત્યં સા સુસ્થિતા પ્રભૌ ।
 ઐકાન્તિકી સા વિજ્ઞેયા છાયેવાવયવાશ્રયા ॥ ૩૨ ॥
 ન તાં વિના ક્વચિદ્રામો દૃશ્યતે ભક્તિસંયુતૈઃ ।
 દૃશ્યતે ચેત્ સ એવૈષા સા સુરોભાવહારિતા ॥ ૩૩ ॥
 અથવા વિપ્રલમ્ભસ્ય રસસ્થાતિભવાય સઃ ।
 તાદૃશો ભાવ્યતે ભક્તૈઃ સ્વેચ્છાકૃતવિયોજનઃ ॥ ૩૪ ॥
 અધુના તુ વ્રજસ્ત્રીણામારાધનફલાત્મિકા ।
 તાસ્વાવિશ્ય પ્રસન્નાત્મા રંસ્યતે સ્વામિના સહ ॥ ૩૫ ॥
 આવિશ્ય ચ તથા સ્વામિન્યાનન્દમયવિગ્રહમ્ ।
 રંસ્યતે વ્રજવામાભિર્ભૂત્વા શ્રીરામવિગ્રહા ॥ ૩૬ ॥

द्वात्रिंशच्च सल्लस्राणि मुण्या प्रजमृगीदृशः ।
 तासां षोडशसाहस्रं स्त्रियो मुप्यतराः स्मृताः ॥ ३७ ॥
 षोडशैव स्युराभीर्यो यासां वै मुप्यसंज्ञिताः ।
 दश तासां मुप्यतमा यथावदवधारय ॥ ३८ ॥
 रासचन्द्रा प्रभा श्यामा कला चन्द्रकला तथा ।
 रङ्गविद्या यम्पलता यपला माधवी रमा ॥ ३९ ॥
 तासां मध्ये मुप्यतमं द्वितयं परिकीर्तितम् ।
 यत्राविश्य स्वयं सीता मोहिनोश्चक्तिरीर्यते ॥ ४० ॥
 वृन्दावने यथोरंशौ राधाकृष्णोत्तिकीर्तितौ ।
 अभूद्विद्वान्तराविष्टा सल्लजानन्दिनी प्रिया ॥ ४१ ॥
 ततो द्विगुणया कान्त्या रेजे श्रीरामचन्द्रमाः ।
 अन्तर्हितायां सीतायां द्विगुणो द्योतवानपि ॥ ४२ ॥
 तां कामयानोऽतिशयाद्भूव स्मरपीडितः ।
 स्मरमार्गाण्यं पीडां बिभ्रद् दूतीरुवाय सः ॥ ४३ ॥
 प्रजत स्वाभिनीः स्वाः स्वाः सम्पन्नो वो मनोरथः ।
 ता आनयत रात्रीषु ज्योत्स्नोपेतासु दूतिकाः ॥ ४४ ॥
 रंस्यामि ताभिः कान्ताभिः समेताभिः सल्लस्रशः ।
 भक्तः कश्चिन्न भविता तासां वै विद्वल्लोकः ॥ ४५ ॥
 सल्लजानन्दिनीं शक्तिं तास्वारोप्य रमाभ्युदम् ।
 धृत्युक्त्वा भगवान् रामः सख्यिदानन्दविग्रहः ॥ ४६ ॥
 दूतीर्विसर्जयामास सर्वाः प्राप्तमनोरथाः ॥ ४७ ॥
 धृति श्रीमदादिरामायणे ब्रह्मभुशुण्डसंवादे रामरासोनाम त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३० ॥

३९

रामो हि वीक्ष्य शरदागमकुल्लमल्ली
 वल्लीवनावृतमलीरुह शोभिदुग्धाः ।
 ता यामिनीः समदकामिजनावकीर्णा
 रन्तुं शिष्टेकरमणो हि मनश्चकार ॥ १ ॥

સ્વાં યોગશક્તિમવલમ્બ્ય કૃતપ્રયત્ન
સ્તત્તત્પદાર્થવિભવં સફલં ચિકીર્ષુઃ ।
સચ્ચિત્સુખાનુભવરૂપ રસાત્મકોઽપિ
ચિલ્લોકવાસિસુખદોઽનુચકાર લીલાઃ ॥ ૨ ॥

પૂર્ણસ્તદા પરિદૃઢોઽભ્યુદગાદુડૂનાં
નાથઃ સ તન્મનસ ઇત્યવદંશ્ચ વેદાઃ ।
પ્રાચીદિશો મુખવિલિપસકુડુમશ્રી
દીર્ઘાઃ શુચોઽપિ વિમૃજન્ ભુવિ વર્ષણીનામ્ ॥ ૩ ॥

દૃષ્ટ્વા પ્રભુઃ કુમુદબન્ધુમખાણ્ડબિમ્બં
લક્ષ્મીમુખાકૃતિધરં નવકુકુમાક્તમ્ ।
ભૂયઃ પ્રમોદવનમસ્ય કલાનુરક્તં
રામો જગૌ કલપદં સુદૃશાં મનોહ્રામ્ ॥ ૪ ॥

આકર્ણ્ય તન્મુરલિકાનુરવં મનોઽભૂત્
પ્રોત્સાહવર્ધનકરં વ્રજવામનેત્રાઃ ।
શ્રીરામચન્દ્રકરમુષ્ટિનિબદ્ધચિત્તા
દોયુઃ પ્રમોદવનમસ્તિ સ યત્ર કામી ॥ ૫ ॥

કામોદ્ધતા જવવિલોલકબર્ધુદાર
કેયૂરહારમણિકુણ્ડલમાસ્યભૂષાઃ
નદ્યો યથા બલવિદારિતદીર્ઘશૈલા
સ્તા લોકવેદપથલઙ્ઘનપૂરિતાશાઃ ॥ ૬ ॥

કાશ્ચિદ્ દુહન્ત્ય ઉદિતાઃ પરિમુક્તદોહાઃ
કાશ્ચિત્ પચન્ત્ય ઇનતોઽનવતીર્ય પાકમ્ ।
કાશ્ચિત્ પતિપ્રિયસુતાન્ પરિવેષયન્ત્યઃ
કાશ્ચિચ્છિશૂનથ મુદા પરિપાલયન્ત્યઃ ॥ ૭ ॥

શુશ્રૂષયન્ત્ય ઇતરા પતિનામભાજોઽ
શ્રન્ત્યશ્ચ કાશ્ચન જવેન વિહાય તત્તત્ ।
કાશ્ચિત્તનૌ ધુસૃણલેપનમાચરન્ત્યઃ
કાશ્ચિન્મૃજન્ત્ય ઇતરા દૃશમઞ્જયન્ત્યઃ ॥ ૮ ॥

વ્યત્યસ્તકલૃપવસનાભરણાશ્ચ કાશ્ચિદ્

રામાન્તિકં ચયુરનઙ્ગશરૌઘવિદ્ધાઃ ।
તા વાર્યમાણાવપુષઃ પતિભિઃ સુહૃદ્ભિઃ
મિત્રૈઃ સહોદરજનૈઃ ખલુ બન્ધુભિશ્ચ ॥ ૯ ॥

શ્રીરામવેશુનિનદાપહતાન્તરાસ્તાઃ
પ્રેમૈકમોહિહૃદયા નિતરાં નિવૃત્તાઃ ।
કાશ્ચિદ્ ગૃહાન્તરગતા અનવામયાના
રામં નિદધ્યુરુભાવનિમીલિતાક્ષાઃ ॥ ૧૦ ॥

ભૂયઃ સુદુઃસહવિયોગજતાપતમા
ધ્યાનાવકલ્પમપરિરમ્ભસુખાબ્ધિમગ્નાઃ ।
સાક્ષાત્ તમેવ પરમાત્મસુખાનુભૂતિં
જારેતિભાવનજુષોઽપિ નિવૃત્તબન્ધાઃ ॥ ૧૧ ॥

હિત્વા ગુણવ્યતિકરાત્મકમત્યદેહં
પ્રાપુઃ પ્રમેયબલતો યતિનામલભ્યમ્ ।
તાઃ કામિનીર્નિશિ વને વિજને સમીપ
મભ્યાગતાઃ સ્મરશરાર્તહૃદોઽપિ વીક્ષ્યઃ ॥ ૧૨ ॥

ઈશઃ પરાશયવિદ્યમલેન વાયાં
વૃન્દેન મોહમતુલં જનયન્નુવાચ ॥

શ્રીરામ ઉવાચ ।
સુસ્વાગતં વ ઇહ દારશિરોમણીનાં મત્તઃ
કિમીષ્ણિતમિતિ બ્રુવતાનુરક્તાઃ ॥ ૧૩ ॥

કશ્ચિદ્ગ્રજેષુ પશુપાલનિકેતનેષુ
વર્વર્તિ વાર્ત્તમભિતો સદૃપાશ્રયેષુ ।
તદ્વ્રૂત યદ્વિસમયે યદિહાભ્યુપેતા
મત્સન્નિધૌ કુલવધૂજનશઙ્કનીયે ॥ ૧૪ ॥

સૌન્દર્યવાંશ્ચ તરુણશ્ચ સુવિગ્રહોઽહં
કિં વઃ પ્રભૂતવનવિશ્વસનકિયાર્હઃ ।
એષા નિશા ભયકરા ભયદાતિસઙ્ખ્ય
સત્વાહ્નિતા શશિકરૈર્વિશદીકૃતાત્મા ॥ ૧૫ ॥

ગોષ્ઠ પ્રતિ વ્રજત નેહ ચ વર્તિતવ્યં

સ્ત્રીભિઃ પરિસ્ફુરદુરોજભરાલસાભિઃ ।
યુષ્માકમામસુહૃદાઃ પિતૃમાતૃપુત્ર
ભ્રાતૃપ્રિયપ્રમુખબન્ધુગણા વિમૃગ્યાઃ ॥ ૧૬ ॥

અપ્રાપ્ય વશ્ચ કુલિતા ભવિતાર એવ
તન્મા કુરુધ્વમિયતોમતિવૃત્તિમુચ્ચૈઃ ।
દૃષ્ટં પ્રમોદવનમૃત્વધિરાજજુષ્ટં પૂર્ણ
નિશાકરકરપ્રકરાવકીર્ણમ્ ॥ ૧૭ ॥

નિત્યોત્તરડ્ગસરયૂસલિલાનિલૌઘ
વ્યાલોલકુન્જતરુપલ્લવરાજિશોભિ ।
તસ્માદ્ વ્રજં વ્રજત મા ચિરમત્ર સાધ્વ્યઃ
શુશ્રૂષત પ્રિયતમાન્ બહુમાનપૂર્ણમ્ ॥ ૧૮ ॥

હન્દન્તિ વત્સનિવહાઃ શિશવશ્ચ વસ્તાન્
સ્તન્યાન્નિદધ્વમનુદુહ્યત ધૈનુકાનિ ।
મત્સ્નેહપાશવિનિબદ્ધહૃદો ભવત્યઃ
પ્રાપ્તાસ્તદેતદુપપન્નતરં સમન્તાત્ ॥ ૧૯ ॥

પ્રીયન્ત એવમપિ કેડપિ જના વિશેષા
યેષામહં સ્વજનબન્ધુધનાદિભૂમા ।
યદ્ભર્તૃસેવનમકૈતવતઃ સ્વધર્મઃ
સ્ત્રીણામિતિ પ્રસભમાહ ચ વૈદિકીર્ગીઃ ॥ ૨૦ ॥

તત્કિં પ્રબોધ્યમિતરાનનુવૃત્તિ સાધ્યં
યુષ્માસુ સાહજિકધર્મધિયા સતીષુ ।
શીલોજિર્જિતોડપિ ભગલેશવિવર્જિતોડપિ
વૃદ્ધોડપિ જાતજડિમોડપિ સદામયોડપિ ॥ ૨૧ ॥

શ્રીનિર્ગતોડપિ પતિરેવ પરાયણં સ્થાત્
સ્ત્રીણામિતિ પ્રકથનં ભવતીષુ કિં સ્થાત્ ।
સ્વર્ગાપવર્ગકુશલપ્રતિકૂલભૂતં
પૂર્વપ્રભૂતયશસોડપિ વિલોપકં ચ ॥ ૨૨ ॥

દુઃસાધ્યમસ્થિરમતીવ ભયાવહં ચ
નિન્દ્યં ચ જારસુરતં કુલકામિનીનામ્ ।
ભાવો મયિ શ્રવણકીર્તનચિન્તનાદૈ

રન્યત્ર દર્શનમપિ પ્રકટે ભવેન્નઃ ॥ ૨૩ ॥

કિં સન્નિકર્ષમિતરે ભુવને લભેયુઃ
પૂર્વાર્જિતૈઃ સુકૃતકોટિભિરભ્યુપેતાઃ ।
તદ્યૂયમક્ષિભિરિદં મમ રૂપમુચ્ચૈ
દૃષ્ટ્વાર્પિતપ્રણયપર્વતભારભિન્નાઃ ॥ ૨૪ ॥

મોહાત્ પ્રયાત મદનુસ્મરણેન તૃપ્તા
સ્તત્રૈવ વઃ સુકલમેષ્યતિ ગેહધર્મઃ ।
ઇત્યપ્રિયં નિજમનોરથવિદ્મભૂત
માકર્ણ્ય ભૂપતિકુમારવયોઽપ્રમેયમ્ ॥ ૨૫ ॥

ખિન્નપ્રભાવમનસોઽતિવિયોગતપ્તા
શ્ચિન્તામવાપુરુષજાત મહાર્તિમોહાઃ ।
વક્ત્રાણ્યવાગ્ચિ બહુદુઃખભરાનુવિદ્ધ
શ્વાસાનુશુષ્કદધરાણિ વિધાય બધ્વઃ ॥ ૨૬ ॥

અડ્ગુષ્ઠસાગ્રચરણેન ભુવં લિખન્ત્યો
વાષ્પૈઃ સકજ્જલકણૈઃ કુચલેપમાર્ગાઃ ।
તૂષણીં બભૂવુરથ તન્નયને વિમૃજ્ય
ભૂચિષ્ઠરોચનભરોપહતે મૃગાક્ષ્યઃ ॥ ૨૭ ॥

રામં તદર્થવિનિવર્તિતલોકવેદાઃ
પ્રોચુઃ સગદ્ગદગિરઃ પ્રસભં પ્રવીણાઃ ।
ગોપ્ય ઊચુઃ ।
નૈવં પ્રિયો વદતિ કશ્ચન સુન્દરેન્દ્રો
ત્વં યદ્બ્રવીષિ વચનં ત્વભિલાષશૂન્યમ્ ॥ ૨૮ ॥

જાનીમહે નનુ કયાપિ સપત્નભાવા
દસ્મદ્વિષદ્વદયયા પરિશિક્ષિતોઽસિ ।
કૂરં વચઃ કથયતા ભવતા હરિણ્યો
વ્યાધોત્તમેન ચ યથા કિમમૂર્નં વિદ્ધઃ ॥ ૨૯ ॥

કિં કુર્મહે વયમનન્યગતિં પ્રપન્ના
સ્તત્ત્વં ન ચાર્હસિ નૃશંસતયેતિ વક્તુમ્ ।
શ્રીરામચન્દ્ર ચરણામ્બુજમૂલમામાન્
ભક્તાન્ ભજસ્યવિરતં કૃપયા સમેતઃ ॥ ૩૦ ॥

ત્વં નસ્તિતિક્ષસિ તદેતદતીવ નાર્હ
દેવોત્તમસ્ય ભવતઃ પુરુષોત્તમસ્ય ।
પ્રેયાંસ્ત્વમેવ જગતાં નિજબન્ધુરૂપઃ
સ્વાત્મા પરાયણમતઃ પ્રણયં વિદધ્મઃ ॥ ૩૧ ॥

કિં પત્યપત્યસુતબન્ધુસુહૃદ્ભિરન્યૈ
સ્ત્વચ્યાત્મનિ પ્રણયિનિ પ્રિયતાસ્પદૈસ્તૈઃ ।
કિં દેહગેહવિભવૈઃ પરમાર્તિભૂતૈ
સ્ત્વાં યે વિના નિરયશોકભરં જુષન્તિ ॥ ૩૨ ॥

ત્વં ચેત્ સમગ્રમભવઃ સુખવારિરાશેઃ
સર્વસ્વમેવ યદિદં નખતઃ શિખાગ્રમ્ ।
પૂર્વં જહાર હૃદયં હરિણેક્ષણાનાં
હાસાવલોકનસુધારસલેશદાનૈઃ ॥ ૩૩ ॥

શ્રીપૂર્ણચન્દ્રરચનાવચનૈરિદાનીં
યન્નો નિવારયસિ તત્ત્વ નૈવ યુક્તમ્ ।
ભિમ્બાધરાશ્રયસુધારસસેચનેન
નો જીવયસ્યતનુતાપભરેણ તૃપ્તાઃ ॥ ૪૩ ॥

અસ્માન્ નિજાડ્ઘ્નિસરસીરુહમધ્યયાના
ભૂયોઽપ્યનન્યગતિકાઃ કતિચિન્મૃગાક્ષીઃ ।
નો ચેદ્વયં વિરહપાવકમધ્યભૂરિ
જ્વાલાવલીવલિતવિગ્રહભસ્મભૂતાઃ ॥ ૩૫ ॥

ધ્યાનેન તે ચરણયોઃ પ્રતિવિષ્ટચિત્તા
ભૂયાસ્મ યોગિન ઇવાત્મનિ સંવિલીનાઃ ।
સીતાપતે યદિ ભવન્તમૃતેઽન્યસડ્ગં
સ્વપ્નેઽપિ વાઞ્છતિ મનોજવશં મનો નઃ ॥ ૩૬ ॥

તર્હિ ત્વદ્ઘ્નિતલમબ્ધિસુતાસમેતં
સઘઃ સ્પૃહામ નિજસત્ત્વવિશોધનાય ।
યત્તે પ્રમોદવનનાથ વૃતં તુલસ્યા
યોગીન્દ્રમાનસવિભૂષિતરાજહંસમ્ ॥ ૩૭ ॥

તન્નસ્ત્રિલોકશરણં ચરણારવિન્દં

તાપત્રયાર્તિહરણાર્થમુપાર્થયામઃ ।
 તસ્માદ્વયં જનકજારમણ ત્વયાધ
 કાર્યા અનન્યગતયસ્તુ નિજાનુચર્યઃ ।
 ત્યાજ્યા ન કર્ત્તિચિદનડ્ગખલાવસન્ના
 સ્ત્વાદૃક્કથં ન શરણં શરણાગતાનામ્ ॥ ૩૮ ॥

એતત્તવાસ્યમલકભ્રમરાલિજુષ્ટ
 મધ્યસ્ફુરન્મકરકુણ્ડલગણ્ડશોભમ્ ।
 ભિમ્બાધરં હસિતવલ્ગુ વિલોક્યન્ત્યઃ
 કૃષ્ણાઃસ્મ કામકરમુષ્ટિનિવિષ્ટચિત્તાઃ ॥ ૩૯ ॥

સીતાકહોરકુચકુમ્ભવિલિમભૂયઃ
 કાશ્મીરકલ્કરુચિરઞ્જનમઞ્જુ વક્ષઃ ।
 ભૂયો ભુજૌ ચ ભુજગાધિપભોગભાજૌ
 ભિભ્રાણ એવ હૃદયં મદયસ્યમન્દમ્ ॥ ૪૦ ॥

આકર્ણ્ય તે ભુવનભૂષણ વેણુનાદં
 નિત્યાવરુદ્ધમકરધ્વજમૂલમન્ત્રમ્ ।
 કા સ્ત્રી વિહાય કઠિનાનિ કુલવ્રતાનિ
 દાસીભવિષ્ણુહૃદયા ન ચલેત્ ત્રિલોક્યામ્ ॥ ૪૧ ॥

ગાવો મૃગાશ્ચ વિહગાશ્ચ મહીરુહાશ્ચ
 વલ્લીવનાનિ ચ નિજૈર્નયનૈર્નરીક્ષ્ય ।
 સ્મૃષ્ટ્વા ચ તાવકવપુર્ભુવનાદ્વિતીયં ત્વં
 હર્ષોત્કરેણ વિસરત્પુલકા બભૂવુઃ ॥ ૪૨ ॥

ત્વં સર્વતસ્ત્રિભુવનાર્તિસમૂહહારી
 જાતોડસિ સમ્પ્રતિ મહાપુરુષાહુજુષ્ટઃ ।
 તન્નો નિજૈકશરણાઃ કરુણાં વિહાય
 વિક્રીય મન્મથકરે કિમુ નિર્વૃત્તોડસિ ॥ ૪૩ ॥

ઇત્યાકલથ્ય કરુણાનિ વચ્ચાંસિ તાસાં
 યોગેશ્વરેશ્વરકિરીટનિઘૃષ્ટપાદઃ ।
 રામઃ પ્રહૃષ્ય સકલાઃ વ્રજવામનેત્રાઃ
 સ્વાત્માશ્રયોડપિ નિભૃતં રમયાગ્ચકાર ॥ ૪૪ ॥

તાભિર્યુતઃ સ ભગવાન્ કમનીયમૂર્તિઃ

પારેપરાર્દુશતપઞ્ચશરાવતારી ।
રેજે પરસ્પરિતકાન્તિવિશેષજુષ્ઠો મધ્યે
તમાલ ઇવ કાઞ્ચનવલ્લરીણામ્ ॥ ૪૫ ॥

શરત્સમયચન્દ્રમસં તદંશુ
વ્યામાન્તરં કુમુદકાનનમધ્યમસ્થમ્ ।
તાં કૌમુદી ચ સ જગૌ લલનાજનસ્તુ
શ્રીરામનામ વિવિધસ્વરયુક્તમેકમ્ ॥ ૪૬ ॥

ગોપીજનૈઃ સ્વરભૃતૈરુપગીયમાન
ઉદ્ગાયમાન ઉદિતસ્વરભૃત્સ્વયં ચ ।
ગોપાઙ્ગનાશતકયૂથપતિઃ સ્ત્રજા ચ
શ્રીવૈજયન્ત્યભિધયા પરિશોભમાનઃ ॥ ૪૭ ॥

શ્રીમત્પ્રમોદવનમણ્ડલયોગ્યલક્ષ્મી
કાન્તો વ્યરોચત ચિરં વિચરન્ સમન્તાત્ ॥ ૪૮ ॥

જયોત્સ્નામૃતપ્રવિશદં પુલિનં સરચ્ચા
આવિશ્ય ગોકુલનિકેતવરાઙ્ગનાભિઃ ।
અક્ષુબ્ધધીરરમણપ્રવરાભિકઃ સ
નિઃશેષકોકજકલાકુશલો રમેશઃ ॥ ૪૯ ॥

ઉત્સાઙ્ગસાઙ્ગપરિરમ્ભણચુમ્બનાસ્થ
હાસાવલોકનનિર્ઘર્ષણમર્શનાદૈઃ ।
નર્મપ્રહાસસવિલાસવિકર્ષણાભિઃ
સંસ્તભ્ય વીર્યમબલા રમયાઞ્ચકાર ॥ ૫૦ ॥

કવચિત્ કુઞ્જ શચ્યાશતમવકરોદ્ભોગકૃતયે
કવચિદ્ ભૂમૌ વિશ્વાધિકરમણાસૈકકલયન્ ।
કવચિત્ કુઞ્જાવાસાઙ્ગણલસિતકૌશલ્યકલિતો
મનોજસ્યોત્સાહં યદિ રુચદદૌ રાઘવવરઃ ॥ ૫૧ ॥

એવં તાસ્તેન લોકોત્તરમદનચમત્કારભૂમ્ના સુખેન
રામેણ કીઞ્ચમાના વ્રજહરિણદૃશો ભૂરિલીલામનોદ્ગ્રાઃ ।
અન્યોન્યં લબ્ધમાનાઃ કલિતરતિકલા દર્શયન્ત્યઃ સ્વકીયં
પ્રાવીણ્યં ભૂરિ ચક્રુઃ કિમપિ રઘુપતૌ કામુકે દર્પભાવમ્ ॥ ૫૨ ॥

કાચિન્માને રઘુપતિં પાતયામાસ પાદયોઃ ।
 કાચિત્રણામયામાસં મુખમધ્યકૃતાઞ્જલિમ્ ॥ ૫૩ ॥
 કાચિત્સંસ્કારયામાસ દાસીવન્નિજવિગ્રહમ્ ।
 કાચિદુદ્ધર્તયામાસ લેપયામાસ કાચન ॥ ૫૪ ॥
 કાચિત્રસાદયામાસ કેશાન્ કકુતિકાકરા ।
 કાચિચ્ચ વિતતાં વેણીં ગ્રન્થયામાસ રાઘવમ્ ॥ ૫૫ ॥
 કાચિચ્ચ ગુમ્ફયામાસ કટિભૂષણમાલિકામ્ ।
 કાચિન્નિયોજયામાસ પ્રસૂનાવચયે પ્રિયમ્ ॥ ૫૬ ॥
 કાચિદ્ભૂષણસન્દોહં દેહેષ્વર્પયિતું હરિમ્ ।
 કાચિચ્ચ કથયામાસ ભાં નયસ્વ વનાદ્રનમ્ ॥ ૫૭ ॥
 સર્વાસાં વચનં ચકે જનકીવ રઘૂદ્ગહઃ ।
 તાશ્ચ સર્વા વવૃતિરે જનકીવત્ પ્રિયોત્તમે ॥ ૫૮ ॥
 અન્યોન્યં સુદૃઢઃ પ્રેમા વવૃધે પ્રતિવાસરમ્ ।
 તતસ્તા મેનિરે દૃમાઃ સ્વાત્માનમધિકં પ્રિયાઃ ॥ ૫૯ ॥
 કદાચિદ્રામ એકાન્તે સીતાયા રમણેચ્છયા ।
 તાસાં સઞ્જાતદર્પણાં મધ્યે ચાન્તરધીયત ॥ ૬૦ ॥
 ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ એકત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૧ ॥

૩૨

અર્નાહતે રસિકનાયકશીર્ષરત્ને
 રામે રમારમણમાત્રરસાભિરામે ।
 રામાઃ પ્રભૂતવિરહાર્તિભરે નિમગ્નાઃ
 સ્વાડ્ગાનિ વોદ્ધુમશકન્નહિ તાસ્તદાનીમ્ ॥ ૧ ॥
 અન્યોન્યમીક્ષાણપરાઃ શ્વસિતાનિલૌઘ
 ચિન્તાન્તરસ્થવિરહાનલકીલદઁઘાઃ ।
 નો કિઞ્ચનાભિલપિતું સ્મરવાણવિધ્વાઃ
 શક્યા બભૂવુરપમૃત્યુભયાત્રસન્ત્યઃ ॥ ૨ ॥
 રામસ્ય મન્મથકલારસિકસ્ય તાસ્તા

લીલાઃ સ્મરન્ત્ય ઉરુજાતવિયોગતાપાઃ ।
આભીરિકાઃ સપદિ તન્મયતામવાપુ
ર્યેન પ્રિયોડહમિતિ ચેતસિ મેનિરેડમૂઃ ॥ ૩ ॥

યાશ્ચાવલોકહસિતેક્ષણભાષણાદિ
ષ્ઠૈકાત્યમેત્ય રઘુવંશવિભૂષણેન ।
ઉન્મત્તવત્ પ્રતિદિનં વનિતા વિચેરુઃ
પ્રેમોદયેન વિપિનાદ્વિપિનં વિશન્ત્યઃ ॥ ૪ ॥

કવચિદ્ધસન્ત્યો ગાયન્ત્યો ધાવન્ત્યઃ ક્વાપિ સંહતાઃ ।
કવચિદાકાશમાલિડ્ય ભવન્ત્યઃ પ્રેમવિહ્વાલાઃ ॥ ૫ ॥

કવચિદુચ્ચૈઃ ક્રીડમાનાઃ અન્યોન્યાબદ્ધબાહવઃ ।
કેચિત્પરસ્પરોન્મનૈર્વિશન્ત્યઃ કુઞ્જમન્દિરમ્ ॥ ૬ ॥

ઇત્યેવં સુકુલારમ્ભૈર્ભ્રમન્ત્યો વિરહાતુરાઃ ।
પ્રમોદવિપિનાન્તઃસ્થાન્ પ્રપચ્છુસ્તા વનસ્પતીન્ ॥ ૭ ॥

ભો અશ્વત્થ મહાબાહો વનસ્પતિપતે ત્વયા ।
કવચિદ્ દૃષ્ટો રઘુપતિરસ્માકં ચિત્તતસ્કરઃ ॥ ૮ ॥

કવચિદ્વટતરો દેવ બહુપાદવિરાજિત ।
કવચિદ્ દૃષ્ટો ન વા રામો હૃત્વા નો હૃદયં વ્રજન્ ॥ ૯ ॥

ભો ભો અશોકવિટપિન્ બહુભદ્રકારિન્
કિંસ્વિદ્યલોકિ ભવતા રસિકોત્તમઃ સઃ ।
યસ્યાડ્ઘ્નિપાણિમધુરાધરકોમલાનિ
જાનાતિ સમ્પ્રતિ પરં તવ પલ્લવાનિ ॥ ૧૦ ॥

ભો ચમ્પકદ્રુમ કિમપ્યથ પૃચ્છમાન
સ્ત્વં કિં ધુનોષિ કરપલ્લવસડ્ઘમેવ ।
પુષ્પાણિ તે રસિકરાઘવપુડ્ગવસ્ય
પીતામ્બરેણ સદૃશાનિ વિલોકયામઃ ॥ ૧૧ ॥

ભો નાગકેશર મહીરુહનાગભૂત
પુત્રાગ કિન્નુ યુવયોર્યોવદિતો ન વાભૂત્ ।
ગ્રીડા મનાંસિ ખલુ નઃ પ્રણયેન રામો
વિકીતવાન્ મનસિજસ્ય ખલસ્ય હસ્તે ॥ ૧૨ ॥

આમ્રાતક ત્વમપિ રક્તદલોડસિ નૂનં
મન્યે ક્વચિદ્ રઘુવરેણ કરે ગૃહીતઃ ।
કચ્ચિત્ પરોપકરણેડપિ વિચક્ષણોડસિ
યન્નામ તે કુરવકેતિ ભુવિ પ્રસિદ્ધમ્ ॥ ૧૩ ॥

યોડન્તઃ પ્રમોદવનવાસિનિ સેવકાનાં
કલ્યાણકારિણિ તુલસ્યમરેન્દ્રવન્દ્યે ।
અસ્માન્નિહત્ય તવ દેવિ પતિઃ સ રામો
યાતઃ ક્વચિન્ન વિદિતો વિપિનાન્તરેડસ્મિન્ ॥ ૧૪ ॥

હે આલિ માલતિ મહાસખિ મલ્લિકેડસ્મ
ચ્ચિત્પ્રસાદનપરે નવજાતિવલ્લિ ।
અસ્માનિવ પ્રિયતરો વત રાઘવેન્દ્રો
યુષ્માનપિ વ્યથિતવાન્ વિરહં પ્રદાય ॥ ૧૫ ॥

ભો ભો તમાલવિટપિન્ બહુધાસિ દૃષ્ટઃ
કિં પૃચ્છનીયમસકૃદ્ભવતે વતેદમ્ ।
યદ્રાઘવેન્દ્રજલદોત્તમસડ્ગમેન
જાતોડસિ મેચકવપુઃ કપટૈઃ પ્રવૃદ્ધઃ ॥ ૧૬ ॥

પનસદ્ગમ કસ્માત્વમસ્થાને ફલિતોડસિ ભોઃ ।
જાનીમહે રાઘવેન્દ્રસડ્ગાત્ સઞ્જાતસમ્ભ્રમઃ ॥ ૧૭ ॥
રસાલ ભવતો રમ્યા મઞ્જરીઃ શિરસા દધત્ ।
કૌશલ્યાનન્દનઃ કાન્તઃ ક્વ યાતસ્તદ્ગદસ્વ નઃ ॥ ૧૮ ॥

પીલુપ્રિયાલમધુકાસનનાગરડ્ગ
શ્રીરામપૂગતરુતાલકદમ્બસાલાઃ ।
કચ્ચિદ્વ્રનેડત્ર વિચરન્ જનકાત્મજેશો
દૃષ્ટો ન વા હૃદયહારકતસ્કરો નઃ ॥ ૧૯ ॥

ધન્યે પ્રમોદવનસન્તતશોભમાને
હે નર્મદે સરયુ હે સખિ સૂર્યકન્યે ।
કામોદ્યતસ્તવ તટાન્તનિરીક્ષણોત્કઃ
શ્રીરામચન્દ્રસિકોડત્ર કિમભ્યુપેતઃ ॥ ૨૦ ॥

માતઃ પ્રમોદવનશોભિનિકુઞ્જભૂમે

કિન્નુ ત્વદીયસુકૃતં વયમીરયામઃ ।
રોમાઞ્ચિતાસિ નવશાદ્વલકૈતવેન
રામાડ્ગસડ્ગસુખિતા પ્રણયોલ્હરેણ ॥ ૨૧ ॥

હે કૃષ્ણસાર લલના ન ભવાદૃશીના
મસ્મત્સાખી સમુચિતા નનુ વૃત્તિરેષા ।
એકાન્તતો યદસકૃદ્ધિપુલૈઃ કટાક્ષૈઃ
કાન્તં પ્રપશ્યથ વધૂજનવઞ્ચિશીલમ્ ॥ ૨૨ ॥

સખ્યો લતા ન ભવતોષુ કૃતઃ સ્વબુદ્ધ્યા
શાખાશતૈર્વિટપિભિઃ પરિરમ્ભ એષઃ ।
ઉદ્ભીક્ષ્ય કિન્નુ વિકસત્કુસુમાક્ષિરન્નૈઃ
કાન્તાકુચગ્રહપરં રસિકેન્દ્રરત્નમ્ ॥ ૨૩ ॥

જાનીમહે બહુલસૌરભસારિલિડ્ગા
દેતાસ્થુપાયપદવીં ખલુ રાઘવેન્દ્રે ।
તસ્ય પ્રિયાકુચવિલિમ્સચન્દ્રસાર
કાલાગુરુદ્રવગુણૌરિહ વાતિ વાયુઃ ॥ ૨૪ ॥

એતાઃ પ્રમોદવનવલ્લય એવ ધન્યા યા
દૂતિકાભિરલિનીભિરુપાત્તમન્ત્રાઃ ।
શ્રીરાઘવેન્દ્રવિલસત્તનુસડ્ગિનીભિ
વાઞ્છન્તિ ભોગમતુલં વયમેવ યદ્વત્ ॥ ૨૫ ॥

રે ભૂરુહઃ કથયત કવ ગતઃ સ ચૌરઃ
શ્યામઃ સુતીક્ષ્ણનયનેષુધિપૂર્ણબાણઃ ।
પ્રાપ્યેત ચેત્પ્રણયરજ્જુશતેન બદ્ધ્વા
સ્થાપ્યોઽધુના નિજનિકેતન મધ્ય એવ ॥ ૨૬ ॥

એવં પ્રિયં વિચિન્વન્ત્યો ગોપ્યો વિશ્લેષભીરવઃ ।
અપશ્યન્ ભૂરિશઃ પત્યુઃ પદાનિ વિપિનાન્તરે ॥ ૨૭ ॥

તા રેખયોર્ધ્વગામિન્યા ઉચ્ચૈર્વજ્જાહ્નુશાદિભિઃ ।
વિજ્ઞાય વલ્લભસ્યૈવ પ્રોચુર્વચનમાદરાત્ ॥ ૨૮ ॥

તસ્યૈવ તસ્કરેન્દ્રસ્ય પદાન્યેતાનિ કાનને ।
શડ્ખયકામ્બુજાઘૃઢૈરહિતાનિ પ્રપશ્યત ॥ ૨૯ ॥

દક્ષિણસ્ય પદોડ્ડગુષ્ઠમૂલે ચક્રં વિરાજતે ।
 અસ્માદૃશીનાં નમ્રાણામડ્ગોચ્છેદન હેતવે ॥ ૩૦ ॥
 મધ્યમાડ્ગુલિમૂલેતુ ભાતિ કમલલાઞ્છનમ્ ।
 અસ્મચ્ચિત્તદ્વિરેક્ષાણાં લોભનાયાતિશોભનમ્ ॥ ૩૧ ॥
 પદ્મસ્યાધો ધ્વજં ભાતિ સર્વાનર્થજયધ્વજમ્ ।
 કનિષ્ઠામૂલતો વજ્રં ભાતિ પાપાદ્રિભેદનમ્ ॥ ૩૨ ॥
 પાષ્ણિમધ્યેડ્ડુશો ભક્તચિત્તેભવશકારકઃ ।
 ભોગસમ્પન્નયં ધત્તે યવમડ્ગુષ્ઠપર્વણિ ॥ ૩૩ ॥
 અથ વામપદાડ્ગુષ્ઠમૂલભક્તોન્મુખં દરમ્ ।
 સર્વવિદ્યાપ્રકાશાય દધાતિ ભગવાનસૌ ॥ ૩૪ ॥
 પદ્માદીન્યપિ ચિહ્નાનિ દૃશ્યન્તે દક્ષપાદવત્ ।
 એતત્પદાનુસારેણ ગવેષ્યો રઘુનન્દનઃ ॥ ૩૫ ॥
 અત્રૈવ કાનને ક્વાપિ પ્રિયયા સહ વર્તતે ।
 ઇત્યુક્ત્વા ગોપવદ્ધ્વસ્તાસ્તત્પદાનુસૃતિં ક્રમાત્ ॥ ૩૬ ॥
 અન્વયુઃ સાન્દ્રવિપિને સમસ્તા વિરહાતુરાઃ ।
 પ્રિયાપદૈઃ સુપૃક્તાનિ તત્રૈક્ષન્ત વ્રજાડ્ગનાઃ ॥ ૩૭ ॥
 મધ્ય એવાવિરભવત્ કાસૌ ધન્યતમા વધૂઃ ।
 અંસે વિન્યસ્ય દોર્વલ્લીં સહ ગચ્છતિ યામુના ॥ ૩૮ ॥
 ઇયં હિ સહજાનન્દકેલીનિર્વૃત્તમાનસા ।
 અસ્માન્ હિત્વા યદાસક્તઃ ક્રીડતે વ્રજવલ્લભઃ ॥ ૩૯ ॥
 સહજાનન્દિની નામ શક્તિરેષૈવ કામિની ।
 સા વલ્લભમનાશ્રાન્તં રમયત્યનુરાગિણી ॥ ૪૦ ॥
 પરસ્પરાસક્તબાહુદણ્ડાભ્યાં વિધિપૂર્વકમ્ ।
 અત્ર વિક્રીડિતં તાભ્યાં ભ્રમણાક્રીડનાભિધમ્ ॥ ૪૦ ॥
 અત્ર ભૂષાસમારોપઃ પ્રિયાયાઃ પ્રેયસા કૃતઃ ।
 પરસ્પરં સમ્મુખસ્થૌ દૃશ્યેતે લલિતૈઃ પદૈઃ ॥ ૪૨ ॥
 અત્રાભ્યાં રચિતા કેલિઃ પુષ્પાવચયનાભિધા ।
 વિના પાષ્ણિતલન્યાસં પદાન્યેતાનિ પશ્યત ॥ ૪૩ ॥

અત્ર સ્થિત્વા કૃતાસ્તાભ્યાં વિચિત્રાઃ કુસુમસ્રજઃ ।
સ્વં સ્વં ચાતુર્યવિભવં દર્શયદ્ભ્યાં પરસ્પરમ્ ॥ ૪૪ ॥

અત્ર પ્રિયેણ પ્રેયસ્યાશ્વક્ષુષો રજ્જનં કૃતમ્ ।
સ્પષ્ટં પદ્મેરુહાં પત્રં પ્રોઞ્છનૈર્મલિનીકૃતમ્ ॥ ૪૫ ॥

અત્ર પ્રિયઃ સ્વપ્રિયાયૈ પ્રાદાત્તામ્બૂલવીટિકામ્ ।
ચૂર્ણં ખદિરસારં ચ દૃશ્યતાં પતિતં ભુવિ ॥ ૪૬ ॥

અત્રાભ્યાં રચિતં સૌખ્યં મન્મથોત્સવદાયકમ્ ।
પદ્મપત્રમયી શય્યા વ્યત્યસ્તા દૃશ્યતે સ્ત્રિયઃ ॥ ૪૭ ॥

અત્ર પ્રિયાભિરુચ્યૈવ પ્રેયસ્યા પુરુષાયિતમ્ ।
દૃશ્યતેડન્તઃ પ્રિયવપુઃ પરિતઃ પ્રેયસીપદે ॥ ૪૮ ॥

સ્રજસ્તાનિ નવપુષ્પાણિ વિગ્રન્થિકબરાન્તરાત્ ।
અહો હારલતા ભગ્ના વિકીર્ણા મણયોડમલાઃ ॥ ૪૯ ॥

તાં કોમલાડ્ઘ્નિકમલામિહ ખિદ્યમાના
મંસે નિધાય દયિતામિહ નીતવાન્ સઃ ।
નાતઃ પરં પરિલસન્તિ પદાનિ યસ્યાઃ
સ્વાધીનતાગુણવશીકૃતવલ્લભાયાઃ ॥ ૫૦ ॥

ધન્યાઃ પરં યુવતયો રઘુનન્દનસ્ય
ભર્તુઃ પદામ્બુરુહસમ્ભવરેણવોડમી ।
યાં પદ્મયોનિરઘહન્યવ ઈશ્વરશ્ચ મૂર્દ્ધ્ના
દધાતિ કમલા ચ નિતાન્તભક્તા ॥ ૫૧ ॥

યાં કામુકો રસિતવાનિતરાં વિહાય
ભૂયો વિયોગભરકાલદવાગ્નિતમાઃ ।
સાત્માનમભ્યધિકમાનમમંસ્ત સમ્યક્
સ્ત્રીણાં નિજાયનજુષાં પ્રમદેતરાસામ્ ॥ ૫૨ ॥

ભૂયોડબ્રવીચ્ય ખલુ સા પ્રિય પારયામિ
નો ગન્તુમધ્વનિ નિકુઞ્જવિશીર્ણપિર્ણો ।
આરોપ્ય સમ્પ્રતિ નિજાસમિતો નયેશ્ચ
ત્યુક્તઃ પ્રિયશ્ચ સહસા વિદધૌ તથૈવ ॥ ૫૩ ॥

ततोऽन्तरितवान् रामः सङ्जनन्दविग्रहः ।
तस्यै निजवियोगोत्थां वेदनामनुभावयन् ॥ ५४ ॥

ततस्तु ताः पद्मदृशः समस्ता
यावद्गुह्यं दधितस्य मत्वा ।
नात्रे प्रवृत्ताश्चलितुं साऽपि तावत्
प्रियोत्तमाभिर्दृष्टे प्रेयसीभिः ॥ ५५ ॥

प्रियस्य विश्वेषभरेण पित्रा
शून्यादिशक्तिं वीक्ष्यमाणा ।
पुनः पुनः स्वल्पदुरात्मभावं
दर्पय सञ्चिन्त्य विलज्जमाना ॥ ५६ ॥

हा नाथ हे रमण सुन्दरवर्यधुर्य !
प्रेष्ठ प्रिय प्रियतम प्राणयामृताब्धे ।
दासीं विधाय ननु मां निविडे निकुञ्जे
क्वासीति दीनवथनैरनुनाथमाना ॥ ५७ ॥

सा तान् प्रजाभीरवधूसमूहाना
पृथ्छमानान् स्वपतेरुदन्तम् ।
सर्वस्वछेतुं कथयाञ्चकार
श्रीः स्वस्य मानं य तथावमानम् ॥ ५८ ॥

तयोक्तमाकर्ण्य भृगीदृशस्ता
जग्मुः परं विस्मयमात्रहासाः ।
तथा समेताश्च पुनस्तथैव
वियोगभारव्यथिता बभूवुः ॥ ५९ ॥

उन्मत्तवत्तत्र वनाद्रनान्तरं
गवेषयन्त्यो रघुनन्दनं प्रियम् ।
तद्दधानतस्तन्मयतामवाप्य
तास्तस्यैव लीलां व्यदधुः परात्मनः ॥ ६० ॥

कस्याश्चिद्राक्षसीयन्त्या रामायन्त्यपिभत्स्तनम् ।
भट्टायन्तीं परामन्या तोकायित्वा पदाङ्गनत् ॥ ६१ ॥

दैत्यायन्ती परा कायित् कृत्वारामार्भभावनाम् ।

જહાર જાનુસમ્મદૈરિડગન્તીં નૂપુરસ્વનૈઃ ॥ ૬૨ ॥
 રામાયન્તી બભૂવાન્યા ગોપાયન્ત્યશ્ચ કાશ્ચન ।
 સર્પાયન્તીં ખગાયન્તી જધાન નિજવિક્રમૈઃ ॥ ૬૩ ॥
 વેણં ક્વણન્તીમન્યા તુ કાચિચ્ચાનુજગૌ સ્વરૈઃ ।
 રામાયન્ત્યાજુહાવાન્યા નામ્નાન્યાં ધેનુકાયતીમ્ ॥ ૬૪ ॥
 તત્રૈકા લક્ષ્મણાયન્તી ભરતાયન્તી તથા પરા ।
 શત્રુઘ્નાયન્ત્યથો કાચિદ્રામેન્દુ પરિવવૃરે ॥ ૬૫ ॥
 અન્યા માડ્ગલ્યકાયન્તી ગવેન્દ્રાયન્ત્યથોડપરાઃ ।
 રામાયન્ત્યભિશુશુભે વ્રજે તં માતરૌ યથા ॥ ૬૬ ॥
 માભૈસુરિન્દ્રકોપેન ત્રાતાહં નનુ રાઘવઃ ।
 વર્ષર્તુઃ પ્રલયાસારા ઇત્યુક્ત્વા નિદધેડમ્બરમ્ ॥ ૬૭ ॥
 શુચૌ પશ્યત ગોપાલા દાવાગ્નિં વિશ્વતોમુખમ્ ।
 ચક્ષૂંષ્પિ દધધ્વં ચેત્ ક્ષેમમામુમિહેચ્છથ ॥ ૬૮ ॥
 ઇત્યુક્ત્વા રામમાત્માનં મત્વા કોરકિતાનના ।
 પપૌ નિમેષમાત્રેણ સર્વાનાશ્ચાસ્ય પાવકમ્ ॥ ૬૯ ॥
 કાચિદ્ ભુજડ્ગમાયન્ત્યાઃ કસ્યાશ્ચિન્મસ્તકેડનટત્ ।
 સમુદ્રં ગચ્છ દુષ્ટાહે ભાષમાણા રુષારુણા ॥ ૭૦ ॥
 કાચિદ્દામ્ના બબન્ધાન્યાં દુમાયન્ત્યાશ્ચ મૂલતઃ ।
 સા ચ તાં પાતયામાસ સ્તુવન્તં વિવિધૈઃ સ્તવૈઃ ॥ ૭૧ ॥
 એવં તન્મયતામેત્ય તલ્લીલા વ્યદધુઃ ક્રમાત્ ।
 ગવેષયન્ત્યો વિપિનાદ્વિપિનાન્તરમાયયુઃ ॥ ૭૨ ॥
 યાવદ્નલતાકુઞ્જે ચન્દ્રજયોત્સ્ના ન દૃશ્યતે
 તતોડન્ધકારગહનં વનં વીક્ષ્યાતિગહ્નરમ્ ।
 સર્વા નિવવૃત્તુસ્તસ્માત્પૃચ્છ્યમાના લતાદુમાન્ ॥ ૭૩ ॥
 તમેવ કાન્તં મનસિ સ્મરન્ત્ય
 સ્તમાલપન્ત્યશ્ચ બહિઃ સમક્ષમ્ ।
 તસ્યૈવ ચેષ્ટા વિદધન્ત્ય ઉચ્ચૈ
 સ્તદાત્મિકા નાત્મગુહાણિ સસ્મરુઃ ॥ ૭૪ ॥

પુનર્નિવૃત્તાઃ પુલિને સરથ્વા
યત્ર પ્રિયેણાભિરતા પુરાભૂઃ ।
સમેત્ય સર્વાઃ સ્વરમૂર્ચનાભિ
જ્ઞગુર્યથા કિન્નરવર્યવધ્વઃ ॥ ૭૫ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ દ્વાત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૨ ॥

૩૩

ગોપ્ય ઊચુઃ ।
જયતિ પ્રિય જન્મભૂતા ભવતા
સરયૂતટભૂમિરુદગ્ચશુભા ।
ત્વદ્દુદારમુખેન્દુવિલોકનજં
પરિદીપ્યતિ યત્ર મુદ્દાં પ્રસરઃ ॥ ૧ ॥

અથ ચેદ્ધુલાર્તિરિહાસ્તિ પતે
ભવદેકપરાસ્વબલાસુ ભૃશમ્ ।
રઘુનન્દન સાપિ પરં ભવતા
પરિહાર્યતમા સ્મિતપૂર્વદૃશા ॥ ૨ ॥

અથ યાધ્વસહસ્ર વિયોગભવા
પ્રિય નાર્તિરસૌ હ્રિયતે ભવતા ।
તદિહૈષ્યતિ સન્તતમુજ્જ્વલતઃ
કરુણારસ એવ કઠોરતરમ્ ॥ ૩ ॥

પ્રલયાભ્રગણાદ્વવહ્નિભરાત્
પવનપ્રયયાદ્ધિવિધારિભયાત્ ।
પરિરક્ષિતવાનસિ નઃ પ્રણયિન્
વિરહાર્તિમહાભયભોગકૃતઃ ॥ ૪ ॥

અપિ પદ્મભવાદિભિરર્થિત
ઇત્યુદયત્વમિતોઽસિ કકુત્સ્થકુલે ।
ધરણીભરસંહરણાય તથા
નિજભક્તજનામિતદ્દુઃખકૃતે ॥ ૫ ॥

તદિદં સ્વજનાભયદાનદૃઢં

સકલેક્ષિતપૂરણકલ્પતરુમ્ ।
 નિજપાણિમિમં પુરુષોત્તમ નઃ
 શિરસિ પ્રણયેન નિધેહિતમામ્ ॥ ૬ ॥

અયિ વીરવર વ્રજવલ્લભ હે
 રઘુવંશવિભૂષણ ચારુમતે ।
 નિજદાસ્યકરીર્ભજ સુન્દર નઃ
 પ્રિયદર્શનચારુમુખામ્બુરુહમ્ ॥ ૭ ॥

ભુવનત્રયસન્તતતાપહરં
 જનપાપહરં કમલાસદનમ્ ।
 ચરણાબ્જયુગં કુરુ વક્ષસિ નઃ
 શમય સ્મરદુર્જયવાણરુજમ્ ॥ ૮ ॥

તવ દર્શનસદ્ગમસંસ્મૃહિતા
 સુમહાર્તિકરા વિરહાદધુના ।
 હૃદિ સમ્મથિતાઃ રઘુનન્દન નઃ
 કૃપયાધરસિન્ધુસુધાભિદ્રવૈઃ ॥ ૯ ॥

રુચિરસ્મરણ પ્રિય સમ્પ્રતિ ન
 સ્તવ દિવ્યકથામૃતમેવ ગતિઃ ।
 વિબુધેશ ન ચેદ્વિરહાગ્નિભરો
 ભસિતોત્તરકં કલયેન્ન કિમુ ॥ ૧૦ ॥

રઘુનાથ ભવત્પરિરમ્ભભુવઃ
 પ્રમુદઃ સ્મૃતિમાત્રમિતા અધુના ।
 વ્યથયન્તિતમાં હૃદયાનિ ન નઃ
 પ્રતિકૂલતયા ખલુ ચિત્રમિદમ્ ॥ ૧૧ ॥

મૃદુલેન પદાબ્જયુગેન ભવાન્
 યદિ નાથ નિકુઞ્જવનેષ્વટસિ ।
 તદિહેહિ કઠોરતૃણાકુરૈકૈ
 ભૃશમર્દ્યત એવ મનઃ ખલુ નઃ ॥ ૧૨ ॥

વિલુલત્ કુટિલાલકજાલવૃતં
 ભ્રમરીગણસેવિતમબ્જમિવ ।
 સ્મૃતિમેતિ યથા તવ નાથ મુખં

ભવતીવ તથા વ્યથિતં હૃદયમ્ ॥ ૧૩ ॥

કમલાકરસેવનભાજનકં

તવ ચારુ પદાબ્જયુગં જયતિ ।

સ્તનકોરકયોઃ કૃતમાત્રમથો

ખલુ યત્ સ્મરદુઃખહરં ભવતિ ॥ ૧૪ ॥

વિરહજ્વરસમ્ભવતાપહરં

વિષમેષુભવવ્યથનાશમનમ્ ।

અધરામૃતસીધુરસં રુચિરં

રઘુદેવ વિતીર્ય સુખં વિતર ॥ ૧૫ ॥

યદુદારમનર્થભવદ્વદનં

પ્રવિલોક્ય રસોદ્ભતમો નિમિષઃ ।

અધુના તદનેકદિનાન્તરિતં

સ્તવગમ્ય ધિગસ્તુ દૃશૌ સુદૃશૌ ॥ ૧૬ ॥

પતિપુત્રસહોદરબન્ધુસુખં

સ્વજનં પરિહૃત્ય જવાત્ સ્વમિતઃ ।

અબલાઃ પ્રબલાત્મભુવા ગ્રથિતાઃ

ક ઉદાર જહાતુ ભવન્તમૃતે ॥ ૧૭ ॥

તદનેકરહસ્યકથાવસરે

પરિરમ્ભરસાકુલમાત્તમુરઃ ।

તવ કાન્ત તમાલસમપ્રતિમં

સ્મરતીઃ કિમુ મૂર્છયસે વત નઃ ॥ ૧૮ ॥

મૃદુલોપલવત્ કઠિમાનમિમં

કુત એવ ભવાનસિ શિક્ષિતવાન્ ।

યદિમાઃ સ્વગતીરિહ નાક્ષિકલા

કલનાદવસિ વ્રજવામદૃશઃ ॥ ૧૯ ॥

ભવતો વપુરઙ્ગશિરીષમૃદુ

સ્પૃહયા કઠિનેષુ કુયેષુ યથા ।

કલયામ તથા ભયમેતિ મનઃ

પુલકાક્રુરકણ્ઠરુગગ્ધતુ મા ॥ ૨૦ ॥

સ ભવાન્ વિજને વિપિને નિશિ નઃ
પ્રવિધાય ખલુ સ્મરહસ્તગતાઃ ।
અવધિં ગતવાનસિ કિં નિતરા
મિતરાં ભજમાન ઉદારમનાઃ ॥ ૨૧ ॥

અથ ધન્યતમા ખલુ સા રમણી
રમણીનિવહાદપકૃષ્ય વને ।
વિજનેડત્ર ભવન્તમતિપ્રણયં
પ્રિય નીતવતી બહુસાહસિકા ॥ ૨૨ ॥

અયિ ધૂર્તધુરન્ધર ધીરમતે
વિલપન્તમિમં રમણીનિવહમ્ ।
નયનેન નિભાલયલે ન કથં
કલયન્નપિ સન્તમઘે રમણામ્ ॥ ૨૩ ॥

પ્રણયેન પુરા ખલુ યામનયો
વિલપત્યતિ સાપિ સહૈવ ચિરમ્ ।
પ્રણયિન્યબલેયમિતોષ્યપરા
પ્રિય કાસ્તિ ભવત્સવિધે રમણી ॥ ૨૪ ॥

નહિ તત્ર ભવાન્ વિજનેડસ્તિ પરં
સ્વયમેવ નરેન્દ્રકુમારમણે ।
ન ખલુ ક્ષણમપ્યસિ કેલિકલા
રહિતોડખિલકોકકલૈકપટુઃ ॥ ૨૫ ॥

અથ યા ભવદ્ડગસુસડ્ગકરી
ત્વિતરૈવ વિભાતિ રમા ખલુ સા ।
નહિ નાથ તથા રહિતોડસ્તિ ભવાન્
નહિ સા સહતે વિરહં કવચન ॥ ૨૬ ॥

વયમીશ તથા તવ સડ્ગમને
પ્રિય વિઘ્નલવં કલયામ કદા ।
યુગલં ખલુ તદ્ભવતોઃ સુચિરં
વ્યતિભાતુ વિશેષવિલાસકરમ્ ॥ ૨૭ ॥

તનુકાન્તિરિવ પ્રથિતા ભવતઃ
પ્રિયસડ્ગમ એવ સદા વસતુ ।

ઇત એવ ભવત્વનિશં ભવતે
 હ્યબલાજનદુઃખભરો વિદિતઃ ॥ ૨૮ ॥
 અપિ નોદય તં સ્પૃહણીયુગણે
 ભવતી પરિવેત્તુ દશાં ખલુ નઃ ।
 અથવા વિદિતેદૃશદુઃખદશા
 કિમુ વેત્સ્યતિ નિત્યવિલાસપરા ॥ ૨૯ ॥
 સ્વજનેષુ તથાપિ પરાં કરુણાં
 પરિપાલય લોકપતેર્મહિષી ।
 નિજનિત્યવિલાસયુતં દયિતં
 પરિદર્શય નો નયનોત્સવદમ્ ॥ ૩૦ ॥
 જનકસ્ય જગત્પ્રણયૈકજુષઃ
 કરુણારસકોમલિતાત્મહૃદઃ ।
 તનયા ભવતીતિ મનાંસિ ચ નઃ
 ખલુ વિશ્વસિતં ભવતિ ત્વધુના ॥ ૩૧ ॥
 ઇહ વાં સુરતાન્તધૃતશ્રમયો
 મનુવારિકણ્ઠિયિતવિગ્રહયોઃ ।
 સુખદાયિ પટુઃ પરિરમ્ભકરઃ
 પરિવાતિ મરુદ્ધહુભાગ્યભૃતઃ ॥ ૩૨ ॥
 અસકૌ નનુ સૌરભસારભરઃ
 પરિવાતિ મુહુર્મરુતાકલિતઃ ।
 ચદિહોદયતે કલકલ્પલતા
 યુતમલ્પતરોરધિકઃ પટિમા ॥ ૩૩ ॥
 અયિ વામવિધે પ્રજવામદૃશાં
 કલચિષ્યતિ ભૂરિ કદા નુ ભવાન્ ।
 સહજં સહજેન મનોત્સવદં
 યુગલં ખલુ દમ્પતિભાવયુતમ્ ॥ ૩૪ ॥
 રઘુનન્દન દર્શનદાનકૃતે
 મુનયેઽન્નિસુતાય નમોઽસ્તુ ચ નઃ ।
 પુનરેવ નમોઽસ્તુ રઘૂદ્રહ તે
 વરદાય નિજાત્મવરોત્તમ હે ॥ ૩૫ ॥

પુનરેવ નમોઽસ્તુ વધૂમણ્યે
નિમિવંશમહોત્સવદાયિદૃશે ।
ઇતરાભ્ય ઇદં ખલુ દત્તવતી
પ્રણયેન ધનં સ્વરહસ્યમપિ ॥ ૩૬ ॥

ત્રિજગલ્લલનૌઘશિખામણ્યે
પુનરેવ નમોઽસ્તુ નમોસ્તુ ચ નઃ ।
સહજાત્મસુખાકૃતયે સહજા
સહજાત્મચિદાકૃતયે હૃતયે ॥ ૩૭ ॥

સહજામહિષીરતિરાત્મસુખા
પ્રમદા પુરુષાં જગેદકજનિઃ ।
અથ ચિલ્લતિકાપિ ચ ચિન્નિધિરિ
ત્યવગચ્છ નવાત્મકનામ મનઃ ॥ ૩૮ ॥

શ્રીર્માયા મદના સરસ્વતિપરા તારાત્રયા પદ્મજા
ત્રૈલોક્યેશ્વરવૃહિતાહુસદનસ્થા સચ્ચિદાનન્દિની ।
પગ્ન્યાત્મા નિખિલપ્રપગ્ન્યરચનાયાતુર્યગા તુર્યગા
તુર્યાતીતકલા પરાવરતરા સીતા સિતા ચાસિતા ॥ ૩૯ ॥

ઇતિબહુવિકલવાતુરહૃદો વ્રજવામદૃશઃ
પ્રસભતરં વિલપ્ય કરુણાસ્મરવાણરુજા ।
વત વત સમ્ભ્રમેણ બહુવીક્ષિતશૂન્યદૃશઃ
સુભગતરસ્વરેણ રુરુદુર્વિજને વિપિને ॥ ૪૦ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ ત્રયંસ્ત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૩ ॥

૩૪

બ્રહ્મોવાચ ।
તત આવિરભૂદ્રામસ્તાસાં વિરહકાતરઃ ।
વામભાગસમાસક્તસીતાલિંગિતવિગ્રહઃ ॥ ૧ ॥
મધુરાનનસંશોભિકોટિચન્દ્રોજ્જવલસ્મિતઃ ।
તડિત્કાન્તિચમત્કારિપીતામ્બરસમાવૃતઃ ॥ ૨ ॥

નવીનપુષ્પગ્રથિતાં પગ્યવર્ણસ્ત્રજં દધત્
 અનેકરત્નસગ્જુષ્ટહેમચન્દ્રાવતંસકઃ ॥ ૩ ॥
 સમ્ભ્રાન્તપદ્મહસ્તાભિસ્તડિદુજ્જવલકાન્તિભિઃ ।
 સમ્પન્નનિષ્કકણ્ડીભિઃ શ્યામાભિઃ શુભદૃષ્ટિભિઃ ॥ ૪ ॥
 રત્નાકલ્પમનોજ્ઞાભિઃ કાન્તપીયૂષવૃષ્ટિભિઃ ।
 સહસ્રાધિકરામાભિઃ સંસેવિતશુભાનનામ્ ॥ ૫ ॥
 કલ્યાણકારિણીં દિવ્યાં દિવ્યકેલિવિભૂષિતામ્ ।
 નિજવામાંસસંસક્તાં સહજાનન્દરૂપિણીમ્ ॥ ૬ ॥
 વામભાગે પ્રિયાં રામો જુષમાણઃ સુલોચનઃ ।
 કસ્તૂરીતિલકોપેતપૂર્ણભાલસ્થલપ્રભઃ ॥ ૭ ॥
 પ્રેમાસવરસાસ્વાદપૂર્ણમાન હૃદુન્મદઃ ।
 વામાક્ષિહૃદયોલ્લાસકારિવીક્ષણકારકઃ ॥ ૮ ॥
 મહામારકતોદ્યોતિમયૂરાકૃતિકુણ્ડલઃ ।
 દિવ્યચૂડાસમાવદ્ધમલ્લીમાલ્યમનોહરઃ ॥ ૯ ॥
 રત્નકેયૂરસુભગબાહુદ્વયવિરાજિતઃ ।
 રત્નહારમનોહારિવિશાલસદુરસ્થલઃ ॥ ૧૦ ॥
 રત્નકાગ્ધીગુણાબદ્ધ કટિવસ્ત્રવિભૂષિતઃ ।
 નિમ્નનાભિહૃદોદગ્રવલિત્રયવિરાજિતઃ ॥ ૧૧ ॥
 વામપાદસમાકાન્તદક્ષપાદપ્રિયાકૃતિઃ ।
 ત્રિભડ્ગીલલિતાશ્યામવામકામદવિગ્રહઃ ॥ ૧૨ ॥
 લસત્રૂપુરમગ્જીરકિઙ્કિણીપાદપદ્મજઃ ।
 નાસાગ્રમિહિતોત્તુડ્ગનવમૌક્તિકમગ્જુલઃ ॥ ૧૩ ॥
 તામ્બૂલીદલસંસ્નિગ્ધરજ્જિતાધરપલ્લવઃ ।
 પુરુષાયિતકામિન્યા કીડોચિતલસદ્ગુપ્તઃ ॥ ૧૪ ॥
 અશ્મશ્રુચિબુકોત્રદ્ધતિલભિન્દુવિરાજિતઃ ।
 મહિલાજનદૃગ્ભડ્ગપીયમાનમુખાસવઃ ॥ ૧૫ ॥
 ભૂયઃ ષોડશવર્ષેણ વયોમાધુર્યમગ્જિમા ।
 નિત્યલીલાચમત્કારિ શ્રીવિગ્રહવિરાજિતઃ ॥ ૧૬ ॥

તં વીક્ષ્યં ગતિમાત્માનં પ્રણયોલ્લાસિલોચનાઃ ।
સર્વાસ્તાઃ સહસા તત્ર સમુત્તસ્થુર્મૃગીદૃશઃ ॥ ૧૭ ॥

દેવતાસ્તત્ત્વરૂપિણ્યો યથાપૂર્વમચેતનાઃ ।
ચૈતન્યમુપલભ્યાથ પ્રવિષ્ટે તુ પરાત્મનિ ॥ ૧૮ ॥

કાચિત્ તદીયકરપદ્મજમઞ્જુલસ્થે
કૃત્વા સુખેન નિદધાતિ નિજે કપોલે ।
કાચિચ્ચ સડ્ગમયતે નયનદ્વયેન
કાચિચ્ચ વક્ષસિ ચ નાભિહૃદે ચ કાચિત્ ॥ ૧૯ ॥

કાચિચ્ચ તસ્ય ભુજદણ્ડમહીન્દ્રભોગ
શ્રીખણ્ડવૃક્ષવિટપપ્રાતિમં ગૃહીત્વા ।
અંસે દધાતિ ચ કાપિ ચ મૂર્દ્ધ્નિ કાપિ
કાચિત્ સહર્ષમુપગૃહ્ય જહાતિ પાપમ્ ॥ ૨૦ ॥

તામ્બૂલચર્વિતકમઞ્જલિના ચ કાચિદ્
ગૃહ્ણાતિ તન્નિપતદર્ધ્વપથે નિરુધ્ય ।
કાચિત્ તદ્દ્વિઘ્નિકમલં વિરહજવરેણ
સન્તાપિનિ સ્તનયુગે નિદધાતિ તન્વી ॥ ૨૧ ॥

અન્યા ચ કાચન નિમેષવિવર્જિતાભ્યાં
દૃગ્ભ્યાં પ્રિયસ્ય વદનામ્બુરુહં પિબન્તી ।
નૈવાદ્યં તૃપ્તિમબલા સુખસિન્ધુમગ્ના
ચિત્રાર્પિતેવ વિટપાશ્રયિણી બભૂવ ॥ ૨૨ ॥

કાચિત્ તમોક્ષણપથેન હૃદિ પ્રવિશ્ય
નેત્રે નિમીલ્ય પુલકૌઘવિસંસ્થુલાડ્ગી ।
દોભ્યાં દૃઢં સમવગૃહ્ય નિબદ્ધમૌના
યોગીવ ચિત્સુખમહોદધિનિર્વૃતાસ્તે ॥ ૨૩ ॥

કાચિન્મનોજધનુષા ભૃકુટિદ્વયેન
સંયોજ્ય તીક્ષ્ણવિશિખાન્ કુટિલાન્ કટાક્ષાન્ ।
દૃષ્ટ્વા રુષેવ દશનૈર્દશનચ્છદં સ્વ
મૈક્ષિષ્ટ કાન્તમતુલપ્રણયાદ્ધતીવ ॥ ૨૪ ॥

અન્યે સુવાર્ણલતિકેવ રુચ્યા સ્ફુરન્ત્યૌ
તસ્માંસયુગ્મમવલમ્બ્ય વિરોચમાને ।
તત્ર પ્રમોદવનદિવ્યતમાલકાન્તિ
મત્યદ્ભુતાં પુપુષતુઃ પ્રભયાનુરૂપે ॥ ૨૫ ॥

કાચિત્ તદીયમમલં મુકુરાયમાનં
સ્વચ્છં કપોલતલમુત્રાણ્યા ચુચુમ્બ ।
અન્યા તદક્ષિયુગલં રદનચ્છદાભ્યાં
તામ્બૂલિકાદલરસૈરનુરજયમાનમ્ ॥ ૨૬ ॥

એકા તદીયમધરં મધુરં સુધાયાઃ
સંસ્થાનમન્દિરમિવાપિવદાનનેન ।
અન્યા મદેન પરિરભ્ય નિવૃત્તલજ્જા
સ્વાનન્દસિન્ધુરસવીચિષુ નિર્મમજ્જ ॥ ૨૭ ॥

ઇત્થં રમણ્યસ્તાઃ સર્વાઃ પ્રિયદર્શનનિર્વૃતાઃ ।
સન્તાપં વિજહુર્યદ્વત્રાપ્યાનન્દમયં જનાઃ ॥ ૨૮ ॥

ભૂયસ્તદ્ગસગ્ગિન્યૈ સચ્ચિદાનન્દશક્તયે ।
પશ્યન્ત્યસ્તદભેદેન નાભ્યસૂયન્ મૃગીદૃશઃ ॥ ૨૯ ॥

એષાસ્ય સહજાનન્દશક્તિર્લીલાવિનોદિની ।
નાનારસાસવાવાસા પ્રમોદવિપિનેશ્વરી ॥ ૩૦ ॥

એષા શ્રીઃ સતતં ચાસ્ય પુરુષસ્ય મહાત્મનઃ ।
ચામાદ્યાં સહજાં શક્તિં મુનયઃ સમ્પ્રચક્ષતે ॥ ૩૧ ॥

પ્રાપ્સ્યામો ભૂરિદૌર્ભાગ્યમનયા રહિતા વયમ્ ।
પ્રિયોડપિ નાસ્મત્સવિધે સંસ્થાસ્યત્યનયા વિના ॥ ૩૨ ॥

અહો ચન્દ્રમસઃ સેયં ચન્દ્રિકેવ વિરાજિતા ।
કોર્થોડનયા વિનાસ્માકં દાસીનાં પ્રભુતુલ્યયા ॥ ૩૩ ॥

વયમેનાં સમારાધ્ય કામદાં કામયામહે ।
પુત્રીં જનકરાજસ્ય પ્રમોદવિપિનેશ્વરીમ્ ॥ ૩૪ ॥

જય દેવિ મહારાણિ ચાસિ ત્વન્નઃ પરાનિધિઃ ।
નિત્યં પરિચરિષ્યામસ્ત્વાં વયં દાસિકા ઇવ ॥ ૩૫ ॥

તતોડનયાભ્યનુજ્ઞાતાઃ સમસ્તાસ્તા મૃગીદૃશઃ ।
 વ્યરુચ્યન્ પરિતસ્તસ્ય ચન્દ્રસ્યોડુગણા ઇવ ॥ ૩૬ ॥
 સોડપિ તાભિર્ભાવનિર્દ્યુતવિરહામલકાન્તિભિઃ ।
 સ્વશક્તિભિઃ સમગ્રાભિઃ શુશુભે પુરુષોત્તમઃ ॥ ૩૭ ॥
 યૂથવ્યૂહં સમાદાય વામદક્ષિણયોર્વિભુઃ ।
 સરચ્ચાઃ પુલિનં રામઃ પ્રાવિશત્ કેલિકામ્યયા ॥ ૩૮ ॥
 નિત્યં વિકસિતાનન્તદિવ્યાનેકસુરદ્રુમમ્ ।
 ગુઞ્જદ્ભ્રમરસડ્ધુષ્ટનિકુઞ્જલલિતાડ્ગણમ્ ॥ ૩૯ ॥
 વીચીભુજસમાસ્તીર્ણકોમલસ્વચ્છવાલુકમ્ ।
 ઉપચસ્તીર્ણવનિતાવેષચન્દ્રાચ્ચચન્દ્રિકમ્ ॥ ૪૦ ॥
 મન્દારવિપિનાન્દોલસુરભ્યનિલસેવિતમ્ ।
 રત્નવેદીસમુત્થાંશુસંવ્યામ ગગનાન્તરમ્ ॥ ૪૧ ॥
 ઉદગ્ચત્પગ્ચમાલાપવિકસ્વરપિકસ્વરમ્ ।
 રાજહંસવધૂવૃન્દાનુકૃતપ્રમદાગણમ્ ॥ ૪૨ ॥
 નાનારતિરહસ્યોત્થશબ્દચાટુશુકીરવમ્ ।
 ઉદ્ગતાનન્દકન્દર્પસપચાર્યોગ્યસંવિધમ્ ॥ ૪૩ ॥
 પ્રિયેણ તાસ્તત્ર સમેત્ય નિર્વૃતા
 સ્તદાનનાલોકસુધાત્તભોજનાઃ ।
 વિધૂતવિશ્લેષરુજો મૃગીદૃશો
 નિકામમાપુઃ સકલાન્ મનોરથાન્ ॥ ૪૪ ॥
 નિજોત્તરીયૈઃ કુચકુમ્ભલેપિત
 શ્રીખાણ્ડચન્દ્રાગુરુકુકુમાઙ્કિતૈઃ ।
 અરીરચત્રદ્ભુત લીલનોત્સુકા
 પ્રાણેશ્વરાયાતિમહાર્હમાસનમ્ ॥ ૪૫ ॥
 તત્રાસ્થિતોડસૌ શુશુભે રઘૂદ્રહઃ
 પ્રાણેશ્વરો લોચનલાસ્યલાલિતઃ ।
 પારેપાર્હસ્મરરૂપદર્પહા
 ગોપાડ્ગનામાણ્ડલમાણ્ડનાકૃતિઃ ॥ ૪૬ ॥

પરસ્પરાલાપનિરીક્ષણસ્મિત
ભ્રૂવિભ્રમાશ્લેષકરગ્રહાદિભિઃ ।
સમ્પૂજ્ય સંસ્તુત્ય તથાત્મનઃ પ્રિયં
પ્રિયાઃ સમેતાઃ કિમપીદમૂચિરે ॥ ૪૭ ॥

ગોપ્ય ઉચ્યુઃ ।
યે સેવમાના નનુ સેવમાના
અસેવમાનાનપિ સેવમાનાઃ ।
યે સેવમાનાન્ પરિતો સેવમાના
ન સેવમાનાસ્ત ઇમે કે વદસ્વ ॥ ૪૮ ॥

માતૃઃ પિતૃન્ સ્નિગ્ધતમાનપત્ય
ભ્રાત્રાદિકાન્ સુહૃદશ્ચાત્મબન્ધૂન્ ।
હિત્વા ચ પાદાબ્જતલં પ્રપદ્ય
ત્વં સેવમાનાન્ પરિપાસિ કચ્ચિત્ ॥ ૪૯ ॥

કિંવા ભવૈકાન્તરતાનભવ્યાન્
નિન્દાપરાન્ લમ્પટાન્ નીચસત્ત્વાન્ ।
કન્દર્પાનુધ્યાનપથે પ્રવૃત્તાં
સ્ત્વસેવ્યમાનાન્ ભજસે નાથ કચ્ચિત્ ॥ ૫૦ ॥

કિંવોભયભ્રષ્ટહૃદઃ શિલામયાન્
કુયોગિનો નાસિ પાપેષુ નિષ્ઠાન્ ।
ઈદૃગ્વિધાન્ માનુષાખ્યાન્ પશૂસ્ત્વં
પ્રપૂર્ણરૂઢગં ભજસે નાથ કચ્ચિત્ ॥ ૫૧ ॥

ઇત્યેવમુક્તો ભૃશમાભીરદારૈઃ
પરાત્પરો ભગવાન્ રામચન્દ્રઃ ।
શ્રિયાયુતઃ કોટિકન્દર્પકાન્તિઃ
સ્મિત્વા રેભે પ્રતિવક્તું મહાત્મા ॥ ૫૨ ॥

શ્રીરામ ઉવાચ ।
વિહાય સંસારમપારસાન્તરં
ભવાદૃશાન્ ભજતઃ પ્રાકૃતૌઘાન્ ।
ભજામિ નિત્યં નિજવામાડ્ગભાગં
રમામપિ પ્રેયસીં સંવિહાય ॥ ૫૩ ॥

સંસારિણો વિષયૈકાન્તલુબ્ધાન્
ન માં પરં ભજતો નો ભજામિ ।
કામાનુરૂપાં ગતિમેષાં દદામિ
કુર્વે સુરાનાસુરીષ્વેવ ભૂષુ ॥ ૫૪ ॥

નાન્યાનહં સેવમાનાન્ ભજામિ
જનાન્ પ્રસિદ્ધોભયધર્મહીનાન્ ।
પ્રપદ્યન્તે યે યથા માં મનુષ્યાઃ
પ્રપદ્યેડહં તાંસ્તથા ભાવયુક્તઃ ॥ ૫૫ ॥

ન વસ્તુતોડહં ભજતો ભજામિ
કુતશ્ચૈવાભજતો ભૂમિજન્તૂન્ ।
આત્મારામઃ સન્નિજૈકાન્તકેલિ
લૌકાતીતઃ કીડમાનશ્ચ નિત્યમ્ ॥ ૫૬ ॥

ભજામ્યહં ક્વાપિ ભજતોડપિ જન્તૂન્
કૃપાવશસ્તત્કૃતમીક્ષ્યમાણઃ ।
સ્નેહાતુરાન્ દૈવદૃષ્ટ્યાવરાર્થાન્
તથાતુરાન્ માનહીનાનશક્તાન્ ॥ ૫૭ ॥

યત્સડ્ગતા મદ્રપુષ્પોડશવઃ પ્રિયા
યથેયં શ્રીભાતિ વામાડ્ગસંસ્થા ।
ઇતોપિ સખ્યોડભ્યધિકા રાસકાલે
યદેવમન્તર્મયિમાનસં વઃ ॥ ૫૮ ॥

મદ્ગ્ગસડ્ગોપચિતા શિખાવદ્ યૂયં
પ્રાણેભ્યોડપિ મે પ્રેયસીઃ સ્થઃ ।
નપારથેડહં ભવતીપ્રેમબન્ધં
નિષ્કારણં મિત્રભાવં જુષાણાઃ ॥ ૫૯ ॥

ભવતીનાં વૈ વિપ્રલમ્ભાનુભૂત્યૈ
તિરોહિતો ભવતીસ્થો મયાત્મા ।
આવિર્ભાવં પ્રાપિતસ્તત્ક્ષણેન
મા મા હિંસીજજાતવેદાઃ સ્મરોત્થઃ ॥ ૬૦ ॥

તન્મેડસૂયા નૈવ કાર્યા કદાચિત્
પ્રેમજૌદાર્યં વીક્ષ્યમાણાય શશ્વત્ ।

लोके प्रेमणः पदवीं शिक्षयाणः
किं किं चित्रं नैव कुर्वे रमण्यः ॥ ६१ ॥

लीलावैचित्र्यात् सङ्गानन्दरूपा
अन्तर्हर्षानं यावदेषा जगाम ।
नैवामुष्यां मद्वियोगः कदाचिद्
दृष्टो भूतः स्वप्नभावे सुषुप्तौ ॥ ६२ ॥

सम्पूर्णाः शरदो भजमानाः प्रियं
मां धन्या धन्या धन्यधन्याश्च धन्याः ।
प्राप्तं मनागीदृशं प्रेम दिव्यं
युष्मास्वेवं प्रियमेकान्तवत्यः ॥ ६३ ॥

संसेवनीयः किमुताचैर्मयापि
पुण्यस्तीर्थो भवतीपादरेणुः ।
स्त्रियो भूत्वा पौरुषं दिव्यमेवं
यूयं प्राप्ताः शङ्कराद्यैरलभ्यम् ॥ ६४ ॥

प्रेमशामलेनान्तरात्मप्रसादात्
प्रीतः क्रीतो भवतीभिः सदाहम् ।
अविप्रयुक्तः सततं यैव रंस्ये
वश्यां वृत्तिं दर्शयानः समग्राम् ॥ ६५ ॥

नित्ये धाम्नि दिव्यसाकेतसंज्ञे
सरथपुलिने परे नित्यरम्ये ।
सीतालोके भूरि प्रमुदवने यत्र
क्रीडेऽहं तत्र तत्र स्थ यूयम् ॥ ६६ ॥

यूयं नित्याः कीर्तिता वेदमूर्ध्नि,
नित्यानन्दा नित्यगा नित्यसिद्धाः ।
लोकोऽयं वो नित्यसञ्चित्सुभात्मा
किञ्चिज्ज्ञात्वा कामितो ब्रह्मविद्भिः ॥ ६७ ॥

तेऽमी स्थिताः पुरतोऽग्रेः कुमार
ब्रह्म विन्दन्तः षष्टिसाहस्रसङ्ख्याः ।
तद्भत् स्थिताः श्रुतयोऽहम् पुरो वो
ब्रह्म विन्दन्तीः सततं कामयानाः ॥ ६८ ॥

અન્યે ચ સિદ્ધા ઋષયો બ્રહ્મનિષ્ઠાઃ

બ્રહ્મર્ષયો વન્દિતા નારદાદ્યૈઃ ।

નેમે લોકં પ્રાપ્તુર્મહાન્તિ સખ્યો

યદાપ્યેતે કામતત્ત્વેન વિદ્ધાઃ ॥ ૬૯ ॥

સર્વસ્યોર્ધ્વ ભાતિ વૈકુણ્ઠધામ

ઉર્ધ્વ વૈકુણ્ઠાદ્યા [દા] દિવૈકુણ્ઠધામ ।

રાધાલોકં તસ્ય ચોર્ધ્વ વિભાતિ

સીતાલોકસ્તસ્યચાપ્યૂર્ધ્વ એષઃ ॥ ૭૦ ॥

નાતઃ પરં લોકસંસ્થાગમેષુ

દૃષ્ટ્વા ક્વચિત્ સરહસ્યેષુ તેષુ ।

ચિલ્લોકોડયં મામકીનો મદાત્મા

પૂર્ણઃ સદા પૂર્ણપૂર્ણઃ સુપૂર્ણઃ ॥ ૭૧ ॥

આનન્દાત્મા સ્વે મહિમ્નિ પ્રતિષ્ઠઃ

સત્યાકારઃ સત્યધર્મા સુસત્યઃ ।

ચિદ્રૂપોડયં ચિત્રપ્રતિષ્ઠાપ્રતિષ્ઠઃ

કાલાતીતો માયયા ચાપ્યધૃષ્યઃ ॥ ૭૨ ॥

યસ્માજ્જાતઃ પૂરુષઃ કોડપિ કાલઃ

શ્રીમાન્ વિષ્ણુર્લોકલોકેશનાથઃ ।

જિષ્ણુર્વિષ્ણુઃ કૃષ્ણ ઇત્યાદ્યનેકેર્નામ્નાં

વૃન્દૈઃ કીર્તિતઃ સોડપિ ચાંશઃ ॥ ૭૩ ॥

ચલ્લોકોડસૌ કીર્તિતો રામલોકઃ

સીતાલોકસ્તત્ર ચાનન્દલોકઃ ।

ઈદૃક્પ્રેમણા તમિમં પ્રાપ્ય યૂયં

જાતાઃ સખ્યઃ કૃતકૃત્યા પુરૈવ ॥ ૭૪ ॥

ન યત્ર દુઃખં ન જરા ન મૃત્યુ

ર્ન કાલબાધા પ્રકૃતેર્ન પ્રભાવઃ ।

નિત્યે સત્યે તત્ર યૂયં રમધ્વં

રસેન સંયુગ્વિપ્રયોગાત્મકેન ॥ ૭૫ ॥

સંયોગાદ્વિપ્રયોગો મે પ્રિયો નિત્યાભિભાષિતઃ ।

રામાત્મનાહં સંયોગી રામાત્મા વિપ્રયોગવાન્ ॥ ૭૬ ॥

સંયોગરસભોગાય રામોઽહં વૈ વસે વને ।

વિપ્રયોગાનુભૂત્યૈ તુ રામઃ સાકેતપત્તને ॥ ૭૭ ॥

રસનામા તુ રામોઽહં રામોહં રાસનાયકઃ ।

ઉભયોર્નિત્યભોગાય પ્રમોદવનમાસ્થિતઃ ॥ ૭૮ ॥

ગાવો ગોપાસ્તથા ગોપ્યો નિત્યલીલાપરિચ્છદાઃ ।

રાજન્તિ સ્વસ્વભાવેન પ્રમોદવિપિને મમ ॥ ૭૯ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડિસંવાદે રામરાસો નામ ચતુસ્ત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૪ ॥

૩૫

બ્રહ્મોવાચ ।

એવં શ્રુત્વા રસિકેન્દ્રસ્ય દિવ્ય

રસાત્મનો રાઘવેન્દ્રસ્ય વાચઃ ।

ગોપાડ્ગનાસ્તુષ્ટુવુસ્તાઃ સમસ્તા

સ્ત્યક્ત્વા વિયોગપ્રસવં ચિત્તતાપમ્ ॥ ૧ ॥

અથેષિતાનાં વ્રજસુન્દરીણાં

પરસ્પરાબદ્ધકરામ્બુજાનામ્ ।

મધ્યે સ્થિતો રામચન્દ્રો વિરેજે

તત્કણ્ઠયોવિલસદ્બાહુયુગ્મઃ ॥ ૨ ॥

ઇત્થં શતં સહસ્રં ચ મૂર્તીઃ કૃત્વા નિજાત્મનઃ ।

રેમે રામો રમોન્માદચલચ્ચરણતાલવૃક્ ॥ ૩ ॥

તાસાં પ્રેયો નાભિમધ્યોદરાન્ત

ર્લોલાન્ચોન્ચાબદ્ધ હસ્તામ્બુજાનામ્ ।

એકો હસ્તઃ ખે ચલન્ ભાવરીત્યા

કામામ્બોજે ભ્રાજિનાલો વિરેજે ॥ ૪ ॥

તાઃ પ્રેયસો નૂપુરકિઙ્કિણીનાં

નાદૈઃ સ્વાડ્ઘ્રિસ્થાયિનાં નૂપુરાણામ્ ।

નાદાન્ મુહુર્મેલયિત્વા નટન્ત્યઃ

સ્વારસ્યમાપુર્લલિતં સામરસ્યમ્ ॥ ૫ ॥

તસ્મિંશ્ચ રાસે તાલશઙ્ખા મૃદઙ્ગાઃ

સઝર્જરા પટલાઃ ઝલ્લરીશ્ચ ।

ભેરીવીણાવેણુવાદ્યપ્રભેદાઃ

સમ્મૂર્ત્તિકાશ્ચિન્મયાઃ પ્રાદુરાસુઃ ॥ ૬ ॥

દૃષ્ટ્વા રાસોત્સુકં રામં પ્રેયસીશ્ચાપિ તસ્ય તાઃ ।

વાદ્યવાદનકારિણ્યઃ પ્રાદુરાસુર્વરસ્ત્રિયઃ ॥ ૭ ॥

તતાનાં વિતતાનાં ચ છાદિતાનાં સમન્તતઃ ।

ઘનાનાં સુષિરાણાં ચ પ્રાદુરાસીન્મહાન્ ધ્વનિઃ ॥ ૮ ॥

તં ધ્વાનમનુકૃત્યાભૂદિવિ દુન્દુભિજો ધ્વનિઃ ।

અવાકિરંશ્ચ મન્દારમાલ્યાનિ ત્રિદિવૌકસઃ ॥ ૯ ॥

ચલચ્ચરણનૂપૂરૈર્લલિતકિઙ્કિણીનાં

ગણૌ રનેકવલચૈસ્તથા વિધુત બાહુવલ્લીસ્થિતૈઃ ।

અભૂત્ સતતકાહલઃ કિમપિ તત્ર કોલાહલઃ

સુવર્ણમણિભૂષણપ્રકરસિન્જિતૈર્મિશ્રિતઃ ॥ ૧૦ ॥

પ્રેયસીરનુચકાર વલ્લભો વલ્લભં ચ લલના અનુચક્રુઃ ।

તે પરસ્પરવિધેયચાતુરીવેધસઃ શુશુભિરે રસરાસે ॥ ૧૧ ॥

પ્રેયસીમધુરકણ્ઠસુસ્વરૈઃ પ્રેયસો જયતિ કણ્ઠસુસ્વરઃ ।

યત્પ્રમોદવનવાસિકોડિલા મૌનમાપુરનુસર્તુમક્ષમાઃ ॥ ૧૨ ॥

મધ્યે મધ્યે કનકલતિકાજાતમાલૈસ્તમાલૈ

ર્મધ્યે મધ્યે વિલુલિતતડિન્મોદમાનૈઃ પયોદૈઃ ।

મધ્યે મધ્યે કનકમણિભા સઙ્ગશીલૈશ્ચ નીલૈઃ

પ્રાપ્તું શક્યા નખલુ રમણં રામમાસાં વિલાસાઃ ॥ ૧૩ ॥

એવં સ તાભિઃ શુશુભે રમાભિઃ

કામાખ્યપૂર્વાં પરમાં દધાનઃ ।

વેણં ક્વણન્મધ્યગતો દામિનીનાં

મધ્યે તડિત્વાનિવ જાતગર્જઃ ॥ ૧૪ ॥

મુગ્ધાઙ્ગીણાં વિલાસૈ રણરણકરણકિઙ્કિણીનૂપુરાદૈ

દૌર્વલ્લીનામુગ્ધદ્વલયકલકલૈઃ સસ્મિતૈર્ભૂવિજૃમ્ભૈઃ ।

સાનડ્ગૈર્મધ્યભડ્ગૈઃ કુચપટચલનૈઃ કુણ્ડલૈર્ગાણ્ડલોલૈઃ
કાઞ્ચીવેણીકલાપૈઃ શ્વથલસદલકઞ્ચિભિસ્તા વિરેજુઃ ॥ ૧૫ ॥

સ્વેદાઞ્ચિતાનિ વદનાનિ વિભાવતીનાં
સ્વેદાઞ્ચિતાનિ ચ વપૂષિ વિલાસલાસૈઃ ।
રાસોન્મદપ્રણયપાણિવિકર્ષિતાનાં
રેજુર્નિતાન્તસુરતાન્તગતાનિ ચદ્રત્ ॥ ૧૬ ॥

સીતા શીતાંશુસીતા ચ સુધા શ્રીઃ કમલા કલા ।
કામિની કામદા કામા કમનીયા કલાવતી ॥ ૧૭ ॥

રાધા કૃષ્ણાનુરાધા ચ સુધાધારા મણીરમા ।
લલનાકોટિયથેષુ ષોડશૈવ સુમધ્યમાઃ ॥ ૧૮ ॥

એતા મુખ્યતમાઃ પ્રોક્તા યથા કાન્તસ્તથૈવ તાઃ ।
સ્વામિનીશબ્દભાજશ્ચ દામિનીતુલ્યકાન્તયઃ ॥ ૧૯ ॥

રામેણ સહ નૃત્યન્ત્યો રેજિરે રાસમણ્ડલે ।
સ્વસ્વમણ્ડલમુખ્યાશ્ચ પ્રેયસા પ્રતિલાલિતાઃ ॥ ૨૦ ॥

જગુરુચ્ચૈઃ સ્વરેણૈતાઃ પ્રિયકણ્ઠસ્વરોર્જિતાઃ
શુદ્ધમિશ્રપ્રભેદાશ્ચ સ્વરજાતીઃ સલક્ષણાઃ ।
પ્રિયેણ સહ ગાયન્ત્યઃ પુપુષુઃ પરમાં શ્રિયમ્ ॥ ૨૧ ॥

કાશ્ચિત્ પરં વેણુરવાનુમોહિતા
પ્રમત્તપુંસ્કોકિલકણ્ઠજિત્વરૈઃ ।
સ્વરૈરગાયન્ વનિતા વનાન્તરે
પ્રિયેણ સાકં બહુજાતસમ્ભ્રમાઃ ॥ ૨૨ ॥

કાશ્ચિત્સ્વયૂથમવલમ્બ્ય સહ પ્રિયેણ
ગાયન્ત્ય ઉચ્ચતરકણ્ઠરવાત્સમાનાઃ ।
અન્યાઃ સુનૃત્યકલયા દધતીઃ પટુત્વ
મૌત્સુક્યસડ્ગતહૃદો નદયામ્બભૂવુઃ ॥ ૨૩ ॥

કદાચિદ્ વનિતા એવ સર્વાઃ સઞ્જગુરુચ્ચકૈઃ ।
અનૃત્યત્ પ્રિય એકાકી કલાચાતુર્યદર્શનૈઃ ॥ ૨૪ ॥

કદાચિદ્ ગાયતોડત્યુચ્ચૈઃ પ્રેયસસ્તુષ્ટિહેતવે ।
અનૃત્યન્ વનિતાઃ સર્વાશ્ચાતુર્યાઞ્ચિતવિગ્રહાઃ ॥ ૨૫ ॥

કાચિચ્ચ રામપરિવર્તનજશ્રમેણ
શ્રાન્તા ગુરુસ્તનનિતમ્બભરાલસાડગી ।
સ્વિધન્મુખી શ્વથલસદ્રસના પ્રિયાંસે
પ્રાદાદ્ ભુજં તરલકૂજિતકકુણાઢ્યા ॥ ૨૬ ॥

કાચિદ્ ભુજૌ દૃઢતરસ્મરપાણિપાશૌ
કણ્ઠે નિધાય દયિતસ્ય ચ લમ્બમાના ।
શમ્પામયી સ્રગિવ મેચકમેઘ લગ્ના
રેજેતરાં તરુણિરગ્નિમધર્મકાન્તિઃ ॥ ૨૭ ॥

કાચિન્મુખેન રમણસ્ય નિજાકુસંસ્થં
કાશ્મીરચન્દનકુરડ્ગમદાનુલિપ્તમ્ ।
આઘ્રાય જાતપુલકા પ્રણયોત્કરેણ
ગોપી સુગુપ્તગતિરેવ મુહુશ્ચુચુમ્બ ॥ ૨૮ ॥

કસ્યૈચિદાકલિતરાસવિલાસનૃત્ય
વિક્ષિપ્તકુણ્ડલમણીગણમણિડતે સ્વે ।
ગણે સ્વગણ્ડકલકં શ્રમતો દધત્યૈ
પ્રાદાત્ પ્રિયો હિ લતિકાદલચર્વિતં સ્વમ્ ॥ ૨૯ ॥

અન્યા ચ રાસરસિતૈર્વલયૈર્નદન્તી
કૂજન્મહાર્દભણિનૂપુરમેખલાઘા ।
પાશ્ર્વસ્થિતસ્ય રુચિરં રમણસ્ય હસ્તં
શ્રાન્તા સ્તનોપરિ નિધાય સુખાન્યવાપ ॥ ૩૦ ॥

કાચિજજવેન દયિતં પરિરભ્ય તુડ્ડગ
વક્ષોજવિક્ષુભિતમક્ષિ ચુચુમ્બ તસ્ય ।
ઇષ્ટં પૃથક્ પૃથગનડ્ગરસં નિગૂઢ
રાસાન્તરે પુપ્પુરદ્ભુતકેલિદક્ષાઃ ॥ ૩૧ ॥

ગોપાડ્ગના રુચિરરાજકુમારવર્ય
હસ્તદ્વયાકલિતગાઢગૃહીતકણ્ઠયઃ ।
રાસકિયાલલિતમણિડતમણ્ડલીષુ
સ્વચ્છન્દમેવ બહુધા વિદ્ધુર્વિહારમ્ ॥ ૩૨ ॥

કદાચિદ્ ગોપતરુણીમણ્ડલાન્તરમણ્ડનઃ ।

રામઃ સીતાસમં રેજે ક્વણદ્વેશુયુતાધરઃ ॥ ૩૩ ॥

કદાચિત્ સ્વાઙ્ગકાન્ત્યૈવ પ્રિયામન્તર્હિતાં દધત્ ।
ચકાર કૌતુકં સ્ત્રીણાં ક્વ ગતા મહિષીત્યહો ॥ ૩૪ ॥

તાસુ સમ્પ્રાન્તચિત્તાસુ સ્થિત્વા માણ્ડલમધ્યતઃ ।
દર્શયન્ સહજા લક્ષ્મીં જયેતિ મુહુરીડિતઃ ॥ ૩૫ ॥

સાખિલગ્નજકાન્તાભિર્દીમાભિરપિ માણ્ડલે ।
અપ્રધૃષ્ટૈવ શુશુભે લોકસૌન્દર્યજીવની ॥ ૩૬ ॥

કદાચિત્તસ્યા હસ્તેન હસ્તમાદાય વલ્લભઃ ।
જગામ કુઞ્જભવને દાસીવત્તાસ્તુ તસ્થિરે ॥ ૩૭ ॥

આજ્ઞાપયિષ્યતિ પ્રભ્વી પ્રભુર્વા હિં ન દૂત્યમૂઃ ।
સાવધાનતયા તસ્થુઃ કુઞ્જદ્વારલસદૃશઃ ॥ ૩૮ ॥

કુઞ્જાલયં સુખં ગમ્ય કૃત્વા પૂર્ણ મનોરથમ્ ।
એતાભ્યાં પુનરેતાભ્યાં જયેત્યુચ્ચૈસ્તરાં જગુઃ ॥ ૩૯ ॥

સમ્પ્રભુક્તિપાનપરિધાનવિભૂગણાનિ
લેપાઞ્જનાલભનમાર્જનવ્યઞ્જનાદૈઃ ।
તૌ તા વિશેષધિષણા પરિચેરુરુચ્ચૈ
દર્શીવદપ્યનુપદં કલિતાવધાનાઃ ॥ ૪૦ ॥

કાન્તેન ભૂરિતરકેલિષુ કોવિદેન
તાઃ સંસદિ પ્રતિપદં બહુદત્તમાનાઃ ।
નૈતાં પ્રિયાં સમનુલઙ્ઘિતુમીશિરેડપિ
પૂર્વ વિસોઢવિરહસ્મૃતિકાતરાક્ષ્યઃ ॥ ૪૧ ॥

નૈવાપિ તાસુ વનિતાસુ કુમારકેણ
સાર્દ્ધ પ્રભૂતરમણોત્સવસમ્પ્રમેષુ ।
પ્રત્યૂહલેશમકરોદ્યદમુષ્ય સાક્ષા
ન્નિત્યાઙ્ગસઙ્ગમવતો સહજૈવ લક્ષ્મીઃ ॥ ૪૨ ॥

અશ્રાન્તરાસરસિકો રમણઃ સ ઇત્યં
ગુપ્તકુટં પ્રકટ કેલિવિધાનદક્ષઃ ।
રેમે રમૈકરમિતો રમણો રમાભિ
રાભીરરાજકુલભૂષણસુન્દરીભિઃ ॥ ૪૩ ॥

કદાચિનૃત્યમાનાનાં વનિતાનાં પ્રિયૈઃ સહ ।
 ભ્રમરાલિરભૂદ્રીણા કોકિલામુરજધ્વનિઃ ॥ ૪૪ ॥
 રામરાસરસં વીક્ષ્ય દેવા બ્રહ્મશિવાદયઃ ।
 વિચિન્ત્યમાના મનસિ બભૂવુઃ પ્રેમઘૂર્ણિતાઃ ॥ ૪૫ ॥
 અસ્તમામમરનાગનગીનાં રૂપસારભરજોડપ્યભિમાનઃ ।
 કિંકુરીવદિહ દર્શનમાપુરતો રસિકરાસરસેષુ ॥ ૪૬ ॥
 આદિત્યા વિશ્વેદેવાશ્ચ વસવસ્તુષિતાસ્તથા ।
 ભાસ્કરાશ્ચાનિલાશ્ચૈવ મહારાજિકસાધ્યકાઃ ॥ ૪૭ ॥
 રુદ્રાઃ સમુદ્રા ગિરયો નદા નદ્યોડપ્સરોગણાઃ ।
 વિદ્યાધરાશ્ચ યક્ષાશ્ચ ગન્ધર્વાશ્ચૈવ કિન્નરાઃ ॥ ૪૮ ॥
 ગ્રહનક્ષત્રતારાદ્યાઃ પ્રહ્લાદશ્ચ વિભીષણાઃ ।
 બ્રહ્મર્ષયો વસિષ્ઠાદ્યાસ્તથા દેવર્ષયોડભિલાઃ ॥ ૪૯ ॥
 લક્ષ્મીનારાયણૌ ચૈવ પાર્વતીશકુરૌ તથા ।
 ગાયત્રી યાપિ સાવિત્રી સરસ્વત્યપ્સરઃ શચી ॥ ૫૦ ॥
 સર્વે દેવગણાશ્ચૈવ હર્ષિતાઃ સ્વસ્વચેતસિ ।
 યોષારૂપં સમાસ્થાય રામરાસે સમાયયુઃ ॥ ૫૧ ॥
 તેષાં વિમાનસન્દોહૈરભવત્ સકુલં નભઃ ।
 રામો નવધનશ્યામો મહારત્નવિભૂષિતઃ ॥ ૫૨ ॥
 લક્ષ્મીં દધદ્ ગોપિકાભિઃ સંસ્થિતો રાસમણ્ડલે ।
 સ્વસ્વભાવાનુસારેણ સર્વેષાં દર્શનં દદૌ ॥ ૫૩ ॥
 ગોપીં ગોપીમન્તરા રામચન્દ્રો
 રામં રામં ચાન્તરા ગોપનાર્યઃ ।
 ઇત્થં જાતે મણ્ડલે મઞ્જુલાભો
 રેમે રામો રામયા રાજમાનઃ ॥ ૫૪ ॥
 શ્રીહસ્તાબ્જબદ્ધસમ્બદ્ધકણ્ઠયો
 રન્ધ્રોન્ધ્રં વા બદ્ધબાહ્વોર્યુવત્યઃ ।
 વામં હસ્તં ચોર્ધ્વયિત્વાનયોશ્ચ

મધ્યે રેમે રામચન્દ્રઃ કદાચિત્ ॥ ૫૫ ॥

ઇત્થં દ્વેષા મણ્ડલં કલ્પયિત્વા
પચાચિણ ક્રીડમાનો વધૂભિઃ ।
યોગાધીશસ્ત્ર યોગીવ રામો
રેમે સ્વાનાં સમ્મુદં વર્ધયાનઃ ॥ ૫૬ ॥

રાસક્રીડાવેષવિસ્ત્રસ્તબન્ધૈ
ધમ્મિલૈઃ સ્વૈર્મલ્લિકાઃ સંવમન્ત્યઃ ।
વિદ્યુદ્ગ્લ્લીજૈત્રવિદ્યોતિતાડુગ્યો
ગોપ્યો રાસે નાટકં ચક્રુરુચ્ચૈઃ ॥ ૫૭ ॥

રાસે સમુદ્ભૂતરમાવિલાસે શ્રીરામચન્દ્રેણ સમં નટન્ત્યઃ ।
ધમ્મિલવલ્લ્યુમનિતમ્બભારં વોદું ન શક્તા વનિતા બભૂવુઃ ॥ ૫૮ ॥

નિતમ્બૌ ત્રસ્તકાગ્ચીકો કુચૌ વિગતકગ્ચુકૌ ।
ધમ્મિલાન્ બન્ધનોન્મુક્તાન્ વહન્ત્યો રેજિરે સ્ત્રિયઃ ॥ ૫૯ ॥

ખેચરૌઘાઃ સહ સ્ત્રીભિશ્ચન્દ્રશ્ચોડુગાણૈઃ સહ ।
રામરાસં સમાલોક્ય વિસ્મિતોડભૂન્નિરન્તરમ્ ॥ ૬૦ ॥

યાવદ્વિજહાર ભગવાન્ તાવ
ત્કાલં રજનીશઃ સંસ્થિતોડભૂત્ ।
ચન્દ્રેણ સ્વસ્થાં ગતૌ વિસ્મૃતાયાં
સ્વસ્વસ્થાને ખેચરાશ્ચાપિ તસ્થુઃ ॥ ૬૧ ॥

યાવન્તસ્તા મણ્ડલે ગોપનાર્થ
સ્તાવદ્રૂપો રાઘવેન્દ્રો બભૂવ ।
અન્યોન્યં ચાલક્ષ્ય લીલાવિનોદં
રેમે તાભિર્ભૂરિ દાક્ષિણ્યશાલી ॥ ૬૨ ॥

તાસાં પ્રભૂતશ્રમકર્ષિતગોપિકાનાં
વક્ત્રાણિ વારિકણસંવલિતાલકકાનિ ।
હસ્તામ્બુજેન સ મમર્ષતરાં તતોડમૂઃ
પીયૂષપાતસુખિતા ઇવ સમ્બભૂવુઃ ॥ ૬૩ ॥

ઇત્થં હરેર્ભગવતઃ પુરુષોત્તમસ્ય
રામસ્ય રાઘવકુલામલકીર્તનસ્ય ।

યઃ સંશૃણોતિ રતિરાસવિલાસલીલાં સઃ
રામસમ્પદમુપૈતિ વિમુક્તકામઃ ॥ ૬૪ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ પચ્ચત્રિશોડશ્યાયઃ ॥ ૩૫ ॥

૩૬

બ્રહ્મોવાચ ।

રામસ્ય રાસં નયનૈર્નિર્ણય
તે દણ્ડકારણ્યજુષોઽગ્નિપુત્રાઃ ।
કામેન સક્લુબ્ધહૃદઃ સમન્તા
તન્મણ્ડલં તુષ્ટુવુઃ કલ્પિતાશાઃ ॥ ૧ ॥

સુનય ઊચુઃ ।
પ્રાવૃટ્સમુન્નતનવીનઘનાભિરામં
યોષાસમૂહપરિકલ્પિતમણ્ડલસ્થમ્ ।
પીતામ્બરદ્યુતિતડિત્તકરાભિરામં
રાસસ્થિતં રઘુપતિં સતતં ભજામઃ ॥ ૨ ॥

શ્રીમત્પ્રમોદવનમઞ્જુલકુઞ્જવીથી
વિદ્યોતમાનપરિપૂર્ણકલાહિમાંશુમ્ ।
સામસ્વરકવણિતવેણુસનાથપાણિં
રાસસ્થિતં રઘુપતિં સતતં ભજામઃ ॥ ૩ ॥

રત્નાવલીયુતસુવર્ણસુદિવ્યમૌલિ
મુક્તાસ્ત્રગદ્ભુતસુલક્ષ્યવિશાલવક્ષઃ ।
શ્રીવત્સલક્ષ્મસુભગોત્તમદિવ્યગાત્રં
રાસસ્થિતં રઘુપતિં સતતં ભજામઃ ॥ ૪ ॥

ઉદ્યદ્વિશાલમણિમઞ્જુલતુલ્ગનાસં
ગણ્ડસ્થલપ્રતિકલત્કલકુણ્ડલાગ્રમ્ ।
કસ્તૂરિકાતિલકભૂષિતભાલદેશં
રાસસ્થિતં રઘુપતિં સતતં ભજામઃ ॥ ૫ ॥

કેયૂરલમ્બનલલામભુજદ્વયાગ્ર
બન્ધોદ્ગૃહીતતરકૌસ્તુભશોભિ કણ્ઠમ્ ।

पादाम्बुजवर्णितनूपुरकिङ्किणीकं
रासस्थितं रघुपतिं सततं भजामः ॥ ६ ॥

अेकद्वयत्रियतुरादिभृतकमात्त
तालप्रबन्धरयनानयनाभिरा मम् ।
सङ्गीतशास्त्रवितताछलका गुरुं तं
रासस्थितं रघुपतिं सततं भजामः ॥ ७ ॥

नृत्यन्तमद्भुतकलानिकरप्रवीण
मानापलापरयनैकविधानदक्षम् ।
वंशीधरं नटवरं वरदोत्तमाङ्गं
रासस्थितं रघुपतिं सततं भजामः ॥ ८ ॥

अङ्गोन्मिलनमलयजद्रवजातभक्तिं
रङ्गत्रिभङ्गकलितातिलवामकामम् ।
कैशोरवेशमतिवर्त्य परिरुक्नुतं
रासस्थितं रघुपतिं सततं भजामः ॥ ९ ॥

मन्दारमूलमधिगम्य विराजमानं
गोपाङ्गनाविरयितोत्तममण्डलास्थम् ।
पोतांशुकञ्चविनिभद्भुटिप्रदेशं
रासस्थितं रघुपतिं सततं भजामः ॥ १० ॥

मन्दस्मिताधरसुधारसरञ्जितोष्ठे
लोलालकावलितमुग्धकपोलदेशम् ।
पादाम्बुजप्रथिततालविधाननृत्यं
रासस्थितं रघुपतिं सततं भजामः ॥ ११ ॥

ताम्बूलिकादलसुख्यर्वाण्यारुराग
संवर्धगोपरमणीक्षेत्राभ्युम्भनोग्रम् ।
तत्तुङ्गवक्षसिजमर्दनलज्जलस्तं
रासस्थितं रघुपतिं सततं भजामः ॥ १२ ॥

सीतानिरन्तरविभूषितवामभागं
मध्यस्थलञ्चविनिर्जितसिंहमध्यम् ।
मन्दस्मितप्रसर मण्डितमण्डलास्थं
रासस्थितं रघुपतिं सततं भजामः ॥ १३ ॥

શ્રીરત્નવેદિવિપુલીકૃતમણ્ડલાન્તઃ

કોટિપ્રકારપરિકલ્પનનિજપ્રકાશમ્ ।

વામાડ્ગસડ્ગિસહજાસ્પૃહણીય કેલિં

રાસસ્થિતં રઘુપતિં સતતં ભજામઃ ॥ ૧૪ ॥

શ્રીમત્પ્રમોદવનકલ્પિતમણ્ડલાબ્જ

સહર્ણિકાર્પિતરમારમણૈક મૂર્તિમ્ ।

સ્વસ્વામિનીસમનુવાગ્ચિતદિવ્યરાસં

રાસસ્થિતં રઘુપતિં સતતં ભજામઃ ॥ ૧૫ ॥

બ્રહ્મેન્દ્રશકુરમુખત્રિદિવાલયૌઘ

હસ્તામ્બુજચ્યુતસુરદ્રુમપુષ્પવૃષ્ટિમ્ ।

કોટીન્દુજિત્વરકિરીટમણિપ્રભાઢ્યં

રાસસ્થિતં રઘુપતિં સતતં ભજામઃ ॥ ૧૬ ॥

જય જય જય સહજાનન્દરસનિર્ભરનિજવિલાસમોહિતબ્રહ્માદિસુરસંસ્તૂયમાન

કુટિલ ગોપાડ્ગનાજનકટાક્ષસમુદ્ભૂતનૂતનકન્દર્પશરલક્ષ્મીકૃતચિત્

કુન્દવનેશ્વરિમનોરથપૂર્તિપ્રભાવપ્રેમપરિપાલક સચ્ચિદાનન્દમયપરબ્રહ્મ

રસ સ્વાનન્દૈકકન્દ સહજકલ્યાણગુણનિધાન નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૭ ॥

કિં ત્વામશેષમતિસાક્ષિણમર્થયામો

જાનાસિ સર્વમપિ નઃ સ્પૃહણીયમર્થમ્ ।

અસ્યૈવ તાવકવિલાસરસસ્ય નિત્યં

પાત્રાણિ કિં નહિ ભવામ વયં સ્મરાર્તાઃ ॥ ૧૮ ॥

કિં વા સહસ્ત્ર જનુરર્જિતકોટિપુણ્ય

નૈષ્ઠર્થસિદ્ધિસુહિતેન નનુ ત્વયૈવ ।

દત્તામલભ્યવરભાજનતામુપેત્ય નિત્યં

ભજામ નિજવાગ્ચિતલાભતૃપ્તાઃ ॥ ૧૯ ॥

નો યેદ્ વયં વિરહપાવકદગ્ધદેહાઃ

સ્નેહાનુબન્ધમહિમોદ્ધૃતમોક્ષસૌખ્યાઃ ।

ત્વત્પાદપદ્મપદવીં સમુપેત્ય ભૂયો

જન્માન્તરેડપિ કલયામ ન કિચ્ચિદિષ્ટમ્ ॥ ૨૦ ॥

ઇતિ તેષાં દ્વિજેન્દ્રાણાં દણ્ડકારણ્યવાસિનામ્ ।

શ્રુત્વા વિકલવિતં રામઃ પ્રહસન્નિદમુક્તવાન્ ॥ ૨૧ ॥

શ્રીરામ ઉવાચ ।

સુવિહિતતપસો મુનીન્દ્રવર્યા
દહનસુતાઃ ખલુ દુર્લભોડયમર્થઃ ।
શ્રુતિભિરપિ મદેકકામુકીભિઃ
શતશતકલ્પજનુસ્તપસ્વિનીભિઃ ॥ ૨૨ ॥

તદપિ મયિ નિવેદ્ય વાઙ્છિતાર્થે
યદિ ન ભવન્ત ઉપેતવાન્છિતાઃ સ્યુઃ ।
ઇદમપિ ન દદેત તદ્ભવદ્ભ્યો
દુરધિગમોડપિ મથોપકલ્પિતોડર્થઃ ॥ ૨૩ ॥

કૃષ્ણાવતારરૂપેણ સમનુક્રીડતા મયા ।
આગામિનિ ભવે યૂયં કૃતકૃત્યા ભવિષ્યથ ॥ ૨૪ ॥

કૃષ્ણો નામ મમૈવાંશો જનિતા નન્દગોકુલે ।
તદ્વારા માં સમાસાધ કલિતાર્થા ભવિષ્યથ ॥ ૨૫ ॥

ઇયં ચ સહજાશક્તિઃ સચ્ચિદાનન્દલક્ષણા ।
તત્રૈવાંશેન ભવિતા રાધાનામ્ની મમ પ્રિયા ॥ ૨૬ ॥

તયાવિષ્ટાસુ સર્વાસુ સુન્દરીષુ રતિં ભજન્ ।
વિહરિષ્યામ્યહં તત્ર દિવ્યે વૃન્દાવને વને ॥ ૨૭ ॥

સીતા લોકસ્ય સામગ્રી સમસ્તા ખલુ તત્ર મામ્ ।
ઉપસ્થાસ્યતિ વિપ્રેન્દ્રાઃ સ્વસ્વાંશેન વિનોદકૃત્ ॥ ૨૮ ॥

તાવધૂયં જાતવેદઃકુમારાઃ
શુદ્ધપ્રેમાણઃ સતતં માં ભજધ્વમ્ ।
ઈદૃગ્ લીલાકારમીદૃક્ સ્વરૂપ
મીદૃગ્ભાવં પ્રાપ્સ્યથોચ્ચૈઃ પ્રસાદાત્ ॥ ૨૯ ॥

ઇતિ તસ્માદ્દરે લબ્ધ્વા દાણકારણયાસિનઃ ।
મુનયસ્તત્ર સિદ્ધાર્થાસ્તથુર્થ્યાનપરાયણાઃ ॥ ૩૦ ॥

એવં સ રસિકેન્દ્રસ્ય વિલાસો રાસસંજિતઃ ।
ત્રૈલોક્યં શોભયામાસ કામતત્ત્વેન જૃમ્ભિતઃ ॥ ૩૧ ॥

નદ્યઃ સ્તબ્ધતયા તસ્થુર્લતાવૃક્ષાશ્ચકમ્પિરે ।

દ્વુવુશ્ચૈવ પાષાણાઃ સાધ્યસત્વાનિ તત્યજુઃ ॥ ૩૨ ॥

જહૌ શમ્ભુઃ સમાધિં ચ વિશ્વકૃદ્વિશ્વકલ્પનામ્ ।

બ્રમણં શિશુમારાન્તસ્તત્યાજ અહમણ્ડલમ્ ॥ ૩૩ ॥

સર્વે બભૂવુઃ સહસા પરમાનન્દનિર્વૃતાઃ ।

રામરાસરસોન્માદવાસિતાખિલવૃત્તયઃ ॥ ૩૪ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ ષટ્ત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૬ ॥

Encoded and proofread by Vishal Pandey

——
Rama Rasa Varnanam

pdf was typeset on March 18, 2025

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

